

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Rigorózní práce

*Historie a vývoj komanditní společnosti a komparace její
právní úpravy v Obecném obchodním zákoníku se současným
právním stavem*

Mgr. et Mgr. Milan Dočkal

Plzeň 2018

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

Právní dějiny

Rigorózní práce

*Historie a vývoj komanditní společnosti a komparace její
právní úpravy v Obecném obchodním zákoníku se současným
právním stavem*

Mgr. et Mgr. Milan Dočkal

Plzeň 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, květen, 2018

Mgr. et Mgr. Milan Dočkal

Poděkování

Na tomto místě bych velice rád poděkoval své čarokrásné manželce, která mě ani po všech strastech a slastech studií nikdy nepřestala podporovat.

Seznam použitých zkratek

Obecný obchodní zákoník	Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní, ve znění účinném od 01. 07. 1863
Obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
Zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném od 14. 01. 2017
Obecný občanský zákoník	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, ve znění účinném od 01. 01. 1812
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění účinném od 01. 01. 2018
České země	souhrnné označení pro svazek zemí pod svrchovaností českého panovníka
Habsburská monarchie	souhrnné označení všech územních útvarů, kterým vládla rakouská větev Habsburské dynastie

Obsah

Úvod	1
1. Obchodní právo.....	5
1.1 Historie obchodního práva.....	5
1.1.1 Počátky a vývoj obchodního práva ve středověké Evropě	8
1.1.2 Počátky obchodního práva v českých zemích.....	10
1.2 Vymezení pojmu obchodní právo	14
1.3 Předmět obchodního práva	18
2. Historický exkurz do dob před přijetím Obecného obchodního zákoníku	20
2.1 Periodizace vývoje práva do přijetí Obecného obchodního zákoníku	20
2.2 Od absolutismu ke konstitucionalismu	26
3. Počátky moderního obchodního práva a Obecný obchodní zákoník.....	30
3.1 Počátky kodifikace obchodního práva v Českých zemích.....	31
3.2 Obecný obchodní zákoník.....	33
3.2.1 Uvozovací zákon.....	33
3.2.2 Systematika Obecného obchodního zákoníku	37
4. Historie komanditní společnosti	40
4.1 Prvky komanditní společnosti v římském právu.....	41
4.2 Právní úprava ve středověku.....	42
4.3 Právní úprava v českých zemích.....	44
4.4 Právní úprava od vzniku Československé republiky	45
4.5 Právní úprava v České republice.....	47
5. Komparace právní úpravy komanditní společnosti obsažené v Obecném obchodním zákoníku s aktuálně platnou a účinnou právní úpravou.....	49
5.1 Komanditní společnost jako subjekt práva	49
5.1.1 Právní osoby	50
5.1.2.1 Teorie podstaty právnických osob	52
5.1.2.2 Pojmové znaky právnických osob	53
5.1.2 Komanditní společnost jako právní osoba.....	57
5.1.3 Komanditní společnost jako obchodní společnost.....	60
5.2 Vymezení komanditní společnosti.....	62
5.3 Založení komanditní společnosti	66
5.3.1 Založení komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku	68
5.3.2 Založení komanditní společnosti dle současné právní úpravy	70
5.4 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku	72
5.4.1 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku dle Obecného obchodního zákoníku.....	73
5.4.2 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku dle současné právní úpravy.....	79

5.5	Společníci komanditní společnosti	85
5.5.1	Společníci komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku .	87
5.5.2	Společníci komanditní společnosti dle současné právní úpravy	92
5.6	Zánik komanditní společnosti	99
5.6.1	Zánik komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku.....	100
5.6.2	Zánik komanditní společnosti dle současné právní úpravy.....	102
Závěr		104
Resume.....		110
Seznam použitých pramenů		113
Monografie		113
Právní předpisy		117
Judikatura		119
Ostatní.....		120

Úvod

Je nepochybné, že již od pradávných dob je převážná část lidské činnosti motivována výsledným ziskem, a to buď výnosem v naturální formě, či výtěžkem v podobě všeobecně uznávaného a společensky akceptovatelného platidla, kdy tato jeho podoba v současné době zcela jednoznačně dominuje, a to nejenom na území České republiky. Primárním prostředkem k dosažení takového zisku byla realizace aktivního obchodního styku, který byl zcela určitě provozován již před naším letopočtem i ve starověké oblasti, kterou považujeme za kolébkou lidské civilizace. Logickým důsledkem tohoto lidského konání je potřeba státního aparátu tento obchodní styk určitým způsobem regulovat, a to tak, aby mu zprvu byly nastaveny určité kvalitativní parametry, což lze nesnadněji učiniti stanovení konkrétního právního rámce.

Na základě shora uvedených úvah bychom snadno mohli nabýti dojmu, že tato obchodní, v počátcích prvních státních útvarů snad i „latentní“ podnikatelská činnost, měla být jednou z prvních oblastí zájmu někdejšího tvůrce práva, ať již jím byl v tom konkrétním státním útvaru panovník, zákonodárce či celospolečensky uznávaní juristé. Skutečnost je však poněkud jiná, neboť jak bude v této práci dále uvedeno, i ve starověkém antickém impériu, jehož precizně propracované občanskoprávní instituty jsou dodnes vzorem pro moderní soukromoprávní kodifikace používané na evropském kontinentu, si římsí právníci vystačili bez *lex mercatoria* v dnešním slova smyslu, tím spíše pak bez obchodněprávní kodifikace. Tento stav tak přetrvával nejenom v českých zemích, ale na celém evropském kontinentu de facto až do 19. století, které lze bez nadsázky označit jako století velkých kodifikací.

Právě na základě shora nastíněné situace, která se může zdát na první pohled poněkud paradoxní, je první kapitola této rigorózní práce věnována vývoji obchodního práva v rámci evropského kontinentu, dále se pak zaměřím i na konkrétní historické konsekvence vzniku a historie obchodního práva v českých zemích, které mají s vývojem obchodního práva na evropském kontinentu společného jmenovatele. Zařazení kapitoly, která se týká vývoje obchodního práva do této rigorózní práce, není počinem samoučelným, neboť ústředním tématem předkládané práce je komanditní společnost, a právě tato obchodní

společnost osobního typu je dle dostupných právních pramenů¹ nejstarším personálním sdružením vůbec, proto je její historie v některých aspektech provázána s vývojem obchodního práva jako takového, na což bude v následujících kapitolách náležitě poukázáno.

Vedle detailnějšího zmapování vývoje obchodního práva je těžištěm a primárním cílem předkládané práce provedení komparace právní úpravy komanditní společnosti v Obecném obchodním zákoníku s aktuálně platnou a účinnou úpravou této osobní obchodní společnosti obsaženou v Zákoně o obchodních korporacích. Na úvod je však nutné uvést, že i když v současné době není pochyb o tom, že komanditní společnost je typickým příkladem právnické osoby jakožto organizovaného útvaru, kterému zákonodárce přiřknul právní osobnost, na počátku její moderní historie počínaje úpravou v Obecném obchodnímu zákoníku panovaly nad její právní povahou jisté pochybnosti. Od prvotního bezsubjektivního sdružení fyzických osob až po plnohodnotnou právnickou osobu tak komanditní společnost musela urazit notný kus cesty, na jejíž některé úseky se v této práci detailněji zaměříme.

Komparace právní úpravy komanditní společnosti nabízí mimo jiné jedinečnou příležitost prozkoumat, jak moc kvalitní právní předpisy naši předkové vlastně vytvořili. Porovnání právní úpravy aplikovatelné ještě za doby Habsburské monarchie s aktuálně účinnými právními normami nebylo zvoleno náhodně, neboť se zákonodárce při tvorbě Zákona o obchodních korporacích mimo jiné inspiroval Obecným obchodním zákoníkem, což je uvedeno i v důvodové zprávě ke zmiňovanému zákonu: „*Rovněž však nebudou opominuty historické zdroje, totiž především obecný zákoník obchodní z roku 1863.*“ Z tohoto důvodu se pokusím v této práci odpovědět na otázku, zda i přes stopětapadesátileté stáří porovnávané právní úpravy se základní charakteristické znaky komanditní společnosti zásadně proměnily či nikoliv.

Ze své advokátní praxe je mi známo, že i přes to, že od proběhnutí rekodifikace soukromého práva uběhly již více než čtyři roky, tato zásadní změna mezi některými mými kolegy či soudci tuzemských soudů stále rezonuje. Mým cílem v této práci není podrobit Zákon o obchodních korporacích (jakož i

¹ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 185. ISBN 978-80-86775-14-2.

související Občanský zákoník) kritice, nýbrž primárně porovnat jednotlivé právní normy týkající se komanditní společnosti. Pro vyloučení veškerých pochybností je třeba hned v úvodu uvést, že zcela stranou bude ponechána komanditní společnost na investiční listy, jež je upravena v *lex specialis*,² a která je jakožto forma investičního fondu toliko modifikací obecné komanditní společnosti.

K dosažení shora vymezených cílů v této rigorózní práci použiji předně deskriptivní metodu, následně využiji metody komparativní, a v neposlední řadě pak i metody analytické. V závěru a shrnutí pak bude využito metody syntetické. Vzhledem k tomu, že autoři odborných publikací se problematice komanditních společností příliš nevěnují, v komparaci budu primárně vycházet z právních předpisů, dále pak z komentářové literatury a v neposlední řadě i z judikatury. Velkou inspirací při tvorbě této práce mi byla monografie s názvem Komanditní společnost³, jejímž autorem je Doc. JUDr. Tomáš Dvořák Ph.D., přední odborník nejenom na obchodní právo, která je i v současné době jedinou ucelenou odbornou publikací věnující se výhradně komanditní společnosti, a která však již není s ohledem na rekodifikaci soukromého práva publikací, která by zapracovávala právní úpravu komanditní společnosti dle Zákona o obchodních korporacích.

Osobně mám za to, že v současné době je komanditní společnost velice nedoceněnou a snad i opomíjenou právnickou osobu, neboť v České republice je nejméně rozšířenou obchodní společností vůbec, když ke dni odevzdání této práce dle výpisu z Registru ekonomických subjektů ČSÚ v ARES je zapsáno v tuzemském obchodním rejstříku právě 723 komanditních společností.⁴ Je tak možné shledat, že nezájem odborníků o publikaci rozsáhlejší monografie, která by se výlučně zabývala komanditní společností, jde v ruku v ruce s počtem těchto právnických osob.

Spojením skutečností uvedených v předchozích odstavcích se zájmem o historii, který je mi již od dob studia na gymnáziu vlastním, jsem si zvolil předmětné téma rigorózní práce, neboť mám za to, že prací zabývajících se

² Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, § 170 a násl.

³ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnické osoby. 1. ISBN 80-7357-027-0.

⁴ Pro srovnání: společnost s ručením omezeným: 454.761, akciová společnost: 26.500, veřejná obchodní společnost: 6.299.

komanditní společnosti je v porovnání s ostatními obchodními společnostmi zanedbatelné množství, tím méně jich pak rozpracovává aktuálně účinnou právní úpravu v komparaci s Obecným obchodním zákoníkem, který je dodnes velkou inspirací nejen tuzemského zákonodárce.

1. Obchodní právo

Ještě než v následujících řádcích přistoupím k jádru věci, s ohledem na systematiku této práce nelze jinak než stručně pojednat o historickém vývoji obchodního práva a pokusit se onen termín, který de facto zastřešuje celou tuto rigorózní práci, vymezit a dále nastínit historické konsekvence vzniku tohoto právního odvětví.

Jak bude níže prakticky demonstrováno, vznik jednotlivých právních institutů obchodního práva je typickým příkladem pro pramen práva v materiálním slova smyslu, který v zásadě představuje společenský ekonomický a historický kontext promítnutý do obsahu právní normy.⁵

Na úvod je třeba zdůraznit, že i když je v rámci níže uvedeného historického popisu hovořeno o obchodním právu, samotný tento pojem nebyl v rámci postupného vývoje obchodněprávních institutů právními teoretiky užíván, neboť tento termín přinesl ve své legislativě až kapitalismus, *jehož právní vědě obchodní právo také vděčí za své teoretické rozpracování a zdůvodnění.*⁶

1.1 Historie obchodního práva

Za účelem zevrubného zmapování historie obchodního práva nelze jinak než započít u obecnější kategorie, a to právě u práva **soukromého**, potažmo u občanského práva, které bývá v právní teorii rovněž označováno jako obecné soukromé právo, neboť právě z něho se pozdějším vývojem vyčlenila (a více či méně osamostatnila) jednotlivá dílčí právní odvětví, kterými je bezpochyby právo i právo **obchodní**. S ohledem na tuto skutečnost je logické, že obchodní právo musí být s vývojem soukromého práva nezbytně propojeno.

Na tomto místě tak nelze nezmínit latinský citát *omnes viae Romam ducunt*, který lze obrazně řečeno aplikovat i právě v souvislosti se vznikem a vývojem soukromého práva, neboť za „počátek cesty“ soukromého práva v tradičním slova smyslu lze bez nadsázky označit právě starověké antické impérium, protože právě tamní, dodnes citovaný jurista Domitius Ulpianus vedle

⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 71. ISBN 978-807380-454-1.

⁶ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 171. ISBN 978-80-7380-041-3.

jiných doposud užívaných právních principů vůbec poprvé v historii právních dějin vymezil dvě velké právní oblasti – právo soukromé a právo veřejné, přičemž dle jeho názoru je jednoznačným rozlišovacím kritériem mezi nimi právě zájem. Právě Ulpianova myšlenka týkající se rozlišování mezi právem veřejným a soukromým: „*Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem,*“ byla rovněž zachycena i v Digestech⁷ a spočívá v jednoduché premise, totiž že veřejné právo chrání veřejný zájem a právní normy soukromého práva slouží toliko zájmům jednotlivce. Nutno říci, že postupem času se ohledně rozlišování mezi právem veřejným a soukromým objevily vedle zájmové teorie i jiné přístupy, neboť mezi veřejným a soukromým zájem mohou být v některých případech značně neostré hranice. Nutno říci, že členění právního řádu na shora uvedené právní oblasti se začalo v praxi uplatňovat až o řádku staletí poté, co Ulpianus vytvořil tuto citovanou zájmovou teorii,⁸ která je ve většině případů jednou z prvních, se kterou se nově nastoupivší studenti právnických fakult v prvním ročníku seznamují.

Osobně se domnívám, že ve starověkém antickém impériu bychom pohledem dnešní právní vědy mohli mezi právo soukromé a právo občanské včlenit rovnítko, neboť systém římského práva nebyl rozdělen na právo veřejné a soukromé, tím spíše pak nebyl diferencován ani na jednotlivá právní odvětví, což vycházelo z principu personality práva. Je třeba říci, že na základě zmiňované výchozí zásady lze v systému římského práva v obecné rovině rozlišovat mezi *ius civile*, *ius honorarium* a *ius gentium* (případně *ius naturale*).⁹

Zejména díky výše zmiňovanému principu personality práva římské právo nepřestalo na své adresáty dopadat ani po zániku západorímské říše, k čemuž došlo v důsledku barbarských vpádů roku 476 našeho letopočtu. Postupným vývojem se pak onen princip ukázal jako trvale neudržitelným, přičemž ve 12. století započal proces nazývaný jako **recepce římského práva**, o jehož nadnárodním významu nelze ani v nejmenším pochybovat. Viktor Knapp k tomu

⁷ KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal, ed. *Dicta et regulae iuris, aneb, Právnické mudrosloví latinské*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012., s. 227. ISBN 978-80-7380-383-4.

⁸ HURDÍK, Jan, Josef FIALA a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Úvod do soukromého práva*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006., s. 6. ISBN 80-210-4112-9.

⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 47-48. ISBN 978-80-73-80-334-6.

bez nadsázky uvádí, že „ovlivnil natrvalo právo tehdejších států evropského kontinentu od východních břehů Atlantiku po západní hranici Ruska.“¹⁰ Na základě tohoto procesu tak byly do právních řádů mnoha tehdejších evropských státních celků zakotveny mnohé instituty soukromého práva, potažmo práva občanského.

Charakteristickým znakem jakéhokoliv právního odvětví je jeho zákoník nebo jiný signifikantní zákon, který je s konkrétním subsystemem práva neoddělitelně spjat. Soukromé právo, potažmo právo občanské bylo kodifikováno o mnoho staletí dříve, než právo obchodní. Za první zákoník občanského práva lze tak dle Viktora Knappa považovat (i laické veřejnosti poměrně známý) kodex připisovaný králi Chammurpimu,¹¹ jehož vydání je datováno do 18. století před naším letopočtem, a který byl na svoji dobu poměrně rozsáhlý; tvořil ho prolog, jednotlivá zákonná ustanovení a epilog. Dlužno říci, že Chammurpiho zákoník však neobsahoval čistě ustanovení, které dnes bez dalšího zařazujeme do systému soukromého práva, jeho historický význam je však nezpochybnitelný.¹²

Pokud opomineme právnícká díla, jako jsou *Codex Hermogenianus* či *Codex Theodosianus*, další významné kodexy sumarizující občanské právo spatřily světlo světa až po pádu západořímské říše, což je na jednu stranu paradox, neboť právě níže zmiňované zákoníky v sobě pojalý již dříve vytvořená závazná pravidla chování užívaná ve starověkém antickém impériu. Bezpochyby nejvýznamnějším počinem šestého století našeho letopočtu v oblasti práva bylo vydání Justiniánské kodifikace *Corpus iuris civilis*, kdy za hlavní její část jsou považována *Digesta* vydána v roce 533. Právě *Digesta* mají charakter kodexu v dnešním slova smyslu.¹³ Po obsahové stránce však ani *Digesta* neobsahovala ryzí soukromé právo, neboť z jejich padesáti knih byly právě dvě věnovány právu

¹⁰ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnícké učebnice., s. 213. ISBN 80-7179-089-3.

¹¹ Tamtéž, s. 121.

¹² BALÍK, Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 32. ISBN 978-80-7380-273-8.

¹³ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnícké učebnice., s. 121. ISBN 80-7179-089-3.

trestnímu.¹⁴ Kodex obchodního práva však oproti předmětné kodifikaci práva občanského spatřil světlo světa až o mnoho staletí později.

1.1.1 Počátky a vývoj obchodního práva ve středověké Evropě

K historickému vývoji obchodního práva je třeba na úvod uvést, že primárním předpokladem rozvoje obchodního práva byl **dobře fungující a rozvinutý trh**. Je nutné si uvědomit, že obchodování v dobách, kdy byla římská říše na vrcholku své expanze a slávy a dále pak ve středověku, bylo diametrálně odlišné od současného pojetí obchodu a trhu. Toto bylo dáno zejména tím, že naprostá většina obyvatelstva se dříve živila zemědělstvím a mezi lidmi byl uplatňován vedle klasické směny produktu za určitě kvantum všeobecně uznávaného platidla také barterový obchod. Jak uvádí autoři níže citované odborné publikace, „v takovýchto ekonomických poměrech samozřejmě jen těžko vznikali specializovaní obchodníci, a tedy i **obchodní právo**.“¹⁵ Na první pohled je tedy jasné, že k zásadnímu a překotnému vývoji obchodního práva mohly přispět zásadně **ekonomické změny**, které by se přímo promítly do života všech občanů, nižší a chudší vrstvy nevyjímaje.

I pro současnou moderní společnost bezpochyby platí, že každý státoprávní celek bohatne a prospívá právě díky obchodu; ne jinak tomu bylo i dávných dobách. V období vrcholného středověku, zejména ve 12. století, byla nejvyspělejším regionem Evropy oblast severní Itálie, neboť právě zde se velmi dařilo zahraničnímu námořnímu obchodu. Obyvatelé těchto severoitalských států se tak na úkor zemědělství začali věnovat právě obchodní činnosti. Na tento velký rozvoj trhu tak rovněž muselo reagovat i právní prostředí, přičemž je logické, že mnoho „zárodků“ obchodněprávních institutů tak vzniklo právě v oblasti dnešní severní Itálie, a to i přes značnou roztržičnost státních celků. V následující kapitole se dozvíme, že právě v této oblasti Evropy vznikl i právní institut, který se postupem doby vyvinul v právnickou osobu, která je mimo jiné i primárním předmětem zkoumání předkládané rigorózní práce. Signifikantní pro prvopočátek vývoje obchodního práva zůstává ta skutečnost, že stejně jako základy

¹⁴ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice., s. 48. ISBN 80-7179-031-1.

¹⁵ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk)., s. 28. ISBN 978-80-7380-524-1.

kontinentální právní kultury je rozvoj a de facto i vznik obchodního práva spjat s územím dnešní Itálie, tedy s původním územím antického impéria.

Ačkoliv se to na první pohled může zdát poněkud paradoxní, neboť obchod a trh povětšinou nejvíce vzkvétá v prostředí, které je jen pramálo omezované ze strany státní moci, další impulz pro vývoj (stále pouze jednotlivých právních institutů či prvků) obchodního práva dala doba upevňování centralizovaných absolutistických monarchií¹⁶, které bývají většinou charakterizovány rozbujelým státním aparátem, panovníkem opírajícím se o armádu, represemi a v neposlední řadě politikou **merkantilismu**. Pro merkantilismus je typická základní premisa, že finanční prostředky vedou ke zvýšení národního bohatství. Zastánci tohoto ekonomického proudu byli dále přesvědčeni, že hlavním zdrojem národního růstu bohatství národa je **zahraniční obchod**, zejména pak jeho aktivní bilance.¹⁷ Z logiky věci tak vyplývá, že absolutistický panovník měl zájem na tom, aby se v „jeho“ monarchii obchodu dařilo, neboť v důsledku toho bohatla i státní pokladna, na druhou stranu však cítil potřebu dát předmětnému obchodu určitý řád, a to formou obecně závazných a státem vynucovaných pravidel chování. Jak k tomu uvádí Eduard Vlček: *„nejvýrazněji se však vliv merkantilismu na vývoj právního řádu uplatnil v tom, že v dotčeném období byl položen základ k právní úpravě některých nových odvětví, tak zejména tzv.. práva obchodního a s ním úzce souvisícího práva směnečného.“*¹⁸

Za typický příklad absolutistického zákonodárství týkající se obchodněprávních institutů je v odborné literatuře považována Francie za doby Ludvíka XIV, který svoji absolutistickou moc demonstroval všeobecně známými slovy *„L'état c'est moi.“* Právě za jeho vlády spatřily světlo světa obchodněprávní normy organizační a administrativní povahy, které byly obsažené v právním

¹⁶ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 28. ISBN 978-80-7380-524-1.

¹⁷ HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice., s. 15-16. ISBN 80-7179-380-9.

¹⁸ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 168. ISBN 978-80-7380-041-3.

předpisu *Ordonnance du commerce*, známém také podle jména pařížského obchodníka jako *Code Savary*.¹⁹

Následující etapa vývoje obchodního práva je již spjata prvními kodifikacemi občanského práva v 19. století. Jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly 1.1, obchodní právo jakožto právní odvětví se vyčlenilo a následně osamostatnilo z práva občanského. Viktor Knapp považuje tento proces za vůbec nejvýznamnější secesi z práva občanského.²⁰ Za zcela zásadní milník ve vývoji obchodního práva na evropském kontinentě lze bezpochyby považovat vydání „napoleonského“ francouzského obchodního zákoníku *Code de commerce* z roku 1807. V českých zemích si však na kodifikaci obchodního práva museli ještě bez mála půl století počkat, o tom však již bude detailněji pojednáno v následujících kapitolách této práce, zejména pak v části věnované počátkům moderního obchodního práva.

1.1.2 Počátky obchodního práva v českých zemích

Tato část je již věnována výhradě vývoji obchodního práva v českých zemích, jehož počátky na našem území lze datovat, na rozdíl od výše popsaného vývoje obchodního práva na Apeninském poloostrově a posléze ve Francii, až k přelomu 16. a 17. století. Toto bylo nepochybně dáno tím, že České země byly s ohledem na svoji geografickou polohu oproti přímořským státům ve značné nevýhodě, neboť jak již bylo výše uvedeno, základním předpokladem pro vývoj obchodního práva byl vždy rozvinutý obchod, kterému se ve vrcholném středověku dařilo hlavně v oblasti Středozemního moře. České země se tak v dobách, kdy se na Apeninském poloostrově formovaly první obchodně právní instituty, nacházely v diametrálně odlišné situaci. Jak k tomu dle mého názoru velice trefně uvádí Karel Malý: „vývoj právních předpisů byl ovšem stejně opožděn, jako sama ekonomika.“²¹ Toto je taky jeden z důvodů, proč jsem vývoj obchodního práva v této rigorózní práci rozdělil na kapitolu věnující se počátkům obchodního práva v Evropě a na kapitolu zaměřenou na vývoj obchodního práva pouze v Českých zemích. Výše uvedené skutečnosti tak lze podtrhnout následující

¹⁹ KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Právní dějiny., s. 144. ISBN 80-86432-83-1.

²⁰ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právní učebnice., s. 136. ISBN 80-7179-089-3.

²¹ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 171. ISBN 80-85903-01-6.

citací věhlasného komercialisty Antonína Randy: „*Prameny obchodního práva prýští v zemích rakouských dosti spoře, a to od doby nepřiliš dávné.*“²²

První instituty obchodního práva v Českých zemích se začínaly rozvíjet v souvislosti se vznikem měst. V tomto případě se nabízí na první pohled vzdálená paralela se zárodky prvních obchodněprávních institutů v severní Itálii, neboť to byla právě města obývaná různými kupci, trhovci a investory, která byla hybnou silou rozvoje obchodu. Města v tehdejší podobě se začala na našem území rozvíjet z trhových středisek či z podhradí až počátkem 13. století.²³ Nezbytnou podmínkou pro existenci města v právním slova smyslu bylo městské **privilegium**. V obecné rovině lze i v dnešní době vymezit privilegium jako zvláštní normu, která se dotýká pouze určeného subjektu. Tehdejší privilegia udělovaná městům jejich zakladateli lze rozdělovat na dvě velké skupiny, a to na privilegia politického rázu a privilegia ekonomického (případně finančního) charakteru. Díky těmto privilegiím si tak městská samospráva mohla prostřednictvím svých orgánů spravovat své záležitosti sama. Posledně zmiňovaný charakter privilegia tak nepochybně přispěl vývoji obchodněprávních institutů v rámci zmiňovaných územních celků.

Právě v těchto středověkých městech se postupem času vyvinuly **cechy**, jakožto řemeslnické či obchodní sdružení založeném primárně na personálním substrátu. Eduard Vlček považuje cech za **základní organizační jednotku podnikání** v českých zemích v průběhu celého středověku.²⁴ Podstatu a účel cechovní organizace trefně vystihl Zikmund Winter v níže citované publikaci, podle nějž: „*korporace cechovní byla vždy ještě nejzpůsobilejší právní podklad živnostenského zřízení, v ní řemeslník jakožto člen měl právo a tudíž i naději na práci a odbyt, v ní konsumenti mohli vždy ještě hledati záruku dobrých výrobků.*“²⁵ Obecně lze říci, že cechy tak nepochybně byly na jedné straně jakýmsi garantem kvality jejich účastníky vyráběných produktů a na druhé straně zajišťovaly jejich členům obživu. Není tak divu, že cechovní organizace, které

²² RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 18. ISBN 978-80-86775-14-2.

²³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 48. ISBN 978-80-7380-251-6.

²⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 177. ISBN 978-80-7380-041-3.

²⁵ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 1913., s. 3.

v 16. století působily takřka ve všech městech nacházejících se v Českých zemích bez ohledu na jejich velikost,²⁶ velkou mírou přispěly svoji činností k rozvoji obchodu a řemesel. Nutno říci, že postupem času se význam a funkce cechů ještě rozšiřovaly, avšak s ohledem na téma této rigorózní práce se těmito atributy sdružení obchodníků a řemeslníků nebudeme již nadále zabývat. I když výše uvedený pozitivní přínos cechů je nezpochybnitelný, v době absolutismu začaly převažovat jejich negativní aspekty spočívající v přílišné strnulosti cechovní organizace, která v končeném důsledku začala svazovat další rozvoj městského podnikání.²⁷

Z výše uvedeného důvodu tak obdobně jako v absolutistické Francii měla i na vznik obchodního práva v Českých zemích nezpochybnitelný vliv **normotvorba absolutistického státu**, neboť i někdejší panovníci v souladu s merkantilistickou filosofií měli zájem na tom, aby podnikání, zejména pak manufakturní výroba vzkvétala, proto státní moci nezbylo ničeho jiného, než do samospravované cechovní organizace zvenčí prostřednictvím právních norem zasáhnout.

Nutno říci, že cechy nikdy nebyly plně autonomními korporacemi, neboť zajisté i s ohledem na předmět a cíl jejich činnosti byly zároveň **delegovanými orgány městské správy**, jejichž povinností bylo zájmy průmyslové uvést v soulad s dobrem spotřebitelů a s dobrem i ctí obce městské.²⁸ S ohledem na tuto skutečnost je logické, že městská správa se nikdy nechtěla svého vlivu na chod cechovních organizací zcela vzdát, proto se již od počátku existence cechů stavila proti jejich úplné samosprávě. Za nikoliv nevýznamný zásah do autonomie cechovních organizací lze považovat vydání generálního cechovního patentu z roku 1731, který obsahoval mimo obchodně právních norem i některá specifická pravidla, které bychom pohledem dnešní doby zařadili spíše do oblasti pracovněprávní. Závažný dopad a zásah státního aparátu do cechovní organizace demonstruje bezpochyby fakt, že nedodržování tohoto generálního cechovního patentu ze strany cechů bylo pod hrozbou té nejvyšší sankce, kterou není nic

²⁶ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 1913., s. 4.

²⁷ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 204. ISBN 978-80-7380-127-4.

²⁸ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 1913., s. 90.

jiného, než zrušení²⁹ v té době stále ještě převážně autonomního sdružení osob. Tento právní předpis dále následovalo v roce 1739 vydání generálních cechovních artikulí.³⁰

Další obchodněprávní oblastí, která neunikla regulaci ze strany státního aparátu, bylo směnečné právo, které je v současné době bezpochyby považováno za nedílnou součást obchodního práva. Počátky směnečného práva se váží k území dnešní Polské republiky, neboť právě ve Vratislavi byl v roce 1651 tamní městskou radou vydán patent upravující některé aspekty směnečného protestu.³¹ Předmětná právní oblast byla ve Vratislavi dále regulována směnečnými řády z roku 1672 a 1712. Právě posledně zmiňovaný směnečný řád se stal elementem právní úpravy směnečného práva i pro česká města, a to díky vydání císařského reskriptu z roku 1717. Vzhledem k tomu, že vliv této slezské právní úpravy v oblasti směnečného práva ustoupil kvůli ztrátě Slezska ve válce z Pruskem roku 1742 do pozadí, v roce 1763 byl vydán společný směnečný řád pro země české a rakouské. Tento rakousko-český směnečný řád byl podle Eduarda Vlčka *přelomovou normou, která zavedla v českých zemích směnečný styk a položila základ pro rozvoj kapitalistického hospodářství.*³²

Jak bylo shora uvedeno, do doby vydání prvních kodifikací nemůžeme dle mého názoru hovořit o obchodním právu v dnešním slova smyslu, neboť právní předpisy, které tvoří v dnešní době jeho souhrn, některé buď vůbec neexistovaly, nebo byly roztrženy v různých právních předpisech diametrálně odlišného charakteru či kvality, které byly tehdejší právní teorií považovány za předpisy občanskoprávní, případně soukromoprávní. S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze bezpochyby říci, že zcela esenciálním předpokladem pro vznik a vývoj obchodněprávních institutů byl rozvinutý obchod. I když prvky obchodního práva se začaly v českých zemích objevovat a vyvíjet na základě odlišných konotací, než tomu bylo v oblasti severní Itálie či Francie, vývoj obchodního práva v Evropě a v Českých zemích má však vedle podmínky existence rozvinutého obchodu společné i to, že v době formování a vrcholu

²⁹ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 158. ISBN 978-80-7432-749-0.

³⁰ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 174. ISBN 80-85903-01-6.

³¹ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 181. ISBN 978-80-7380-041-3.

³² Tamtéž, s. 184.

absolutistických monarchií byl výrazně ovlivněn ekonomickou teorií merkantilismu, na jejímž základě byly vydávány první právní předpisy obsahující obchodněprávní normy.

Dle názoru kolektivu autorů níže citované odborné publikace tak skutečně moderní obchodní právo vznikalo v Českých zemích až v 19. století,³³ tedy v období, kdy vznikaly první soukromoprávní kodifikace právních norem v dnešním slova smyslu. O tomto období, jakožto i o navazujícím vývoji bude z důvodu ucelenosti této rigorózní práce pojednáno blíže v její třetí kapitole. Na závěr tohoto odstavce nelze jinak než uvést zobecňující periodizaci vývoje obchodního práva; na základě výše uvedených skutečností tak můžeme vývoj obchodního práva členit na tyto dvě období:

- a) středověké prvky obchodního práva (12. století – 18. století);
- b) počátky moderního obchodního práva (19. století).

1.2 Vymezení pojmu obchodní právo

Co se týče zařazení obchodního práva do systému právních norem, tak toto je v současné době již tradičně právními teoretiky řazeno do skupiny práva soukromého, což vyplývá i mimo jiné z historického vývoje předmětného právního odvětví, jak byl nastíněn v předcházející kapitole. Nelze však odhlédnout od skutečnosti, že obchodní právo v sobě rovněž zahrnuje řadu právních norem veřejnoprávního charakteru; Stanislav Plíva například uvádí, že v některých aspektech veřejnoprávní charakter obchodního práva dokonce i převažuje,³⁴ avšak lze říci, že tento názor o převažování veřejnoprávního charakteru obchodního práva je spíše názorem v odborné literatuře ojedinělým a osobně se s ním nemohu zcela ztotožnit. Na druhou stranu je však nutno přiznat, že například oblast regulace hospodářské soutěže, kterou lze zcela jednoznačně subsumovat do skupiny obchodního práva, obsahuje řadu veřejnoprávních norem³⁵, což ostatně vyplývá i ze samotného předmětu a účelu této právní oblasti,

³³ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 32. ISBN 978-80-7380-524-1.

³⁴ HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

³⁵ Které jsou obsaženy zejména v zákoně č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže).

kteřá by se dle mého názoru bez státní ingerence jen stěží mohla obejít a byla by de facto „bezzubá.“

Pro účely této práce však budeme právní normy obchodního práva bez dalšího řadit mezi ta *ustanovení* právního řádu, *kteřá ve svém souhrnu upravují vzájemná práva a povinnosti osob*.³⁶ Vzhledem k tomu, že jedním z cílů této práce je komparace aktuálně platné a účinné právní úpravy s úpravou tzv. rakouského práva, které bylo de iure v Českých zemích aplikováno až do roku 1918 (de facto však ještě mnohem déle), nelze odhlédnout od skutečnosti, že shora parafrázovaná definice soukromého práva, která je vtělena do úvodních ustanovení Občanského zákoníku, rovněž vychází z ustanovení již neúčinného Obecného občanského zákoníku.

Dříve než přistoupíme k samotnému vymezení obchodního práva, které lze považovat, jak již bylo shora uvedeno, za nedílnou a svébytnou součást práva soukromého, je třeba říci, že soukromé právo jako takové se v odborné literatuře tradičně dělí na dvě podskupiny, a to na obecné soukromé právo a na zvláštní soukromé právo. Do první podskupiny tak řadíme právo občanské; ve druhé podskupině vedle práva rodinného, pracovního (případně i mezinárodního práva soukromého) pak autoři odborných publikací zařazují právě **obchodní právo**.³⁷ S ohledem na složitost a počet norem obchodního práva lze říci, že toto v předchozí větě zmiňované podskupině víceméně dominuje, a to i přes to, že zákonodárce více než před čtyřmi lety od data odevzdání této práce obchodnímu právu odejmul jeho signifikantní kodex³⁸, a to s účinností od 01. 01. 2014.

Čtenáře této práce zřejmě nepřekvapí, že obchodní právo nemá v žádném platném a účinném obecně závazném právním předpise zakotvenou svoji legální definici, přičemž vymežit jej jako pojem je velmi složité i z toho důvodu, neboť toto právní odvětví nemá přesně stanovené hranice;³⁹ tím spíše toto tvrzení platí po

³⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 1 odst. 1.

³⁷ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1. ISBN 978-80-7400-529-9.

³⁸ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník.

³⁹ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 25. ISBN 978-80-7380-524-1.

nedávno proběhnuvší rekonstrukci soukromého práva. Nutno říci, že pojetí obchodního práva, jakožto i různé pokusy o jeho vymezení se postupem času s vývojem obchodněprávních norem více či méně mění. S ohledem na výše uvedené konotace historie obchodního práva v kapitole 1.1 lze uvést, že první pokusy o jeho definice a vymezení se v českém prostředí objevují až na přelomu 19. a 20. století našeho letopočtu. Pro tuto dobu je typické, že odborní autoři rozlišovali mezi obchodním právem soukromým a obchodním právem státním, u kterého výrazně převažovaly veřejnoprávní prvky. Antonín Randa vymezil obchodní právo v užším slova smyslu následovně: „*soubor právních pravidel, jimiž zvláštní soukromé právní poměry obchodu se týkající upraveny jsou, tvoří soukromé právo obchodní,*“⁴⁰ přičemž jak z citované definice vyplývá, obchodní právo v tomto pojetí považoval za svébytnou součást civilního práva.

Arnošt Malovský - Wenig, autor mnoha významných právních publikací zaměřených nejen na obchodní právo, definoval toto právní odvětví v roce 1947 ve své níže citované monografii následujícím způsobem: „*obchodním právem vůbec rozumíme soubor právních předpisů, jež platí pro úsek vzájemných styků lidských, který nazýváme obchodem.*“ Právě citovanou definici tak považoval toliko za vymezení obchodního práva v širším slova smyslu, pod které lze subsumovat jak obecně závazné předpisy soukromoprávního charakteru, tak právní normy veřejného práva. Obchodní právo v užším slova smyslu (soukromé obchodní právo) pak dle názoru Arnošta Malovského - Weniga zaujímá v právním řádu své samostatné místo, nicméně ani to není zcela oprostěno od některých veřejnoprávních aspektů.⁴¹ V tomto pojetí pak lze obchodní právo chápat jako souhrn všech konotací a právních norem týkající se „běžných obchodů“, které realizují v zásadě živnostníci, kupci či trhovci jakožto fyzické osoby.

V současné době je na obchodní právo nahlíženo jako na *soubor pravidel upravujících účast v ekonomických interakcích a hospodářském životě*. K citované definici je nutné dodat, že toto právní odvětví aktuálně zahrnuje i zvláštní soukromoprávní normy, ve kterých nevystupují spotřebitelé, ale **podnikatelé**. Posledně zmiňovaný aspekt je signifikantním pro moderní obchodní právo, neboť

⁴⁰ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské*. Sešit I. 4. vyd. V Praze: Otto, 1888., s. 1.

⁴¹ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompasu., s. 1.

podnikatel je považován za profesionála a v právních vztazích mu z tohoto titulu tak nepřísluší taková ochrana jako spotřebiteli. Tato na první pohled zdánlivá „nespravedlnost“ je však pouhou kompenzací skutečnosti, že spotřebitel je dle mého názoru zcela legitimně zákonodárcem považován za slabší smluvní stranu. Ostatně již i prvorepubliková literatura tuto skutečnost akcentovala, když ji dle mého názoru velmi trefně vystihl Emil Svoboda: „*Je to však jen iluze svobody, necháme-li zápasiti slabého v nerovném souboji se silným, nevšímáme-li si nerovnosti podmínek, jde-li člověk s holýma rukama do boje o zachování života s kapitálovým obrněncem.*“⁴² Je nepochybné, že tento citát lze bez dalšího vztáhnout i na dnešní dobu, neboť i za přispění globalizace se v každodenním životě téměř všichni z nás setkáváme s těmito „kapitálovými obrněnci,“ ať již za ně považujeme velké nadnárodní korporace, jejichž reprezentanty mohou být velké bankovní domy či obchodní řetězce.

Jiný pohled na vymezení obchodního práva nabízí Ludmila Lochmanová, podle níž *je obchodní právo soubor právních norem, které upravují majetkoprávní postavení podnikatelů a vztahy vznikající mezi nimi v souvislosti s jejich podnikatelskou činností.*⁴³ Tato definice opět koreluje s výše uvedeným doplněným a částečně negativním vymezením obchodního práva jakožto právního odvětvím, ve kterém nevystupují spotřebitelé.

Na základě shora uvedených skutečností obsažených v kapitolách výše lze říci, že obchodní právo jakožto svébytné právní odvětví je relativně „mladým členem“ velké skupiny soukromého práva, které se vyčlenilo z občanského práva a jehož první „zárodky“ můžeme vysledovat již ve vrcholném středověku. Všichni autoři citovaných definic předmětného právního odvětví se shodnou na tom, že obchodní právo představuje souhrn určitých právních norem majetkoprávního charakteru, které vznikají v obchodních vztazích mezi podnikateli. K tomuto je třeba dodat, že s ohledem na již shora nastíněnou provázanost obchodního práva s obecným právem soukromým je v současné době

⁴² SVOBODA, Emil. *Ideové základy občanského práva*. Karlín, 1936. Základy., s. 90.

⁴³ LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Základy obchodního práva*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2011. Právo (Key Publishing)., s. 13. ISBN 978-80-7418-114-6.

pro toto právní odvětví charakteristická smluvní volnost mající původ v dispozitivnosti⁴⁴ právní úpravy soukromého práva.

Osobně se domnívám, že nelze a priori říci, že některé z výše uvedených vymezení obchodního práva je více či méně přesné, neboť je třeba ho hodnotit i v kontextu dané doby. Je však nepochybné, že některé z myšlenek odborných autorů obsažených v publikacích z 19. a 20 století lze bez dalšího aplikovat i na současný poněkud „turbulentní“ právní stav.

1.3 Předmět obchodního práva

Obecně lze říci, že předmětem jakéhokoliv právního odvětví je primárně to, čeho všeho se dané odvětví dotýká a dále to, jaké různé právní instrumenty a instituce do sebe pojímá. Již Viktor Knapp v roce 1996 ve své odborné publikaci uvedl, že „*spolehlivé a teoretické vymezení předmětu obchodního práva zatím neexistuje*.“⁴⁵ Osobně se domnívám, že s citovaným tvrzením lze v jeho obecné rovině souhlasit i po 22 letech poté, co spatřila světlo světa níže uvedená publikace, a to i s ohledem na proběhnuvší rekodifikaci soukromého práva.

Při vymezení předmětu zmiňovaného právního odvětví tak lze vyjít například z teoretického členění obchodního práva na jeho obecnou část, která představuje úpravu postavení podnikatelů a jejich právního jednání, včetně jejich zastoupení (což je v obecné rovně aktuálně upraveno v Občanském zákoníku⁴⁶), dále pak úpravu obchodního rejstříku a obchodní firmy. Do zvláštní části obchodního práva bychom mohli zcela jistě zařadit následující oblasti právního řádu:

- obchodní korporace; dále
- cenné papíry; dále
- soutěžní právo (právo hospodářské soutěže a úprava nekalé soutěže); dále
- insolvenční právo; a dále
- právo průmyslového a duševního vlastnictví.

⁴⁴ S výjimkou veřejnoprávních norem, kdy některé z nich rovněž lze řadit do obchodního práva.

⁴⁵ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právní učebnice., s. 137. ISBN 80-7179-089-3.

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §420 a násl.

Veškeré výše uvedené právní oblasti jsou nepochybně spjaty s důvodem, proč vlastně začaly vznikat první obchodněprávní instituty, kdy tímto impulzem nebylo nic jiného, než rozvinutý obchod. Výše uvedené rozčlenění tak není všeobsahující, nepochybně bychom našli ještě další právní oblasti, které lze subsumovat pod obchodní právo v širším slova smyslu, nicméně tato kapitola je pojata pouze jako stručný nástin různorodých právních oblastí, které jsou nepominutelně spjaty s obchodním právem jako takovým.

2. Historický exkurz do dob před přijetím Obecného obchodního zákoníku

Osobně mám za to, že pro samotné pochopení jednotlivých právních pramenů, ve kterých jsou obsaženy právní normy, které působí vůči jejich adresátům, a které budou v této rigorózní práci blíže rozebrány, je nepochybně důležitý historický kontext a společenské pozadí doby, za které ten či onen právní předpis vstoupil v platnost a následně se stal aplikovatelným v praxi, neboť vývoj a finální podoba právních norem vždy více či méně odráží společenské a ekonomické pozadí a nepochybně i sociální změny v každém takovémto období. Právě z výše uvedených důvodů se v této kapitole zaměřím na stručný nástin doby, ve které vznikl Všeobecný obchodní zákoník rakouský. Ještě předtím je však nutné uvést zevrubnou periodizaci dějin vývoje práva v Českých zemích, neboť právě nastíněním jednotlivých přelomových historických konotací lze ještě lépe pochopit právní stav, kterého bylo dosaženo ve Všeobecném obchodním zákoníku. Tato část práce je tak z výše uvedených důvodů rozdělena do dvou subkapitol.

Jak však uvádí autoři níže citované odborné publikace, je třeba předkládanou periodizaci brát jako určité přiblížení vývoje českého práva, neboť „*právní vývoj byl daleko složitější a jeho rozdělení do jednotlivých etap je obtížné,*“⁴⁷ což je zcela jistě dáno i tím, že prameny práva, zejména pak ty nepsané, si leckdy „žily svým vlastním životem,“ a na společensko-historické události nereagovaly okamžitě, ale až ex post.

2.1 Periodizace vývoje práva do přijetí Obecného obchodního zákoníku

V této kapitole rovněž nebudou opominuty některé formy práva (čímž v tomto smyslu rozumíme určitou podobu, ve které je právo tvořeno a rovněž uchováváno), které jsou signifikantní pro níže vymezené časové úseky.

Při uvědomění si veškerých shora uvedených konotací lze dělit jednotlivá období vývoje práva na českém území v zásadě takto:

⁴⁷ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 17. ISBN 978-80-7432-749-0.

- 1) **vývoj práva před vznikem státu** – v tomto období se ve společnosti primárně používaly právní obyčeje, nicméně tato doba je stále zahalena „v hlubokých temnotách, které se nám daří jen tu a tam prozářit skromným světélkem“;⁴⁸
- 2) **raně feudální právo** (9. – 11. století) – do tohoto časového úseku našich dějin samozřejmě řadíme i velkomoravský stát, který vznikl pravděpodobně okolo roku 830 na území bývalého Sámova kmenového svazu. Vedle právních obyčejů, které se samozřejmě zachovaly (a logicky se i nadále v praxi aplikovaly) z dob před vznikem státních celků, byla dalším z právních pramenů nařízení knížete, který disponoval nejvyšší mocí. Knížata však byla nucena pod tlakem okolností a svého okolí respektovat při aplikaci své nařizovací pravomoci zvykové právo a do jisté míry i kruh svých podporovatelů.⁴⁹ Zřejmě nejstarším souvislým právním pramenem práva z tohoto období jsou Dekreta Břetislavova, jež vydal kníže Břetislav I. v roce 1039, a která upravovala například aspekty rodinného práva či ordály jakožto všeobecně známé iracionální důkazní prostředky,⁵⁰ které se v různých podobách používaly ještě několik desetiletí poté;
- 3) **právo za vrcholného feudalismu** – vrcholným feudalismem v této periodizaci rozumíme období od poloviny 11. století do počátku 15. století. V čele státního zřízení již nestál kníže, jako tomu bylo za raného feudalismu, ale král, který byl obklopený rozsáhlým úřednickým aparátem. Vzhledem k tomu, že v tomto období rovněž vzniká zemský sněm, což byl de facto „zákonodárny sbor,“ je logické, že jednotlivé druhy právních pramenů se v tomto období výrazně rozšířily (stejně tak jako jejich počet). Nutno říci, že v této době jsou obyčeje stále považovány za plnohodnotný pramen práva, avšak vedle nich se začínají prosazovat první právní knihy či nálezy zemských soudů. V souvislosti s tímto obdobím právních dějin nelze na tomto místě nezmínit nejstarší zákoník vydaný

⁴⁸ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 27. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁴⁹ Tamtéž, s. 32.

⁵⁰ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 48. ISBN 978-80-7380-251-6.

v českých zemích, nazývaný jako *Constitutiones juris metallici* či *Ius regale montanorum*, známý také pod českým označením jako Horní zákoník krále Václava II, jehož historický význam je nezpochybnitelný, a to i přes to, že právním historikům se doposud nepodařilo určit přesný datum jeho vydání. „Nepochybně však spadá do časového rozmezí od července roku 1300, kdy začala ražba pražských grošů, do úmrtí Václava II. dne 21. června 1305. Podle některých náznaků k němu došlo nejspíše v druhé polovině roku 1300.“⁵¹ Jak již bylo několikrát v této rigorózní práci pojednáno o výrazném vlivu římského práva na kontinentální právní kulturu, právě i u tohoto zákoníku můžeme vysledovat výraznou římskoprávní stopu.

V tomto bodu vymezené „právní období“ bylo dle dostupných pramenů ohraničeno husitstvím, za kterého v českých zemích došlo ke zhroucení nejen centrální a regionální správy. V důsledku těchto skutečností byl tento časový úsek českých právních dějin označován jako doba, kdy „práva nejdou“⁵²;

- 4) **stavovské právo** – tento úsek dějin lze v zásadě vymezit od konce husitství, kterým můžeme rozumět okamžik vyhlášení Basilejských kompaktát císařem Zikmundem v roce 1436, až do roku 1620. Toto období „náleželo po právní stránce k vrcholům právní kultury a českého humanismu,“⁵³ což bylo zcela jistě dáno mimo jiné i tím, že v českém stavovském státu byla rozdělena moc mezi panovníkem a českými stavy, které měly výrazný podíl nejenom na zákonodárné činnosti. K významným právním pramenům této doby lze řadit například zákoník označovaný jako Zemská zřízení Království českého, který je známý spíše pod označením Zemské zřízení Vladislavské, neboť bylo vydáno za doby vlády Vladislava Jagellonského. Již ze samotného označení tohoto právního pramenu vyplývá, jednalo se o kodifikaci práva zemského. Jak uvádí Karel Malý ve své odborné publikaci, „nejednalo se samozřejmě o

⁵¹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 31. ISBN 978-80-7380-251-6.

⁵² ADAMOVÁ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 18. ISBN 978-80-7432-749-0.

⁵³ Tamtéž, s. 18.

zákoník výlučný," neboť vedle něj byly v praxi i nadále užívány starobylé právní obyčeje a soudní nálezy.⁵⁴ Vedle výše uvedených řadíme mezi další právní prameny této doby právní knihy, nálezy zemských šlechtických soudů či zemské desky.

Ze samotného konce tohoto období pak pochází nejstarší ústava učená pro země Koruny české, známá pod názvem Česká konfederace. Autoři níže uvedené publikace ji považují za nejdůležitější právní památku období stavovského práva⁵⁵, nicméně mám za to, že význam Zemského zřízení Vladislavského je rovněž nezpochybnitelný, neboť časté změny, doplňky a novely této kodifikace se staly dokladem politického vývoje v českých zemích.⁵⁶ Ačkoliv pojetí České konfederace bylo na tehdejší dobu přelomové, stín na tento právní pramen, který je v současné době uložen v Národním archivu v Praze, vrhá ta skutečnost, že Česká konfederace (spolu s ostatními dokumenty) byla v praxi aplikovatelná pouze do osmého listopadu roku 1620, z tohoto důvodu *se nemohla plně prosadit a v krátkém čase tak ani nebyla ověřena životnost nového uspořádání, které přinesla*.⁵⁷;

- 5) právo za doby absolutismu** – za počátek habsburského absolutismu můžeme zcela jistě považovat porážku českých stavů na Bílé hoře roku 1620. Éra habsburských panovníků na českém trůně však byla započata již o mnoho let dříve, a to v roce 1526, kdy byl zvolen českým králem Ferdinand Habsburský; nutno říci, že při volbě panovníka českým stavům ničeho nebránilo v tom, aby si zvolili krále českého, avšak zřejmě kvůli osobní nevraživosti či snad závisti si čeští stavové volí krále z rodu Habsburků. Habsburkové na českém trůně postupem času upevňovali svoji pozici, omezovali moc a vliv českých stavů a v neposlední řadě porušovali slib náboženské tolerance; to vše v souhrnu pak nutně vedlo k neodvratným událostem na Bílé hoře.

⁵⁴ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 33. ISBN 80-85903-01-6.

⁵⁵ ADAMOVÁ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 18. ISBN 978-80-7432-749-0.

⁵⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 33. ISBN 80-85903-01-6.

⁵⁷ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 81. ISBN 978-80-7380-251-6.

Důsledky této přelomové bitvy pro české právní prostředí, jejíž datum je nepochybně známý i pro lečjakého právního laika, shrnul Karel Malý následovně: „*Nástup absolutismu znamená zánik českého práva a počátek nového, absolutistického a na cizích vlivech zcela závislého práva.*“⁵⁸ Je tak zřejmé, že byla zásadním způsobem narušena kontinuita právního řádu, nicméně každému ze čtenářů je jasné, že zpočátku nebyly změny právních předpisů nikterak překotné.⁵⁹ Zásadním právním pramenem v českém prostředí v období 17. století je tak nepochybně Obnovené zřízení zemské, které bylo vyhlášeno až sedm let⁶⁰ po bitvě na Bílé hoře. Tento právní předpis byl přelomový mimo jiné i z toho důvodu, jelikož králi konstitoval výlučnou pravomoc kreovat nové právní normy. Signifikantními znaky jakéhokoliv absolutistického zřízení je unifikace, byrokratizace a centralizace – a právě v duchu těchto atributů se neslo i Obnovené zřízení zemské.

I s ohledem na zahraniční vlivy začaly do českého prostředí v průběhu 18. století pronikat myšlenky osvícenského absolutismu. Osvícenský absolutismus je primárně založen na částečné aplikaci osvícenských myšlenek na absolutistický způsob vlády ve spojení se zaváděním různých reforem a celkovou modernizací státu. S ohledem na společenský kontext je však zřejmé, že absolutistický způsob vlády byl již neudržitelný, proto absolutističtí panovníci téměř v celé Evropě pojali myšlenky osvícenského absolutismu za své zejména za účelem udržení dosavadní moci. Za typické představitele osvícenského absolutismu v českém prostředí považujeme zejména Marii Terezii a jejího syna Josefa II. Jak již bylo uvedeno v kapitole I. této rigorózní práce, absolutističtí panovníci byli inspirováni teorií merkantilismu, jejíž aplikace dala nepřímo impuls k vytvoření nových právních institutů (obchodněprávních, občanskoprávních a dalších) a rovněž i k vývoji obchodního práva vůbec, což již bylo detailněji rozvedeno v úvodní kapitole č. 1 této práce, věnované historii a vývoji obchodního práva.

⁵⁸ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 127. ISBN 80-85903-01-6.

⁵⁹ S výjimkou právních předpisů týkajících se postavení stavů a politických práv.

⁶⁰ Na Moravě byl tento právní předpis vyhlášen ještě o rok později.

Co se týče právních pramenů z tohoto období, s ohledem na soukromoprávní zaměření této rigorózní práce nelze nezmínit snahy o kodifikaci občanského práva, jejíž počátky sahají již do období osvícenecké vlády Marie Terezie, která za tímto účelem jmenovala tzv. kompilační komisi. Roku 1766 byla hotova osnova zákoníku, který je označován jako *Codex Teresianus Universalis*; nicméně jednalo se o velice rozsáhlé a detailní dílo, které připomínalo spíše „*jakýsi přechod mezi zákoníkem a učebnicí*“ než kodifikaci v dnešním slova smyslu. K tomu Valentin Urfus dále uvádí: „*V jistém smyslu je osnova tereziánského kodexu rovněž jakýmsi nadčasovým – a v tomto ohledu vlastně i školský odstrašujícím – příkladem toho, kam dospěje zákonodárce, chce-li zákonem upravit skutečně vše, včetně toho, co jinak zůstává vyhrazeno právní vědě a teorii, tedy včetně obecných definic.*“⁶¹ Nicméně i přes tento ne zcela zdařilý výsledek Marii Terezii nelze upřít tu skutečnost, že právě díky ní byl zahájen proces přípravy kodifikace občanského práva. Následně byla tento výsledek kodifikačních snah ještě několikrát podroben přepracování ze strany různých komisí, až Franz v. Zeiller dovedl kodifikační a legislativní práce do samotného konce, když 01. června roku 1811 byly vyhlášeny Obecný občanský zákoník, známý pod zkratkou ABGB (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*), Legisvakanční doba byla s ohledem na význam a rozsáhlost této kodifikace poměrně krátká, neboť tento kodex vstoupil v účinnost již prvního ledna roku 1812.⁶² Tento právní pramen lze tak bezesporu považovat za nejvýznamnější dílo časového úseku, který byl v této kapitole nazván jako „právo za doby absolutismu,“ neboť toto dílo má svůj přesah například i do současně platného a účinného občanského zákoníku.⁶³ Rovněž i autoři níže citované odborné publikace přikládají vydání Obecného občanského zákoníku mimořádný význam, když k tomu uvádějí následující „*S nadsázkou je možné říci, že vše, co v oblasti práva následovalo po roce*

⁶¹ URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. Beckovy právnické učebnice., s. 107. ISBN 80-7179-504-6.

⁶² JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk)., s. 102-107. ISBN 978-80-7380-251-6.

⁶³ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

1811, již bylo zcela nezajímavé.“⁶⁴ Osobně bych si samozřejmě ani na moment nedovolil zapochybovat o důležitosti a významu Obecného občanského zákoníku, nicméně mám za to, že Obecný obchodní zákoník, jehož vybraná ustanovení týkající se komanditní společnosti tvoří výchozí bod ke komparaci s aktuálně platné a účinné právní úpravy komanditní společnosti, je svým významem a přesahem hned na druhém místě po této občanskoprávní kodifikaci. Karel Schelle a Ilona Schelleová pak předestírají, že „*dokonalost*“ tohoto kodexu občanského práva „*prokázala především doba platnosti. S drobnými změnami u nás platil až do roku 1950.*“⁶⁵ Jak bude však nastíněno v následujících kapitolách, rovněž i časový úsek účinnosti Obecného obchodního zákoníku nebyl i s ohledem na dnešní měřítko „životnosti“ současně schvalovaných právních předpisů nikterak zanedbatelný.

2.2 Od absolutismu ke konstitucionalismu

V této kapitole se primárně zaměříme na prvních šest desetiletí 19. století. Je nepochybné, že zmiňované časové období přineslo do společnosti mnoha evropských států zásadní změny, které převratným způsobem ovlivnily státoprávní uspořádání na evropském kontinentu. Zcela zásadní vliv na vývoj absolutistického státu v Habsburské monarchii měly zahraniční události ve Francii, které v konečném důsledku vedly k zániku starého státního aparátu tehdejší absolutistické monarchie ve Francii, když „*v rozjitřené atmosféře vyvolané francouzskou revolucí se nový politický kurz vykrytalizoval do podoby policejního absolutismu, který v zárodku likvidoval veškeré náběhy ke konstitučnímu uspořádání a brzdil rozvíjející se národní hnutí.*“⁶⁶

V roce 1804 přijal František II., císař Svaté říše římské národa německého dědičný titul císaře rakouského, přičemž od tohoto aktu se nadále nazýval jako František I., císař rakouský. Z obav před stále se zvyšujícím vlivem Napoleona tak byla vytvořena jednotná rakouská říše s centralizovaným státním aparátem,

⁶⁴ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 240. ISBN 978-80-7432-749-0.

⁶⁵ SCHELLE, Karel a Ladislav VOJÁČEK, ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno: Masarykova univerzita, 2005., s. 49. ISBN 80-210-3899-3.

⁶⁶ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 192. ISBN 978-80-7380-127-4.

opírajícím se o vysokou míru byrokratizace, jejímž hlavním městem byla Vídeň.⁶⁷ Vzhledem k těmto skutečnostem tak formálně zanikla Svatá říše římská národa německého, jejíž kontinuitu zajišťovalo Rakouské císařství.

I s ohledem na zahraničně politické události v této době Evropou z pohledu absolutistických panovníků, kteří neměli z logických důvodů nejmenší zájem na jakémkoliv změně státoprávního uspořádání, „*obcházelo strašidlo občanských práv, osvícenských ideálů či národních hnutí*.“⁶⁸ A právě primárně z těchto důvodů byl svolán do hlavního města Rakouského císařství tzv. Vídeňský kongres, jehož cílem bylo utužit absolutismus na evropském kontinentě a zamezit jakýmkoliv státoprávním změnám do budoucna. Lze tak říci, že ústředním motivem předmětného kongresu byl nepochybně konzervatismus, jehož velkým zastáncem nebyl nikdo jiný, než kníže Klemens Wenzel Nepomuk Lothar Metternich (dále jen „**Metternich**“), který se po proběhnuvším Vídeňském kongresu stal kancléřem, jenž nadále určoval politické směřování Rakouského císařství. Jak již shora bylo uvedeno, tento časový úsek nejen českých dějin je označován též jako doba „policejního absolutismu,“ neboť Metternich právě prostřednictvím policie „udržoval vnitřní klid“ v celé Habsburské monarchii.

I přes urputné snahy kancléře Metternicha právě na konci čtyřicátých let devatenáctého století vrcholilo české národní obrození, na jehož vznik měl vliv vedle shora uvedeného i více společenskopolitických a v neposlední řadě i právních faktorů. Za předpoklady pro vznik národního obrození lze zcela jistě považovat například vliv osvícenské teorie, rozvoj průmyslové revoluce, reformy Marie Terezie a Josefa II. či výsledek tzv. Napoleonských válek. Velmi významným předpokladem vzniku národního obrození byla i státním aparátem protěžovaná germanizace, které nutně musela narazit na odpor jak tzv. české inteligence, která si v této době již plně uvědomovala význam zachování českého jazyka, tak i nižších vrstev obyvatelstva, pro které bylo „násilné“ osvojení německého jazyka více než nesnadným úkolem.

Následná revoluce v letech 1848/1849 tak byla jen logickým vývodem kombinace represivních opatření absolutistického aparátu, sociálního napětí ve

⁶⁷ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knížní klub, 2011., s. 194. ISBN 978-80-242-3205-8.

⁶⁸ Tamtéž, s. 200.

společnosti, hospodářské krize, konzervatismu a potřeby národního uvědomění. Stejně jako v případě vzniku policejního absolutismu i na revoluční hnutí ve shora uvedených letech měly vliv zahraničně politické události ve Francii. Je však nutné uvést, že až do jara roku 1848 panoval v habsburském soustátí relativní klid, neboť se celkem „bez otřesů udržel absolutní systém vlády, který měl formálně ve svém čele monarchu Ferdinanda I., ale říši skutečně spravovali osvícení či liberálnější smýšlející byrokrati.“⁶⁹ Rok 1848 lze tak zcela jistě považovat za historický milník celoevropských dějin, neboť zvěsti o nepokojích ve Francii se po tehdejší Evropě rozšířily velmi rychle, a to zejména díky technickému pokroku nejen v oblasti tisku či telegrafu.

Ve Vídni tak dne 13. 03. 1848 vypuklo tzv. „březnové povstání“, v důsledku kterého byl dva dny na to vyhlášen přechod ke konstitučnímu státoprávnímu uspořádání; rovněž byl odvolán symbol policejního absolutismu, kterým nebyl nikdo jiný, než kancléř Metternich, o kterém již bylo pojednáno výše. Následující období přineslo celou řadu návrhů jednotlivých ústav, z nichž se bohužel žádné nikdy neuplatnily v praxi. Celospolečenské nadšení z nadcházejících změn bylo dle dostupných pramenů enormní. Smysl nového konstitučního režimu se snažil laické veřejnosti vysvětlit například František Palacký ve svém „letáku“ nadepsaném otázkou *Co jest konstituce?* „*Konstituce jest takové právo a zřízení zemské, podle kteréhož panovník aneb mocnář jakýkoliv neustanovuje zákony zemské sám toliko s ministry a ouředníky svými, ale povinen jest ve všech důležitých věcech, týkajících se všeobecného práva i pořádku v zemi, slyšeti nejprve žádost a vůli celého národu a šetřiti jí. Kratšími slovy může se říci, že kde panuje konstituce, tam moc zákonodárni spočívá v rukou netoliko panovníka a i Ouředníkův jeho výhradně, ale v rukou panovníka i národu společně.*“⁷⁰ Nadšení z budoucího státoprávního uspořádání, které již nemělo být založeno na absolutistické vládě jednoho panovníka, však v Habsburské monarchii nemělo dlouhé trvání.

Jedním z důležitých a od té doby již neměnných výsledků revoluce bylo zrušení poddanství za náhradu, které bylo potvrzeno císařským patentem ze dne

⁶⁹ HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha: Historický ústav, 2014., s. 375. ISBN 978-80-7286-218-4.

⁷⁰ EFMERTOVÁ, Marcela C. a Nikolaj SAVICKÝ. *České země 1848-1918*. Praha: Libri, 2009., s. 33. ISBN 978-80-7277-171-4.

07. 09. 1848,⁷¹ což se však nedá říci o konstitucionalismu, jehož konec byl stvrzen 31. prosince roku 1851 tzv. Silvestrovskými patenty. Zřejmě kvůli tomu, že někdejší režim byl již ponaučen z událostí právě proběhnuvších, byl Silvestrovskými patenty znovu zavedený absolutismus ještě mnohem důslednější, než absolutismus, který v tomto soustátí panoval za kancléře Metternicha. Pro toto nové absolutistické období se v literatuře vžilo označení „Bachův absolutismus,“ pojmenovaný podle tehdejšího ministra vnitra Alexandra Bacha. Nutno říci, že oproti Metternichovskému absolutismu byl tento v některých aspektech rozdílný, neboť Habsburská monarchie poněkud ekonomicky zaostávala v porovnání s jinými zahraničními sousedy, a proto se státní aparát se snažil výrazně **podporovat podnikatelskou činnost** a v souvislosti s tím tak připustil i prostupování některých prvků liberalismu do fungování ekonomiky.⁷²

Právě v důsledku podpory podnikání stát v této době uváděl do praxe právní předpisy obchodněprávního charakteru, ke kterým řadíme například zákon o spolcích ze dne 26. listopadu 1852 č. 253 ř. z, dále zákon o Vídeňské burze ze dne 11. července r. 1854 č. 200 ř. z. či zákon o protokolování firem a o společnostech obchodních z 18. září roku 1857 č. 168 ř. z. Nedílnou součástí vydávání shora uvedených dílčích zákonů pak byly snahy o unifikaci a kodifikaci obchodního práva, jejichž výsledek v konečném důsledku překonal hranice Habsburské monarchie, o tom však již bude pojednáno v následující kapitole 3.1 této rigorózní práce.⁷³ Je tak evidentní, že vzniku moderního obchodního práva v českých zemích předcházely veškeré shora uvedené události, které na jeho vývoj měly nikoliv zanedbatelný vliv.

Neoabsolutismus však neměl žádné dlouhé trvání, neboť sám panovník se dobrovolně této formy vlády vzdal, což stvrdil vydáním Říjnového diplomu z roku 1860. Na základě této skutečnosti pak nevyhnutelně vznikaly nové návrhy základního zákona státu, tedy ústavy. Díky těmto proběhnuvším událostem se pak v českých zemích definitivně etabloval konstitucionalismus, jakožto nové a moderní státoprávní uspořádání, které bylo nepochybně inspirované zahraničními vlivy.

⁷¹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 216. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁷² Tamtéž, s. 221.

⁷³ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 635. ISBN 978-80-7432-749-0.

3. Počátky moderního obchodního práva a Obecný obchodní zákoník

V této části předkládané rigorózní práce bude plynule a logicky navázáno na závěr kapitoly 1.1.2., kde bylo mimo jiné uvedeno, že v historickém vývoji obchodního práva v zásadě rozlišujeme mezi dvěma obdobími, přičemž za první období můžeme označit časový úsek mezi 12. – 18. století, kdy byly obchodněprávní instituty a normy v právním řádu roztržštěny a nemálo kdy byly součástí předpisů upravujících soukromé, respektive občanské právo. Následující řádky budou věnovány výlučně počátkům „moderního obchodního práva,“ které lze zařadit do 19. století, a rovněž zde bude detailně rozebrán i Obecný obchodní zákoník a jeho vybrané právní instituty, samozřejmě s ohledem na téma této práce.

Již v úvodu jsem nastínil základní premisu, totiž že významná část lidského konání a jednání je motivována výdělkem, popř. ziskem, ať již v jakékoliv formě. Lidskou činnost, která je v dnešním pojetí vykonávána samostatně, na vlastní účet, na vlastní odpovědnost soustavně a za účelem dosažení zisku, lze bezesporu označit za **podnikání**. A byla to primárně podnikatelská činnost, která v 18. století vyvíjela intenzivní tlak na potřebu unifikace práva, neboť tato *byla pokládána za nutný krok k rozvoji podnikání na území celé monarchie*.⁷⁴

Nutno říci, že vývoj obchodního práva byl ve srovnání s občanským právem o poznání pomalejší, neboť teprve dva roky před nabytím účinnosti Obecného občanského zákoníku byly zahájeny prvotní práce na unifikaci obchodního práva. Bylo tomu tak nepochybně proto, neboť *počátkem 19. století obchod v současném smyslu teprve začínal a nebylo co kodifikovat*. Podle mínění Viktora Knappa vyvstala potřeba kodifikace obchodního práva patrně z toho důvodu, jelikož se v praxi začaly objevovat první obchodní společnosti ve smyslu právnických osob, které Obecný občanský zákoník neupravoval.⁷⁵ V porovnání s francouzským obchodním zákoníkem *Code de commerce*, který byl rovněž zmíněn v kapitole 1., byla kodifikace obchodního práva v Českých zemích o více

⁷⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 185. ISBN 978-80-7380-041-3.

⁷⁵ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. Beckovy právnické učebnice., s. 137. ISBN 80-7179-089-3.

než půl století „opožděná,“ neboť jak dále uvádí Viktor Knapp, po vydání Obecného občanského zákoníku zavládlo v právním prostředí „*takové legislativní uspokojení, že tam nebyla žádná chuť k dalšímu kodifikování.*“⁷⁶

3.1 Počátky kodifikace obchodního práva v Českých zemích

Do doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku panoval v Habsburské monarchii v oblasti obchodního práva stav, který lze označit toliko za právní partikularismus, pro který je příznačné, že v rámci území jednoho státního celku neexistuje jednotný právní řád. Nepochybně tomu tak bylo i z toho důvodu, že tehdejší Habsburská monarchie byla územně velice rozlehlým státem, ve kterém žilo nespočet různých národností. Před prvním červencem roku 1863 bylo možné dle Antonína Randy v rámci tohoto soustátí rozlišovat tři níže uvedené oblasti obchodního práva:

- I. oblast francouzského obchodního práva;
- II. oblast uherského obchodního (úvěrního) zákona;
- III. obvod ostatních zemí rakouských.⁷⁷

Prvotní impuls pro započetí prací na kodifikaci obchodního práva lze spatřovat ve vytvoření tzv. Hofkommission in Justitz-Gesetztsachen (dále jen „**Dvorská komise**“), jejímž referentem se stal Johan Michael von Zimmert; a která byla následně vyzvána k vypracování obchodněprávní kodifikace, jež měla obsahovat pět knih pojednávajících o právu obchodním, směnečném a námořním; zbývající dvě knihy měly být věnovány převážně procesnímu právu, a to konkrétně konkurznímu řízení a v neposlední řadě řízením ve věcech obchodních. Lze říci, že původní záměr byl realizován pouze ze dvou pětín, neboť byly vytvořeny pouze dvě knihy obsahující obchodní a směnečné právo, avšak tyto knihy nebyly nikdy schváleny.⁷⁸

Shora uvedené Dvorské komisi bylo opětovně zadáno vypracování v pořadí druhého návrhu obchodního zákoníku, a to v roce 1842. Avšak ani tento

⁷⁶ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnícké učebnice., s. 139. ISBN 80-7179-089-3.

⁷⁷RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 20. ISBN 978-80-86775-14-2.

⁷⁸JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 109. ISBN 978-80-7380-251-6.

návrh, který byl vydán v listinné podobě v roce 1849, nebyl způsobilý ke konečnému schválení. Co se týče třetího návrhu obchodního zákoníku, ten již nebyl v gesci Dvorské komise, ale vypracovalo jej někdejší ministerstvo obchodu. Tehdejší říšská rada, která měla v té době taxativně vymezenou zákonodárnou pravomoc, tento předmětný třetí návrh podstatně přepracovala, čímž de facto vznikl již čtvrtý návrh obchodního zákoníku, který byl vytištěn v roce 1857.⁷⁹

Čtenáře již určitě nepřekvapí, že ani tento čtvrtý návrh obchodního zákoníku nebyl v Habsburské monarchii v konečném důsledku uveden do praxe. K tomu uvádí Antonín Randa následující: „*S dalších pokusů kodifikačních sešlo následkem snah německých spolkových států, směřujících k uvedení jednotného obchodního práva ve všech zemích bývalého německého spolku.*“⁸⁰ Dvorská komise ani ministerstvo obchodu tak již nedostaly další příležitost k vypracování nového návrhu obchodního zákoníku, a to kvůli předním představitelům německých spolkových států, jejichž snaha se upínala k unifikaci obchodního práva, jenž by bylo aplikovatelné na území všech státních útvarů náležejících do Německého spolku.⁸¹

Za v předchozím odstavci uvedeným účelem se tak 15. ledna roku 1857 v německém Norimberku sešla zvláštní komise v čele s předsedou dr. Raulem, který nabyl cenné zkušenosti v oblasti obchodního práva, když zastával post předsedy Vídeňského obchodního soudu. Na tomto místě je třeba uvést, že dr. Raule původem pocházel z českého prostředí, konkrétně z oblasti jižních Čech, byl rovněž rakouským poslancem a v neposlední řadě i rytířem. Na Norimberském sjezdu byli přítomni představitelé Rakouska, Pruska, Bavorska, Saska, Hanoverska, Württemberska, Badenska, Nasavska či Hessenska; tedy zástupci téměř většiny tehdejších německých spolkových států.⁸²

Jako primární element k jednání byl jednotlivým zástupcům shora uvedených zemí předložen pruský návrh obchodního zákoníku, rovněž ani třetí

⁷⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 111. ISBN 978-80-7380-251-6.

⁸⁰ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 20. ISBN 978-80-86775-14-2.

⁸¹ KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Právní dějiny., s. 152. ISBN 80-86432-83-1.

⁸² RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 20. ISBN 978-80-86775-14-2.

návrh ministerstva obchodu, který byl následně přepracován, jak bylo shora uvedeno, neupadl zcela v zapomnění, ale mělo k němu být rovněž přihlíženo. Jak už to tak i v současném legislativním procesu bývá, i jednotlivá čtení předloženého návrhu obchodního zákoníku doprovázely různé peripetie a obstrukce ze strany některých představitelů předmětných států, nelze odhlédnout ani od toho, že se celkem uskutečnilo 588 schůzí⁸³, na kterých byl předmětný návrh projednáván, nicméně na základě usnesení spolkového sjezdu ze dne 31. května roku 1861 byla vypracovaná osnova obchodního zákoníku doporučena jednotlivým spolkovým vládám k jejímu přijetí.⁸⁴ Na tomto místě je pak třeba zdůraznit, že se v tomto případě nejednalo o legislativní proces v pravém slova smyslu, neboť výstupem legislativní práce zvláštní komise bylo toliko doporučení, neboť tato komise neměla postavení žádného zákonodárského sboru. Rakousko tak vypracovaný návrh obchodního zákoníku akceptovalo, avšak s výjimkou jeho páté knihy upravující historicky tradiční oblast námořního práva, a to na základě zákona ze dne 17. prosince roku 1862. Obecný obchodní zákoník byl vyhlášen pod číslem 1/1863 a byl účinný od 1. července v této větě uvedeného roku.⁸⁵ Opět si nelze nepovšimnout poměrně krátké legisvakanční doby, jejíž délce lze dle mého názoru přičítat i tu skutečnost, že potřeba kodifikace obchodního práva byla více než urgentní.

3.2 Obecný obchodní zákoník

Na základě předchozí kapitoly tak lze konstatovat, že Obecný obchodní zákoník je více než počinem rakouským výsledkem širokého kompromisu německých zemí, který byl na níže blíže specifikovaném území aplikovatelný téměř po šesti měsících po jeho přijetí.

3.2.1 Uvozovací zákon

Nedílnou součástí Obecného obchodního zákoníku tvoří tzv. uvozovací zákon obsahující toliko šedesát paragrafů (dále jen „**Uvozovací zákon**“). Samotný

⁸³ KUKLÍK, Jan a Petra SKŘEJPKOVÁ. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací: příspěvek k aplikaci "Principů" E.F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. Avenira edice., s. 152. ISBN 978-80-87109-07-6.

⁸⁴ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 20 -21. ISBN 978-80-86775-14-2.

⁸⁵ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 185. ISBN 978-80-7380-041-3.

Obecný obchodní zákoník je pak tvořen jednotlivými články. Vzhledem k tomu, že Habsburská monarchie se sestávala z mnoha zemí, v úvodu tohoto Uvozovacího zákona byla stanovena územní působnost Obecného obchodního zákoníku (rovněž i Uvozovacího zákona), a to následovně: „*pro království České, Haličské a Vladimířské s vojvodstvími Osvětimským a Zátorským a velkovojevodstvím Krakovským; pro království Lombardsko-Benátské a království Dalmatské, pro arcivojevodství Rakouské pod Enží a nad Enží, pro vojvodství Slezské, Štyrské, Korutanské, Krajinské, Salcburské a Bukovinské, pro markrabství Moravské, pro knížecí hrabství Tyrolské, pro zem Vorarlberskou; knížecí hrabství Gorické a Gradištské, markrabství Istrianské a město Trst s okrškem.*“ Pozorný čtenář si nemůže nepovšimnout, že ve výše uvedeném taxativním výčtu jednotlivých zemí zcela absentují Uhry, kde Obecný obchodní zákoník nebyl nikdy účinný. Nutno dodat, že obchodní právo v Uhrách bylo uvedeno v život o několik let později, a to v roce 1875, v podstatě ve shodném obsahu odpovídajícímu rakouskému kodexu, který byl však formálně zakotven v samostatném uherském obchodním zákoníku.⁸⁶

Samotná myšlenka a odůvodnění, proč byl Obecný obchodní zákoník vůbec přijat a za jakým účelem, v uvozovacím zákonu následuje bezprostředně po shora citovaném vymezení jeho územní působnosti: „*Uznávajíc přednosti a výhody, kterýmiž se zákonník obchodní, dle nařízení německého shromáždění spolkového skrze zvláštní komisi, při níž zřízení vlády rakouské spolu působili, navržený vyznamenává; uvažujíc, že v sousedních státech spolku německého platnosti zákona již nabyt a nadíti se jest, že se mu platnosti této i také v ostatních dostane; prohlížejíc k tomu, jak velice se obchod s jinými zeměmi zvelebí společným o tom zákonodárstvím, zároveň pak na zřeteli majíc zvláštní poměry rakouské, uvádí se dotčený zákonník obchodní co do prvních čtyř v příloze obsažených knih a s vyloučením páté knihy o právu pomorském jednající, vedle následujících ustanovení v královstvích a zemích v nadpise jmenovaných za zákon a nabude dne 1. července 1863 platnosti.*“ Osobně mám za to, že obdobný text by byl v současné legislativní tvorbě zařazován spíše do důvodové zprávy ke

⁸⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 110. ISBN 978-80-7380-251-6.

konkrétnímu právnímu předpisu, nicméně je nutné si uvědomit, že tento pávní předpis pochází ze šedesátých let 19. století.

Předmětnou citaci ze samotného úvodu Uvozovacího zákona k Obecnému obchodnímu zákoníku jsem však do této rigorózní práce zařadil zejména z tohoto důvodu, neboť myšlenku v něm obsaženou shledávám jako velmi moderní a pokrokovou, tím spíše když byl tento text vytvořen v období probíhajících státoprávních změn, nikoliv nevýznamných. Pokud k citovanému textu dosadíme společenský kontext předmětné doby, o kterém bylo mimo jiné pojednáno v kapitole 2.2 výše, zjistíme, že státní aparát v této době soustředil své síly na výraznou podporu podnikání a obchodu, a to nejenom toho vnitrostátního. Obecný obchodní zákoník tak představoval ideální příležitost k usnadnění a zefektivnění jak obchodu probíhajícího uvnitř Habsburské monarchie, tak i obchodu zahraničního, neboť shodný právní předpis odpovídající Obecnému obchodnímu zákoníku byl účinný i v okolních německy mluvících zemích. Obecně lze říci, že obchodu se nejvíce daří tam, kde jsou mu do cesty kladeny pokud možno co nejmenší administrativně – právní bariéry; a právě překážky právní byly přijetím Obecného obchodního zákoníku odstraněny, a to v důsledku shodné právní úpravy aplikované v mnoha zemích. Čtenáře v této souvislosti může bezesporu napadnout i myšlenka unifikace a harmonizace práva obchodního práva rámci Evropské unie (dále jen „EU“), a to i s odkazem na základní principy EU, kterými jsou volný pohyb zboží, služeb a kapitálu; kdy pro tyto tři atributy je společným jmenovatelem bezesporu právě obchod. EU si je nepochybně vědoma svého potenciálu v oblasti vnitřního obchodu mezi jednotlivými členskými státy, proto se svoji legislativou snaží regulovat alespoň takové oblasti, jako mezi které řadíme zadávání veřejných zakázek, ochranu hospodářské soutěže, ochranu spotřebitele a další. Vzhledem ke zvolenému tématu rigorózní práce nelze na tomto místě nezmínit existenci tzv. komunitárních nadnárodních forem obchodních společností, kdy ani jedna z nich není v současné době zakotvena v kodexu občanského práva ani v Zákoně o obchodních korporacích, přičemž jejich úprava byla přijata s cílem unifikovat odlišné národní aspekty některých právnických osob používaných v jednotlivých státech EU. Jedná se o Evropské hospodářské zájmové sdružení⁸⁷, Evropskou společnost⁸⁸ a Evropskou družstevní

⁸⁷ Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992

společnost.⁸⁹ Nutno říci, že jejich využitelnost v praxi je však minimální. Osobně jsem však velice skeptický k tomu, že by snad veškeré členské státy EU kdy mohly používat jednotný obchodní zákoník. Nepochybně by tím však došlo k odstranění řady právních bariér a transakčních nákladů, čímž by došlo k podstatnému zjednodušení a zvýšení prostupnosti vnitřního trhu EU, z čehož lze jistě usuzovat, že by se nadnárodní obchodní styk ještě zintenzivnil. Ostatně již Antonín Randa ve své publikaci z roku 1908 uváděl následující tezi: „*V žádném oboru práva nejeví se vzájemnost zájmů hospodářských a potřeba průhledného a co možná jednotného práva způsobem tak naléhavým, jako v oboru práva směnečného a obchodního.*“⁹⁰ Osobně se domnívám, že shora citovaná premisa je bez dalšího aplikovatelná i v současnosti.

V právní historii vztahující se k současnému území České republiky nenalezneme příliš mnoho právních předpisů, kterým by předcházely uvozovací zákony. Jako další příklad uvozovacího zákona můžeme uvést Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, jenž však rozsahem článků tvoří pouze šestinu uvozovacího zákona Obchodního zákoníku rakouského. Tento uvozovací zákon obsahoval některá organizační a derogační ustanovení, čímž bylo zajištěno, že samotný „základní zákon státu“ z roku 1920 obsahoval ryzí ústavněprávní materii.

Uvozovací zákon Obecného obchodního zákoníku v ustanovení §1 zakotvil derogační klauzuli, která byla velmi obecná až vágní, nicméně nepochybně postihovala široký okruh právních předpisů, když zněla takto: „*Svrchu psaným dnem počínajíc platnosti pozbudou všechny zákony a nařízení, kteréž se vztahují k věcem zákonníka obchodního, ač není-li v tomto uvozovacím zákoně určeno, aby i napotom v platnosti zůstaly, anebo není-li v zákonníku obchodním ukázáno k zákonům zemským.*“ Takto široce vymezená derogační norma pak byla v ustanovení §2 uvozovacího zákona k Obecnému obchodnímu zákoníku doplněna konkrétním výčtem právních předpisů, které nadále pozbyly

Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení).

⁸⁸ Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti.

⁸⁹ Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti.

⁹⁰ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 24. ISBN 978-80-86775-14-2.

účinnosti, nicméně s ohledem na výše citované ustanovení lze předpokládat, že tento výčet nebyl výčtem taxativním.

Uvozovací zákon ve svých šesti desítkách paragrafů obsahoval ustanovení o obchodním rejstříku, o zplnomocnění (to zahrnuje i ustanovení o prokuře), o postupu při prohlášení konkurzu na obchodní společnosti, o pořádkových pokutách aj.

Důvodem přijetí předmětného Uvozovacího zákona k Obecnému obchodnímu zákoníku byla nepochybně ta skutečnost, že nebylo žádoucí jakkoliv zasahovat do kompromisního výsledku Obecného obchodního zákoníku vzniknuvšího po 588 schůzích, neboť by tím došlo ke změně celé struktury předmětného obchodního kodexu. V důsledku toho pak Obecný obchodní zákoník neobsahuje derogační klauzule, vymezení časové ani místní působnosti či přechodná a závěrečná ustanovení; veškeré tyto aspekty (a mnohé další) jsou pak upraveny přímo v Uvozovacím zákoně. Dle mého názoru tak habsburskému státnímu aparátu nezbyla jiná možnost, než zvolit tuto poněkud netradiční formální strukturu právního předpisu, nicméně jak bude uvedeno níže v kapitole 4, nelze říci, že by se Obecný obchodní zákoník v průběhu času neosvědčil, a to i s ohledem na to, že byl na našem území používán do padesátých let následujícího století.

3.2.2 Systematika Obecného obchodního zákoníku

Jak již bylo uvedeno výše, Obecný obchodní zákoník je rozdělen do čtyř knih⁹¹ (pátá kniha týkající se úpravy námořního práva nakonec nebyla přijata) a v souhrnu jej tvoří 431 článků (nepočítaje Uvozovací zákon, který je tvořen jednotlivými paragrafy). Tyto knihy se dle původního znění Obecného obchodního zákoníku dělí do tzv. *rozdílů*, z nichž některé jsou ještě členěny na *části*, a dále pak na jednotlivé *odstavce*.

Ještě před první knihou, která je označena titulem „*O obchodnictvu*.“ jsou tři články Obecného obchodního zákoníku nadepsány jako „*Ustanovení obecná*,“ nicméně je třeba říci, že tyto předmětné články nelze vnímat jako obecnou část moderních obchodních zákoníků. Článek 1. upravuje princip subsidiárního užití

⁹¹ Tyto knihy by v dnešní struktuře obchodních zákoníků byly nejspíše označeny jako části.

obchodních obyčejů, které mají být při „*mezeře v obchodním právu*“ použity ještě před obecnou úpravou občanského práva, která byla obsažena v Obecném občanském zákoníku, a to následovně: „*U věcech obchodních, pokud zákonník tento žádného ustanovení neobsahuje, průchod mají obyčejové obchodní a, když těch není, obecné právo občanské.*“ Zbylé dva články lze považovat za ustanovení spíše organizační povahy.

Kniha první nadepsaná „*O obchodnictvu*“ (Článek 3. – Článek 84.) ve svých sedmi rozdílech upravuje mimo jiné následující instituty: kupec, obchodník, obchodní firma, obchodní kniha, zmocněnec (zejm. prokurista), obchodní pomocník, obchodní dohodce (sensál). Je tak evidentní, že Kniha první Obecného obchodního zákoníku upravuje základní obchodněprávní instituty, proto ji lze považovat za jakousi obecnou část předmětného kodexu, což ostatně mají za to i autoři i níže citované publikace.⁹²

Z Knihy druhé bude v této rigorózní práci čerpáno bezpochyby nejvíce, neboť je uvozena titulkem „*O společnostech obchodních,*“ přičemž do této kategorie nepochybně spadá i komanditní společnost. Kniha druhá tak obsahuje toliko 3 rozdíly, ve kterých vedle výše uvedené osobní obchodní společnosti upravuje i veřejnou obchodní společnost, akciovou společnost a komanditní společnost na akcie.

Kniha třetí byla označena takto: „*O tiché společnosti a o spolčování k jednotlivým záležitostem obchodním na společný účet.*“ Ve dvou rozdílech obsahovala toliko dvacet článků, které upravovaly právě ty instituty, které jsou v nadpisu předmětné knihy uvedeny.

Poslední Kniha čtvrtá nadepsána jako „*O obchodech,*“ je téměř obdobného rozsahu jako kniha upravující obchodní společnosti a upravuje samotný institut obchodu a dále rozvádí jeho jednotlivé specifické formy, a to koupi, speditérský obchod, povoznický obchod aj.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že shora stručně nastíněná úprava Obecného obchodního zákoníku nikterak nepočítala se společnostmi s ručením

⁹² KUKLÍK, Jan a Petra SKŘEJPKOVÁ. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací: příspěvek k aplikaci "Principů" E.F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. Avenir edice., s. 152. ISBN 978-80-87109-07-6.

omezeným, která byla do právního řádu zavedena až na základě zákona č. 58/1906 Ř. z., o společnostech s omezeným ručením, a která dle názoru autorů níže citované monografie *představovala nejdokonalejší formu kapitálových společností, nebo v sobě spojovala výhody všech předcházejících společností komanditních bez osobně ručících komplementářů a akciových bez akcií.*⁹³

⁹³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 113. ISBN 978-80-7380-251-6.

4. Historie komanditní společnosti

Čtenáře mohla při čtení shora uvedených kapitol, zejména pak kapitoly č. 1, která byla zaměřena na obchodní právo, zcela legitimně napadnout otázka, proč byl v této rigorózní práci věnován takový prostor právě zmapování historie a vývoje obchodního práva. Jak bude však v této kapitole dále uvedeno, historický vývoj předmětného právního odvětví a vývoj prvních „zárodků“ komanditní společnosti mají mnoho společného a někdy se navzájem i podmiňují, proto se zařazení shora uvedené kapitoly jeví jako přinejmenším účelné z hlediska ucelenosti a logičnosti předkládané práce.

Vzhledem k dějinnému zaměření této rigorózní práce se v této její části zaměříme na historický vývoj právní úpravy týkající se komanditní společnosti, rovněž zde nebudou pominuty ani právní instituty, ze kterých se v průběhu dějin zmiňovaná obchodní společnost vyvinula až do dnešní podoby.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, komanditní společnost jakožto jedna z neopominutelných druhů obchodní společnosti je z obchodních korporací tím nejstarším právním konstruktem, na čemž se víceméně shodnou i autoři odborných publikací.⁹⁴ Je však nutné říci, že se od prvopočátku její existence ani zdaleka nejednalo o obchodní společnost jakožto právnickou osobu v současném slova smyslu. S ohledem na níže uvedené rozčlenění této kapitoly na řadu dílčích subkapitol lze v případě vývoje právní úpravy komanditní společnost rozlišovat následující periodizaci:

- I. Právní úprava v římském právu
- II. Právní úprava ve středověku
- III. Právní úprava v Českých zemích
- IV. Právní úprava od vzniku Československé republiky
- V. Právní úprava v České republice

⁹⁴ DVOŘÁK, Tomáš. *Osobní obchodní společnosti ve světle rekonstrukce českého obchodního práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Vědecké monografie (Wolters Kluwer ČR)., s. 311. ISBN 978-80-7357-755-1.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 603. ISBN 978-80-7380-451-0.

4.1 Prvky komanditní společnosti v římském právu

Jak je v kontinentální právní kultuře běžné i u mnoha jiných právních institutů, prapůvod komanditní společnosti není třeba hledat nikde jinde než ve starověkém antickém impériu na Apeninském poloostrově. Jeden z předních odborníků nejen na obchodní právo k tomu uvádí následující: „*stejně jako u zrodu v. o. s., stál i u kolébky k. s. jeden z institutů římského práva, a to konkrétně institut označovaný jako pecunia traiecticia nebo fenus nauticum (námořní zápůjčka)*.“⁹⁵ Tento právní institut byl de facto zvláštním druhem reálného kontraktu, konkrétně obligace označované tehdejší právním názvoslovím jako *mutuum*.⁹⁶ Je tedy evidentní, že tehdy se o tomto předchůdci dnešní komanditní společnosti neuvažovalo jako o právnické osobě, ale bylo na něj nahlíženo jako na ryzí obligaci, což bylo v tehdejší (nakonec i dnešním) pojetí typické dvoustranné právní jednání *inter vivos*, učiněné buď na základě určité formy, nebo na základě typického právem uznaného účelu.⁹⁷ Zápůjčka v intencích římského práva byla jedním z nejdůležitějších a také nejstarších kontraktů vůbec. Tento závazek obecně spočíval v tom, že věřitel převedl vlastnické právo k určitému množství genericky určených (zastupitelných) věcí ve prospěch dlužníka a dlužník se oproti tomu zavázal stejné množství předmětných věcí téhož druhu věřiteli vrátit.⁹⁸ Komparací tohoto institutu s aktuálně platnou a účinnou právní úpravou lze dojít k jednoznačnému závěru, že výše uvedený obsah předmětného kontraktu je imanentní i zápůjčce normované v právním řádu České republiky, neboť dle ustanovení §2390 Občanského zákoníku „*Přenechá-li zapůjčitel vydlužiteli zastupitelnou věc tak, aby ji užil podle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu, vznikne smlouva o zápůjčce.*“

Je třeba uvést, že výše zmiňovaná **námořní zápůjčka** má však helénistické kořeny a jakožto zvláštní forma tradičního institutu zápůjčky spočívala v tom, že zapůjčena peněžní částka měla být použita k nákupu zboží v zámoří, příp. obecně k financování námořní plavby. De facto se jednalo o

⁹⁵ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnické osoby., s. 1. ISBN 80-7357-027-0.

⁹⁶ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice., s. 245. ISBN 80-7179-031-1.

⁹⁷ Tamtéž, s. 215.

⁹⁸ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 177. ISBN 978-80-73-80-334-6.

aleatorní kontrakt, neboť dlužník byl povinen peníze vrátit k rukám věřitele pouze za předpokladu, jestliže se peníze i zboží dostanou na předem určené místo. Vzhledem k tomu, že v tehdejší době byla pravděpodobnost ztroskotání lodě či jiné námořní havárie i v důsledku absence moderní digitální techniky a soudobých navigačních systémů několikanásobně vyšší než je tomu dnes a věřitel tak nesl neúměrné riziko, mohly si strany této obligace zprvu dohodnout neomezené úroky, avšak v Justiniánském právu byly tyto úroky omezeny do výše maximálně dvanácti procent. Tato námořní zápůjčka tak sloužila de facto jako „námořní pojištění.“⁹⁹

4.2 Právní úprava ve středověku

S ohledem na to, že shora uvedený římskoprávní institut označovaný jako *pecunia traiectica* byl nevyhnutelně spjat s obchodováním na moři, je v celku logické, že i v řadě další „předstupeň“ komanditní společnosti v dnešním slova smyslu se pojí s oblastí, která měla jedny z nejvhodnějších podmínek pro provozování námořního obchodu. V dlouhém období počínajícím okamžikem nevyhnutelného pádu římské říše cca do 12. století odborná literatura ohledně právní úpravy komanditní společnosti neuvádí ničeho. Až v předchozí větě zmiňovaném století se však v severní oblasti Apeninského poloostrova začínají objevovat tzv. **komendy** (*commendy*¹⁰⁰ či *komendety*¹⁰¹), které se nepochybně vyvinuly z výše blíže specifikovaného kontraktu. Antonín Randa základní princip *commendy* shrnul následovně: „*spekulační vklad na společný zisk a ztrátu s obmezením ručení na vklad. (Commendare = svěřiti, uložití). Zjev takový snad ani Římanům neznámý nebyl.*“¹⁰² Z posledně citované věty tak jednoznačně vyplývá, že vývojové prvky komanditní společnosti opravdu sahají až do římského práva.

⁹⁹SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 177. ISBN 978-80-73-80-334-6.

¹⁰⁰DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., s. 2. ISBN 80-7357-027-0.

¹⁰¹BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 603. ISBN 978-80-7380-451-0

¹⁰²RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 185. ISBN 978-80-86775-14-2.

Vývoj předmětné právní úpravy právě na území dnešní severní Itálie je logickým důsledkem toho, že tzv. námořní republiky (zejména pak Benátky a Janov), jejichž ekonomická prosperita byla odvislá (vedle řemeslné výroby a bankovníctví) od obchodu a kolonizace středomoří,¹⁰³ velmi bohatly zejména (nikoliv však výlučně) v důsledku provozování mezinárodního námořního obchodu. V těchto de facto městských státech se pak vyskytovali společníci (držitelé kapitálu), kteří měli vůli investovat do podnikání jiných osob (obchodníků), avšak sami podnikat nechtěli. Tito „investoři“ se tak za účelem zamýšleného zhodnocení volného kapitálu začali sdružovat s „obchodníky“ do shora uvedených komend. Komenda byla společenství založené na personálním substrátu za účelem výdělku, ve kterém jeho účastníci **neměli rovné** postavení. De facto šlo o to, že „investoři“ poskytli do komendy kapitál s tím, že nesli vyšší riziko a měli nižší podíl na zisku společnosti; oproti tomu „obchodníci“ poskytly společnosti řečeno dnešní terminologií svůj *know how*, obchodovali a měli tak vyšší podíl na zisku komendy a nesli o poznání nižší riziko ztráty, než „investoři.“¹⁰⁴ Dle dostupných právních pramenů se například v Janově dochovaly notářské záznamy o tom, že obchodníci poskytovali jednu třetinu kapitálu a financující společníci (investoři) zbývající dvě třetiny; pravidla pro dělení zisku se však byla odlišná.¹⁰⁵

V obecné rovině je na shora popsaném mechanismu postavena i současná moderní komanditní společnost, ve které musí být obligatorně účastni rovněž dvě odlišné kategorie osob, a to komanditisté a komplementáři, kdy oba nesou rozdílnou míru rizika a mají odlišný podíl na zisku této obchodní společnosti, a to s ohledem na svůj vnos do komanditní společnosti a míru investičního rizika. Tehdy se neomezeně ručící společník v komendě označoval jako „*tractor*“, druhým z účastníků, který nesl oproti prvně zmiňovanému o poznání menší riziko, byl označován jako „*commendator*.“

¹⁰³ BALÍK, Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 101-102. ISBN 978-80-7380-273-8.

¹⁰⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 251. ISBN 978-80-7400-480-3.)

¹⁰⁵ ELIÁŠ, Karel, Jarmila POKORNÁ a Tomáš DVOŘÁK. *Kurs obchodního práva: obchodní společnosti a družstva*. 6. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice., s. 151. ISBN 978-80-7400-048-5.

Jak uvádí Tomáš Dvořák, „úspěch této podnikatelské formy byl takový, že se postupně ujala v celé tehdejší Evropě.“¹⁰⁶ A nepochybně i díky těmto severoitalským „obchodníkům“ a „investorům“ jsem i v dnešní moderní době měl možnost zvolit si předmětné téma této rigorózní práce.

4.3 Právní úprava v českých zemích

V této podkapitole se primárně zaměříme na stručné uvedení právních pramenů, ve kterých byly předmětné právní entity upraveny, neboť podrobný rozbor a komparace jednotlivých právních úprav komanditní společnosti budou provedeny v kapitole č. 5, která de facto tvoří jádro této rigorózní práce.

Pokud pomineme tzv. fallitní (konkursní) řád císaře Karla VI. z roku 1734, ve kterém lze vysledovat prvky právní úpravy společníků tiché (tajné) společnosti¹⁰⁷, pak vůbec jedna z prvních právních úprav obchodních společností v českých zemích pochází z doby osvícenského absolutismu, kdy v Habsburské monarchii vládla Marie Terezie. Překvapivě se nyní pohybujeme v oblasti směnečného a šekového práva, neboť právě v Rakousko - českém směnečném řádu z roku 1763, který byl zaveden patentem z 1. října téhož roku,¹⁰⁸ byly upraveny dva typy „předchůdců“ soudobých osobních obchodních společností, a to společnost nazývaná jako „*Universal Compagnie*“, která měla některé shodné atributy s veřejnou obchodní společností, a dále pak společnost „*societas omnium bonorum*“, jenž se podobala právě společnosti komanditní. Zajímavostí je, že shora uvedený Rakousko – český směnečný řád rovněž zavedl obligatorní období zápisu obchodních společností, tak jak jej známe v dnešní podobě, a to včetně uvedení jmen společníků. Tento rejstřík byl veden obchodním a směnečným soudem.¹⁰⁹

V někdejším právním řádu bychom však až do přijetí Obecného obchodního zákoníku právní úpravu komanditní společnosti hledali marně. Tomáš

¹⁰⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., s. 2. ISBN 80-7357-027-0.

¹⁰⁷ DVOŘÁK, Tomáš. *Osobní obchodní společnosti ve světle rekonstrukce českého obchodního práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Vědecké monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 312. ISBN 978-80-7357-755-1.

¹⁰⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997. Právo a hospodářství (C. H. Beck), s. 8. ISBN 80-7179-108-3.

¹⁰⁹ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 171. ISBN 978-80-7380-041-3.

Dvořák k tomu uvádí, že v tomto právním prostředí „se až do první poloviny 19. století mluvilo namísto o komanditní společnosti o „tajné (geheime)“ společnosti nebo o „tiché (stille) společnosti.“¹¹⁰ Právní postavení tajných společníků upravoval s účinností od roku 1811 shora uvedený rozsáhlý kodex občanského práva, a to v ustanovení §1204, kde bylo uvedeno následující: „Tajní společníci obchodní společnosti, totiž takoví, kteří jí část fondu pro zisk a ztrátu zapůjčili, ale za společníky nebyli prohlášeni, neručí nikdy více, než zapůjčenou jistinou. Vyhlášení společníci ručí svým celým jměním.“ Na tomto místě si nelze nepovšimnout toho, že v předmětné obchodní společnosti byly rozlišovány opět dvě kategorie osob, z nichž vyhlášení společníci ručili za závazky společnosti celým svým majetkem, kdežto ručení tajných společníků bylo omezeno. Tato charakteristika obchodní společnosti je při změně příslušné terminologie nepochybně blízká komanditní společnosti v současném pojetí.

Odlišná úprava komanditní společnosti, komanditní společnosti na akcie a tiché společnosti byla do právního řádu Habsburské monarchie zavedena až s účinností od 01. července roku 1863, kdy všechny tyto tři entity založené primárně na personálním substrátu nebyly normovány nikde jinde, než v Obecném obchodním zákoníku.

4.4 Právní úprava od vzniku Československé republiky

Vznik samostatné Československé republiky datujeme k 28. říjnu roku 1918. V ten samý den byl veřejně vyhlášen Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, který byl uvozen následovně: „*Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:...* Čl. 2. ***Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti....***“ Po přečtení citovaného ustanovení předmětného zákona, který byl sepsán v noci z 27. na 28. října 1918, a který je v odborné literatuře označován

¹¹⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., s. 2. ISBN 80-7357-027-0.

jako „recepční zákon,“¹¹¹ tak čtenáře zcela jistě nepřekvapí, že dosavadní Obecný obchodní zákoník zůstal aplikovatelný v praxi i po vzniku samostatné Československé republiky. Bylo tomu tak nepochybně z důvodu zachování kontinuity právního řádu, k tomu sám autor tohoto recepčního zákona Alois Rašín uvedl, že „základním tímto zákonem mělo být zamezeno, aby nenastal bezprávní stav, aby se celá státní správa nezastavila a aby se 29. října pracovalo dále, jako by revoluce vůbec nebylo.“¹¹²

Pokud odhlédnu od dualismu právní úpravy, který je v této práci úmyslně ponechán stranou, a rovněž od období druhé světové války, tak právní úprava komanditní společnosti obsažená v Obecném obchodním zákoníku byla v Československé republice v praxi aplikovatelná až do 01. ledna roku 1951. Nelze říci, že by během nastíněného časového úseku neprobíhaly pokusy o vytvoření nové kodifikace obchodního práva, nicméně příprava obchodního zákoníku trvala bezmála do předválečných dob, neboť jeho osnova byla vydána až v roce 1937, a i tato nezůstala nepodrobena ostré kritice.¹¹³ Pokud bych s jistou dávkou hyperboly považoval právní stav nastolený po shora uvedeném recepčním zákoně za legislativní provizorium (nejen v oblasti obchodního práva), tak v tomto případě bez dalšího platí obecně známý princip, totiž že provizorní řešení trvá nemálokdy nejdéle.

V období protektorátu bylo obchodní právo jako takové vystaveno nemalým veřejnoprávním zásahům, které byly poplatné válečným cílům okupantů.

Po obnovení Československé republiky byl právní řád postupně upravován v souladu s „oficiální vnitřní politikou,“ která jednoznačně směřovala k zániku soukromého podnikání a tržní ekonomiky. Výsledkem tohoto nevyhnutelného procesu bylo mimo jiné to, že komanditní společnost spolu s jinými personálními sdruženími na dlouhá léta zcela vymizela.

¹¹¹ Někteří autoři odborných publikací označují tento právní předpis souslovím „recepční norma,“ nicméně toto označení je dle mého osobního názoru puristicky poněkud nepřesné, neboť předmětný recepční zákon v rámci svých pěti článků toliko obsahuje výše citovanou a zvýrazněnou recepční normu.

¹¹² ADAMOVÁ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 258. ISBN 978-80-7432-749-0.

¹¹³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 140. ISBN 978-80-7380-251-6.

Stejně jako vznik, tak i faktický (i formální) zánik obchodního práva, a s ním spojený zánik úpravy komanditní společnosti, se opět upínají k právu občanskému. Na počátku padesátých let došlo k přijetí zákona č. 141/1950 Sb., Občanského zákoníku, který se stal výsledkem rekonstrukčních snah tzv. právníkové dvouletky v oblasti občanského práva, a který sjednotil úpravu odvětví obecného práva soukromého na celém území tehdejší Československé republiky.¹¹⁴ Tento občanský zákoník ustanovením § 568 odst. 2 mimo jiné derogoval Obecný obchodní zákoník, a to vyjma norem upravujících právní poměry družstev. Komanditní společnosti tak byly s účinností zákona č. 141/1950 Sb. ex lege zrušeny, a to na základě následující klauzule citovaného občanského zákoníku, podle které „*Společnosti zřízené podle dřívějšího obchodního práva, pokud o nich nebylo ustanoveno jinými předpisy, a společnosti podle obecného zákoníka občanského **zanikají dnem 1. ledna 1951.***“¹¹⁵ Nutno říci, že tento občanský zákoník derogoval Obecný obchodní zákoník, aniž by jeho jednotlivá ustanovení byla nahrazena buďto přímo v občanském zákoníku, či v jiném speciálním zákoně. Na závěr tohoto odstavce tak nezbývá ničeho jiného než citovat trefně popisné stanovisko Tomáš Dvořáka: „*Komanditní společnosti tak na plných 40 let zmizely z právního řádu československého státu.*“¹¹⁶

Úprava komanditní společnosti, nutno přiznati že velmi obecná a stručná, byla do právního řádu tehdejší Československé federativní republiky navracena na základě novely zákona č. 109/1964 Sb., hospodářského zákoníku, a to zákonem č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník, s účinností od 01. května roku 1990. Tato úprava rovněž obsahovala i ustanovení normující komanditní společnost na akcie¹¹⁷, ovšem v poněkud odlišném znění, než tomu bylo v Obecném obchodním zákoníku.

4.5 Právní úprava v České republice

Dne 05. listopadu roku 1991 se Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky se usneslo na Obchodním zákoníku, jenž nabyt účinnosti

¹¹⁴ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009., s. 518. ISBN 978-80-7201-741-6.

¹¹⁵ §563 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

¹¹⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., s. 3. ISBN 80-7357-027-0.

¹¹⁷ § 106t zákona č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění zákona č. 103/1990 Sb.

přesně jeden rok před vznikem samostatné České republiky, a který byl v právní praxi aplikovatelný až do 31. prosince roku 2013. Předmětný zákon upravoval komanditní společnost v porovnání s předchozí právní úpravou poměrně obsáhleji, nicméně se nedokázal vyvarovat některým legislativním nedostatkům v oblasti právního postavení společníků komanditní společnosti, které musely být překlenovány právním výkladem, když ustanovení § 93 odst. 4 Obchodního zákoníku, podle kterého se na právní postavení komanditistů použijí přiměřeně ustanovení o společnosti s ručením omezeným, vyvolalo v teorii i praxi diskuse, co všechno lze podřadit pod označení „právní postavení.“¹¹⁸

Prvního ledna roku 2014 nabyl účinnosti v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva i Zákon o obchodních korporacích, který mimo řady jiných právních předpisů derogoval shora citovaný obchodní zákoník. Úprava komanditní společnosti byla zákonodárcem v porovnání s Obchodním zákoníkem poněkud modifikována a rozšířena, a to zejména za účelem zvýšení atraktivnosti tohoto druhu obchodní korporace. V této souvislosti je třeba uvést, že právní úprava komanditní společnosti uvedená v Zákoně o obchodních korporacích byla inspirována mimo jiné i osnovou obchodního zákona z roku 1937, která byla zmíněna v kapitole 4.4 této rigorózní práce.¹¹⁹ Dle názoru některých odborníků¹²⁰ problematické ustanovení obchodního zákoníku, které bylo citováno v předchozím odstavci, nebylo do aktuálně účinné právní úpravy přijato, což lze bezesporu kvitovat. Oproti předchozí úpravě obsažené v obchodním zákoníku tak Zákon o obchodních korporacích přináší některé dílčí novinky, které měly mimo jiné za cíl posunout pojetí komanditní společnosti ještě více k osobním obchodním společnostem, nicméně původní koncept této obchodní korporace, tedy že jsou na jejím chodě účastny minimálně dvě osoby, kdy každá z nich má odlišné právní postavení, zůstal i po proběhnutí rekonstrukce soukromého práva bez dalšího zachován.

¹¹⁸ ŠTENGOVÁ, Ivana. § 93 [Vymezení pojmu]. In: ŠTENGOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, HAVEL, Bohumil, MACEK, Josef, TOMSA, Miloš, PEKÁREK, Milan, ZUNT, Vlastislav, BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, MUNKOVÁ, Jindřiška. *Obchodní zákoník*. 13. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 338. ISBN 978-80-7400-354-7.

¹¹⁹ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz.

¹²⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., s. 3 - 4. ISBN 80-7357-027-0.

5. Komparace právní úpravy komanditní společnosti obsažené v Obecném obchodním zákoníku s aktuálně platnou a účinnou právní úpravou

S ohledem na zvolené téma této rigorózní práce čtenáře zcela jistě nepřekvapí, že tato kapitola tvoří její stěžejní část, a proto je rovněž kapitolou co do obsahu nejrozsáhlejší. Pro řádné uchopení daného tématu však bylo žádoucí pojednat o všech shora uvedených konotacích, které v určitých částech obsahují de facto rovněž jistou komparaci. V této kapitole pak bude pojednáno o elementárních aspektech komanditní společnosti, které se mimo jiné dotýkají jejího každodenního fungování. Modem operandi (s výjimkou částí věnovaným právníckým osobám) následujících subkapitol je prvotní uvedení právní úpravy komanditní společnosti v Obecném obchodním zákoníku a její následně porovnání s jednotlivými právními normami zakotvenými v Zákoně o obchodních korporacích či v jiném právním předpise (zejména pak Občanského zákoníku), který se vztahuje k tématu předmětné podkapitoly. S ohledem na zdůraznění rozdílů některých aspektů předmětných právních úprav je v každé jednotlivé kapitole provedena komparace přímo. Nabízelo se samozřejmě i druhé řešení spočívající ve dvou velkých kapitolách, kdy jedna z nich by se věnovala úpravě komanditní společnosti obsažené v Obecném obchodním zákoníku a druhá by byla „zasvěcena“ jednotlivým aktuálně platným a účinným právním normám, nicméně mám za to, že pro okamžité porovnání jednotlivých právních úprav je šťastnější mnou zvolené řešení, a to i s ohledem na čtenáře, který není nucen v případě zájmu pouze o konkrétní atribut předmětné osobní obchodní společnosti související kapitoly nekomfortně dohledávat.

5.1 Komanditní společnost jako subjekt práva

Ještě předtím, než bude v této práci přistoupeno ke komparaci právní úpravy komanditní společnosti v Obecném obchodním zákoníku aktuálně platnou a účinnou právní úpravou, je třeba v krátkosti pojednat obecně o právníckých osobách, a to i ve vazbě na předmětnou osobní obchodní společnost, neboť otázka její právní povahy ve smyslu toho, zda lze na komanditní společnost hledět jako na právníckou osobu nebo je třeba ji spíše považovat za společnost soukromého práva, tzv. societú, která je primárně založena na personálním substrátu, nebyla

ani do zániku účinnosti Obecného obchodního zákoníku ani v Československé republice uspokojivě vyřešena.

V současné době je komanditní společnost jakožto svébytný subjekt práva právníkou osobou. Bylo by však chybou nerozlišovat drobné nuance mezi osobou v právním slova smyslu a subjektem konkrétních právních vztahů. Po proběhnuvší rekonstrukci soukromého práva je osobou myšlen určitý soubor vlastností a aspektů, kterými jejich nositelé disponují, a to zejména za účelem účasti v soukromoprávních vztazích. Na druhou stranu subjekt (účastník) právního vztahu vyjadřuje místo určité entity (jedince) v právních vztazích.¹²¹ Z výše uvedeného tak vyplývá, že pojem osoba je v porovnání se subjektem práva poněkud širším a obecnějším právním institutem. V další části této práce však nebudeme mezi osobou či subjektem více rozlišovat, neboť osobně mám za to, že tato diferenciace je spíše marginální, nicméně bylo žádoucí ji na úvodu této kapitoly zařadit. Občanský zákoník na začátku obecné části uvádí, že „*Osoba je fyzická, nebo právníká.*“¹²² Vzhledem k zadanému tématu se v další části této práce budeme výlučně zabývat osobou posledně zmiňovanou.

5.1.1 Právní osoby

V rámci kontinentální právní kultury v zásadě rozlišujeme mezi třemi typy subjektů práva. Pokud pomineme rozlišování z hlediska kritéria tvorby práva, kdy rozlišujeme mezi subjektem, který právo tvoří a dále mezi subjektem, jemuž je právní předpis adresován (recipientem); pak subjekty práva obecně dělíme na:

- a) osoby fyzické (přirozené) – přirozenou osobou je každý člověk, který je subjektem práva od svého narození¹²³ až do své smrti. Právní osobnost každého člověka je rovněž zdůrazněna v článku 5. Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, LISTINA

¹²¹ HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 105. ISBN 978-80-7380-377-3.

¹²² Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 20.

¹²³ S výjimkou tzv. podmíněné právní osobnosti nenarozeného dítěte (nascitura), která je upravena v ustanovení §25 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Nepochybně se jedná o inspiraci římským právem, neboť obdobné pravidlo obsahovaly i Digesta: „*Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*“ (Paulus D 1, 5, 7).

ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD, podle něž *je každý způsobilý mít práva;*

- a) osoby právnické;
- b) stát – dle Viktora Knappa je stát subjektem práva s rozdvojenou právní subjektivitou (právní osobností), neboť vystupuje jednak jako subjekt co tvoří právo a jednak je v pozici adresáta jednotlivých právních norem.¹²⁴ K tomu je třeba dodat, že dle Občanského zákoníku je stát v oblasti, kde vůči jinému subjektu práva vystupuje nikoliv v nadřazené pozici, považován za právnickou osobu.¹²⁵

Vzhledem ke zvolenému tématu se v této kapitole budeme detailněji zabývat pouze kategorií subjektů práva uvedenou pod písm. b) výše. Právnická osoba jakožto právně teoretický pojem je relativně mladým institutem. Dle odborné literatury se již v ustanovení §26 Obecného občanského zákoníku hovořilo o tzv. „morálních osobách,“¹²⁶ které měly být jakýmsi předstupněm osob právnických, nicméně v předmětném paragrafu občanskoprávního kodexu žádný pojem „morální osoba“ nenalezme, neboť zní takto: *„Vzájemná práva členů dovolené společnosti jsou určována smlouvou nebo účelem a zvláštními předpisy o nich vydanými. Naproti jiným osobám používají dovolené společnosti zpravidla stejných práv jako jednotlivé osoby. Nedovolené společnosti jako takové nemají práv ani proti členům ani proti jiným osobám a nejsou způsobilé práv nabyvatí. Nedovolené společnosti jsou však ty, které jsou politickými zákony zvláště zakázány, nebo přičí se zřejmě bezpečnosti, veřejnému pořádku nebo dobrým mravům.“* Citovaný paragraf je tak primárně zaměřen na „dovolené společnosti,“ což koreluje s tehdejší situací v Habsburské monarchii, kdy orgány veřejné moci mohly jakékoliv spontánně vytvořené sdružení osob vnímat jako případné nebezpečí pro absolutistické státní zřízení.¹²⁷ Skutečnost, že citované ustanovení

¹²⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice., s. 72. ISBN 80-7179-028-1.

¹²⁵ § 21 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁶ Tamtéž, s. 73.

¹²⁷ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 153. ISBN 978-80-7400-529-9.

Obecného občanského zákoníku hovoří o tzv. „morální osobě“ je pak dovozována pouze z marginální rubriky uvozující předmětné ustanovení.

Na základě níže citovaného článku Karla Berana však existuje nezanedbatelný rozdíl mezi morální osobou a právnickou osobou, neboť pojem morální osoba byl dle mínění Samuela Puffendorfa původně spojen s člověkem jako „morálním jsoucnem.“ Postupem času se tento výklad posunul k takovému pojetí, že morální osoba byla nadále spojována se sdružením osob. *„Nahrazení pojmu morální osoby osobou právnickou tak souvisí s odstraněním středověkého chápání osoby "uvězněné" v jejím statusu a s novověkým chápáním všeobecné právní způsobilosti a subjektivity každého člověka, která zároveň umožnila i vytvoření abstraktního pojmu osoby pro účely práva.“*¹²⁸ Na základě shora uvedeného je tak jednoznačné, že morální osoba jako pojem nebyla v Obecném občanském zákoníku definována, nicméně lze ji považovat za jakýsi „předstupeň“ osoby právnické, která jakožto subjekt práva je považována za relativně mladý právní institut.

5.1.2.1 Teorie podstaty právnických osob

K vysvětlení podstaty právnických osob bylo vytvořeno několikero různých teorií, z nichž zde uvedeme právě tři, které se v odborné literatuře objevují nejčastěji. Jedná se o teorii fikce, teorii reality a poslední teorie je de facto kompromisním řešením mezi prvními dvěma:

- a) **Fikční teorie**, která bývá považována za vůbec nejstarší teorii, shledává jako jediný reálně existující typ osoby v právním slova smyslu fyzickou osobu, neboť pouze hmatatelná tělesná existence osoby umožňuje, aby tato byla uznána právem. Právnická osoba je dle této teorie považována za toliko právní konstrukt, který se až ex post střetává s objektivní realitou všedního dne. Hlavním zastáncem této doktríny není nikdo jiný než Friedrich Carl von Savigny, věhlasný představitel tzv. Německé historické školy;

¹²⁸ BERAN, Karel. *Právnick: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. s. 113. - 130. ISSN 0231-6625.

- b) **Teorie reality** byla vytvořena v průběhu 19. století; tato teorie de facto vychází z jednoduché premisy, totiž že právnické osoby reálně existují, neboť přirozeně vznikly a zákonodárce je pouze určitým způsobem bere na vědomí.¹²⁹ Právo tak tyto entity (či pouze některé) uzná za právnické osoby bez toho, aby jakkoliv zasahovalo do jejich vnitřního uspořádání a struktur. Za představitele teorie reality je považován opět jurista s německými kořeny, a to Otto Friedrich von Gierke;
- c) **Kompromisní teorie** tak z logiky věci zahrnuje jak aspekty teorie fikce, tak některé základní myšlenky teorie reality. „*K nim patří např. teorie přenesené reality, podle níž právnické osoby sice vznikají na základě právní normy, avšak poté již reálně existují.*“¹³⁰

Z ustanovení §20 odst. 1 Občanského zákoníku vyplývá, že současné soukromé právo, stejně jako Obecný občanský zákoník, stojí na prvně zmiňované teorii, nicméně je evidentní, že zákonodárce neměl v úmyslu přijmout ryzí teorii fikce právnické osoby, neboť *právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná*. Právě s aktem uznání se tak nepochybně pojí teorie reality, o které bylo ve stručnosti pojednáno výše.

5.1.2.2 Pojmové znaky právnických osob

Právnická osoba jakožto svébytný subjekt práva a předmět našeho zkoumání disponuje určitými pojmovými znaky, které ji definují, a to bez ohledu na to, zda se jedná o soukromoprávní právnickou osobu či zda hovoříme o právnické osobě veřejného práva. Tyto atributy právnických osob můžeme dovozovat z jednotlivých ustanovení právních předpisů, které se k právnických osobám vztahují a které je normují (ale nejenom z nich). Vzhledem k tomu, že Obecný občanský zákoník ani Obecný obchodní zákoník neobsahovaly definici

¹²⁹ HURDÍK, Jan, HENDRYCH, Dušan, GERLOCH, Aleš. Právnická osoba. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právnický slovník. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.)

¹³⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 264. ISBN 978-80-7478-325-8.

ani rozlišení základních rysů právnických osob, v této kapitole bude vycházeno primárně z aktuálně platných a účinných právních předpisů.

Na těchto jednotlivých attributech právnických osob, které jsou imanentní jejich povaze i funkcím, nepadá mezi autory odborných publikací všeobecná shoda, nicméně osobně mám za to, že právnickou osobu definují minimálně tyto její vlastnosti:

- a) právní osobnost;
- b) organizační uspořádání;
- c) majetková autonomie;
- d) účel právnické osoby;

ad a) Právní osobnost je dle ustanovení §15 odst. 1 Občanského zákoníku *způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*. Nepochybně je tak právní osobnost právnické osoby jejím nejdůležitějším definičním znakem, neboť od něj jsou odvislé veškeré další atributy právnické osoby, o nichž bude pojednáno níže. Způsobilost právnické osoby k právnímu jednání (stejně jako deliktů způsobilost – civilně právní a od 01. ledna 2012 i trestně právní¹³¹) se po proběhnutí rekodifikaci soukromého práva s právní osobností de facto překrývá¹³², proto mezi oběma těmito aspekty v případě právnických osob nebudeme v textu nadále rozlišovat. Občanský zákoník v ustanovení týkající se přímo definice právnické osoby dále uvádí, že *právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou*.¹³³ Ačkoliv se tak na první pohled nemusí zdát, toto ustanovení do právního řádu zavádí zásadní rozlišení mezi právnickou a fyzickou osobou, neboť z něho jednoznačně vyplývá, že právnická osoba nemůže nikdy disponovat tak širokým okruhem práv a povinností, jako fyzická osoba. Mám za to, že z citovaného ustanovení můžeme dále dovodit, že pokud by právnická osoba překročila svoji právní osobnost a učinila právní jednání, ke kterému není způsobilá¹³⁴, toto právní jednání by bylo ex lege nicotné. Lze tak učinit závěr, že oproti právnickým osobám mají pouze a jen fyzické osoby generální právní

¹³¹ Která byla do českého právního řádu zavedena na základě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,

¹³² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 265. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹³³ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §20 odst. 1.

¹³⁴ Z povahy právnických osob je například vyloučen jejich sňatek.

osobnost, když právnická osoba nemůže být v právních vztazích nikdy způsobilá k tak širokému okruhu právních jednání, jako osoba fyzická. Nutno však říci, že Ústavní soud již v roce 1994 připustil, že i právnickým osobám náleží ochrana i pokud jde o základní práva a svobody.¹³⁵

ad b) Právnická osoba musí svoji činnost nepochybně realizovat v rámci předem nastavené struktury a jednoznačné hierarchie. Tento aspekt je nepochybně důležitý jak pro její vnitřní fungování (kdy je jednoznačně stanoveno, která entita právnické osoby rozhoduje a řídí), tak pro jednání právnické osoby vůči třetím subjektům. I s ohledem na shora uvedenou teorii fikce Občanský zákoník normuje, že za právnickou osobu vždy jedná určitá osoba. Každé jednání právní jednání za právnickou osobu je tedy považováno za zastoupení a nikoliv za přímé jednání právnické osoby¹³⁶, což vyplývá i z logiky věci, neboť právnická osoba jakožto pouhá fikce (právní konstrukt) nemůže sama právně jednat v právních vztazích. Z hlediska organizačního uspořádání zákonodárce určil, že právnické osoby musí nezbytně mít určité orgány, jejichž prostřednictvím právnická osoba právně jedná, ať již navenek či dovnitř právnické osoby. Výsostné postavení mezi orgány právnické osoby mají její statutární orgány, neboť „*statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.*“¹³⁷ S ohledem na výše uvedené skutečnosti je tak nepochybné, že žádná právnická osoba by bez své organizační struktury tvořené svými jednotlivými orgány nemohla existovat.

ad c) Majetkovou autonomií právnické osoby rozumíme takový stav, kdy právnická osoba má vlastnické právo k určitým movitým či nemovitým věcem, které jsou odděleny od majetku statutárního orgánu, členů, společníků či kontrolního orgánu právnické osoby. Za jeden z projevů majetkové autonomie

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 01. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93

¹³⁶BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 834. ISBN 978-80-7400-529-9.)

¹³⁷Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §163.

právnických osob zákonodárce zřejmě považuje i ustanovení § 119 Občanského zákoníku, podle kterého „Právnícké osoby vedou spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech, i když nejsou povinny vést účetnictví podle jiného právního předpisu.“ K tomu je však nutno dodat, že lex specialis je v tomto případě zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, podle nějž jsou právnícké osoby se sídlem na území České republiky povinny vést účetnictví ode dne zahájení činnosti až do dne ukončení činnosti na území České republiky.¹³⁸ Citované ustanovení Občanského zákoníku lze tak vnímat spíše jako upozornění na povinnosti právnických osob, které jsou založeny normami veřejného práva.

ad d) Oproti fyzickým osobám jsou právnícké osoby zakládány a vznikají vždy za určitým předem definovaným účelem (který se však může v průběhu „života“ právnícké osoby měnit). Osobně mám za to, že primární dělení právnických osob podle jejich účelu závisí na tom, zda jejich hlavním cílem je dosažení zisku či nikoliv. Občanský zákoník pak rozlišuje mezi právníckými osobami ustavenými ve veřejném nebo v soukromém zájmu.¹³⁹ Na závěr tohoto odstavce tak zbývá pouze dodat, že zákonodárce taxativním způsobem vypočetl, za jakým účelem nesmí být právnícké osoby zakládány. Pro řádné založení a vznik právnícké osoby tak její účel budoucí existence musí být zákonem buď přímo, anebo alespoň nepřímo dovozen.

Dalšími definičními znaky právnícké osoby jsou nepochybně její sídlo a obchodní firma. Nutno říci, že tyto atributy (nejen) právnícké osoby jsou v systematické Občanského zákoníku upraveny oproti výše uvedeným až v pátém dílu, který je věnován podnikateli. Je tomu tak nepochybně proto, neboť Občanský zákoník považuje za podnikatele jakoukoliv osobu zapsanou v obchodním rejstříku. Dle ustanovení §42 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů se do obchodního rejstříku zapisují obchodní společnosti podle Zákona o obchodních korporacích, tudíž jakákoliv existující (nejen) komanditní společnost je zákonodárcem považována za podnikatele.

¹³⁸ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, §4 odst. 1 ve spojení s ustanovením §1 odst. 2 písm. a).

¹³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §144 odst. 1.

Tomáš Dvořák ve své odborné publikaci zaměřené na právní úpravu komanditní společnosti dle Obchodního zákoníku v kapitole věnující se pojmovým znakům právnické osoby na prvním místě uvádí, že za atribut právnické osoby lze označit *vznik, existenci a zánik na základě zákona a v souladu se zákonem*.¹⁴⁰ I když níže uvedená publikace vyšla téměř deset let před účinností rekonstrukce soukromého práva, je nepochybně aplikovatelná i na současný právní stav, nicméně mám za to, že v rámci Občanského zákoníku se shora citované atributy poměrně stírají a prolínají s právní osobností právnické osoby, neboť tou právnická osoba disponuje od svého vzniku do svého zániku.¹⁴¹ Pokud tak právnická osoba má právní osobnost, je zapsána v obchodním rejstříku, tak zcela jistě vznikla a existuje v souladu se zákonem, stejně tak může být v souladu s příslušnými ustanoveními jednotlivých právních předpisů vymazána z obchodního rejstříku, kterýmžto okamžikem zanikne.

5.1.2 Komanditní společnost jako právnická osoba

Pro následující výklad je nutné připomenout, že právní úprava Obecného obchodního zákoníku obsahovala právě dva typy komanditních společností. První z nich byla v odborných kruzích označována jako tzv. prostá komanditní společnost, která je aktuálně platná a účinná právní úpravě komanditní společnosti uvedené v Zákoně o obchodních korporacích podstatně bližší, než komanditní společnost na akcie, která je považována za druhý typ této osobní obchodní společnosti, a kterou v současné době právní řád neupravuje. Nutno říci, že tato komanditní společnost na akcie neměla v tehdejší praxi příliš velké uplatnění, možná i z toho důvodu, že pro její zřízení byla obligatorní státní koncese.¹⁴² Pokud tak v této kapitole budeme nadále hovořit o komanditní společnosti, máme na mysli komanditní společnost prostou, neboť otázka právního postavení komanditní společnosti na akcie jakožto právnické osoby byla již před rokem 1951 tehdejší judikaturou uspokojivě vyřešena.¹⁴³

¹⁴⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnické osoby., s. 9. ISBN 80-7357-027-0.

¹⁴¹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §118.

¹⁴² JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., s. 111 - 112. ISBN 978-80-7380-251-6.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 173/96.

V této části rigorózní práce se tak vracíme k problematice, která již byla předestřena v úvodu kapitoly 5. výše, jež se týká právní povahy komanditní společnosti. Arnošt Malovský – Wenig ve své níže citované publikaci z roku 1947 uvádí, že nemůže být pochyb o tom, že akciové společnosti lze zcela jednoznačně považovat za právnické osoby, „*takže spor se obmezuje na otázku právní povahy společnosti veřejné a komanditní.*“¹⁴⁴ Nutno říci, že Obecný obchodní zákoník bohužel v žádném svém ustanovení přímo neupravoval, že by komanditní společnost měla být považována toliko za právnickou osobu, avšak Obecný obchodní zákoník ani neprovedl jednoznačnou subsumpci komanditní společnosti pod *societas iuris civilis* (nota bene Obecný obchodní zákoník ani neupravoval definici této society); snad právě i z těchto důvodů nebyl spor o to, zda komanditní společnost je právnickou osobou či pouhým „bezzsubjektivním sdružením jednotlivých fyzických osob,“ až do zániku účinnosti Obecného obchodního zákoníku vyřešen.

Jak již bylo uvedeno výše, od 01. ledna roku 1950 do 01. května 1990 někdejší právní řád neumožňoval, aby komanditní společnosti existovaly, natož aby vznikaly, a to ani jako society, proto nikoho nepřekvapí, že v souvislosti s tím utichly i diskuze týkající se shora nastíněného problému.

Otázka právního postavení komanditních společností, které vznikaly a existovaly na základě Obecného obchodního zákoníku, tak byla ex post zodpovězena až v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky, a to v souvislosti se sporem týkajícího se jednoho z tzv. restitučních zákonů.¹⁴⁵ Podle níže citovaného rozsudku tak komanditní společnosti upravené Obecným obchodním zákoníkem byly pouhými societami: „*Lze tedy uzavřít, že při aplikaci ustanovení restitučního zákona o původních vlastnících je třeba vyjít z toho, že veřejné obchodní společnosti a prosté komanditní společnosti nebyly podle práva platného u nás před prvním lednem 1951 považovány za právnické osoby.*“¹⁴⁶

Stojí rovněž za povšimnutí, že obdobný spor panoval i v otázce právní povahy veřejné obchodní společnosti, a to nepochybně i z toho důvodu, že veřejná obchodní společnost má s komanditní společností mnoho společných rysů.

¹⁴⁴ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompassu., s. 177.

¹⁴⁵ Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 173/96.

Judikatura Vrchního soudu v Praze však došla shodně jako Nejvyšší soud České republiky v případě komanditní společnosti ke stejnému závěru: „*Bývalé veřejné obchodní společnosti nebyly podle dřívější právní úpravy právníckými osobami.*“¹⁴⁷ Tento svůj konstantní názor předmětný soud vtělil i do dalšího svého rozsudku ze dne 29. června 1994, v jehož právní větě bylo uvedeno mimo jiné následující: „*Veřejné obchodní společnosti podle Všeobecného zákoníku obchodního z r. 1863 byly zvláštními hospodářskými jednotkami, nikoliv však právníckými osobami. Šlo o sdružení osob, jejichž spojení byla účelově vázána na provozování činnosti pod společným názvem.*“¹⁴⁸

Od doby účinnosti Obchodního zákoníku však není o postavení komanditní společnosti jakožto právnícké osoby pochyb, neboť zákonodárce explicitně stanovil, že obchodní společnosti (za které Obchodní zákoník výslovně označil veřejnou obchodní společnost, **komanditní společnost**, společnost s ručením omezeným, akciovou společnost, evropskou společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení) jsou **právníckými osobami** založenými za účelem podnikání, pokud není stanoveno jinak.¹⁴⁹

I po rekodifikaci soukromého práva zákonodárce neopomněl (opět prostřednictvím legislativní zkratky) zdůraznit povahu komanditní společnosti jakožto svébytné právnícké osoby, a to pomocí ustanovení § 210 odst. 1 Občanského zákoníku, podle nějž „*Korporaci vytváří jako právníckou osobu společenství osob*“, ve spojení s úvodním „*společnými ustanoveními*“ zakotvenými v Zákoně o obchodních korporacích.¹⁵⁰

Lze shrnout, že v této kapitole několikrát citovaný judikát Nejvyššího soudu České republiky jednoznačně prokázal, že otázka právní povahy komanditní společností nebyla ryze záležitostí teoretickou či vědeckou, ale měla i po několika desítkách let závažný dopad do majetkoprávní sféry jednotlivých fyzických osob. I z tohoto důvodu je pak na místě, aby zákonodárce byl při schvalování zákonů nesmírně důsledný a dbal na provedení korektní subsumpce zvláštních právních institutů pod ty obecné.

¹⁴⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 1993, sp. zn. 3 Cdo 147/92.

¹⁴⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 6. 1994, sp. zn. 3 Cdo 162/93.

¹⁴⁹ Zákon č. 513/1991, Obchodní zákoník, § 56 odst. 1.

¹⁵⁰ Zákon č. 90/2012 Sb., O obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 1 odst. 1 a odst. 2.

5.1.3 Komanditní společnost jako obchodní společnost

Na základě výše citovaného ustanovení Občanského zákoníku týkajícího se korporací jsem se dostal k dalšímu vymezení komanditní společnosti, a to i v korelaci s ostatními obchodními společnostmi, které zákonodárce společně zařadil do příslušných ustanovení Zákona o obchodních korporacích. Dle ustanovení §1 odst. 1 předmětného zákona jsou obchodními korporacemi obchodní společnosti a družstva. V následujícím odstavci tohoto zákona je pak uvedeno, že společnostmi se rozumí mimo jiné veřejná obchodní společnost a komanditní společnost, pro které zákonodárce zavedl legislativní zkratku „osobní společnosti.“ Ve spojení s ustanovením § 210 Občanského zákoníku lze tak shrnout, že veškeré obchodní korporace podléhající tuzemskému právnímu řádu jsou právníckými osobami. Komanditní společnost byla jakožto svébytná právnícká osoba ze strany zákonodárce zařazena mezi osobní obchodní společnosti, které jsou jednou z druhů obchodních korporací.

Je třeba říci, že pojem „obchodní společnost“ znal již Obecný obchodní zákoník, a to i přesto, že neobsahoval její legální definici; když jeho Kniha druhá je nadepsána jako „*O společnostech obchodních.*“ Antonín Randa definoval tento předmětný pojem následovně: „*Obchodní společnost v širším slova smyslu jest spolčení se více osob k společnému provozování buďsi obchodní živnosti, buďsi jednotlivých obchodů na společný zisk a společnou ztrátu spolčením majetku neb práce neb obou zároveň.*“¹⁵¹ Obchodní společnost se od společnosti občanského práva odlišovala svoji způsobilostí být účastníkem soudního řízení, stejně tak jako způsobilostí k právům, kterou obchodní společnost disponuje jako určitá jednota osob, která na venek vystupuje pod společným jménem - tedy obchodní firmou.¹⁵² Tyto aspekty obchodní společnosti nebyly v Obecném obchodním zákoníku upraveny obecně, nýbrž u každé konkrétní obchodní společnosti zvlášť. V případě komanditní společnosti pak čl. 164 Obecného obchodního zákoníku stanovil následující: „*Společnost komanditní může pod firmou svou práv nabývati a závazky podnikati, práva vlastnického a jiných věcných práv na pozemcích nabývati, též před soudem žalovati a žalována býti.*“ Pokud tak srovnáme

¹⁵¹ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 179. ISBN 978-80-86775-14-2.

¹⁵² WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnícká a hospodářská knihovna Československého Kompassu., s. 176.

citovaný článek Obecného obchodního zákoníku s předcházející kapitolou, která byla věnována pojmovým znakům právnické osoby, pak zjistíme, že tato komanditní společnost na základě tohoto článku vykazovala minimálně některé rysy právnické osoby. Tehdejší právní stav panující okolo komanditní společnosti byl poněkud paradoxní, neboť i když tato osobní obchodní společnost nebyla považována za právnickou osobu, byla v určitém rozsahu majetkově autonomní a nepochybně disponovala způsobilostí být účastníkem soudního řízení.

Obecný obchodní zákoník tak upravoval různé druhy obchodních společností, z nichž ne všechny byly považovány za právnické osoby, přičemž jejichž klasifikace obecně závisela ve způsobu ručení jednotlivých společníků za dluhy společnosti. Na základě tohoto rozlišovacího kritéria můžeme mezi obchodními společnostmi upravenými v Obecném obchodním zákoníku rozeznávat:

- a) ryzí asociace kapitálu (dále jen „**kapitálová společnost**“); a dále
- b) asociace osob (dále jen „**osobní společnost**“)¹⁵³

ad a) Pro tento druh obchodních společností je i v dnešní době typické, že jejich členové osobně neručí za závazky společnosti. Antonín Randa popsal tento ručitelství vztah následovně: *„Jakmile členové věřitelům společnosti osobě (direktně) neručí, nýbrž toliko povinni jsou přispívati společnosti k zjednání společenského fondu věřitelům samojediné ručícího, jinými slovy: jakmile společníci mají toliko povinnost uhrazovací (Deckungspflicht), není tu již asociace osob, nýbrž asociace kapitálu.*¹⁵⁴ Typickým příkladem tohoto druhu obchodní společnosti je akciová společnost. Určitý přechodem mezi kapitálovým typem společnosti a osobní obchodní společností byla komanditní společnost na akcie.¹⁵⁵

ad b) Jak již ze samotného názvu této kategorie obchodních společností vyplývá, samotnou podstatu osobních společností tvoří její jednotliví společníci, a to i s ohledem na jejich individuální vlastnosti. Za typický příklad osobní společnosti je v odborné literatuře pokládána veřejná obchodní společnost. Co se týče

¹⁵³ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 179. ISBN 978-80-86775-14-2.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 180.

¹⁵⁵ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 173 a násl.

komanditní společnosti, tu považoval Arnošt Malovský – Wenig za modifikaci veřejné obchodní společnosti.¹⁵⁶

Rozpoznávací kritérium mezi jednotlivými druhy obchodních společností spočívající v ručitelství jejich společníků za dluhy předmětných obchodních korporací tak přetrvalo dodnes s tím, že nyní můžeme dále rozlišovat mezi osobními obchodními společnostmi a kapitálovými společnostmi na základě minimálního dovoleného počtu jejich společníků, kdy lze obchodní společnosti dělit na společnosti multipersonální a společnosti unipersonální. Zákonodárce výslovně počítá s tím, že kapitálové společnosti (tedy akciová společnost a společnost s ručením omezeným) mohou mít pouze jediného člena,¹⁵⁷ oproti tomu společníci komanditní společnosti a veřejné obchodní společnosti musí být vždy minimálně dva s tím, že v komanditní společnosti musí být vždy alespoň jeden komanditista a alespoň jeden komplementář. Občanský zákoník v části věnující se obecným ustanovením o korporacích normuje, že pokud klesne počet členů korporace pod zákonem stanovený počet, soud je povinen takovouto obchodní korporaci zrušit a rozhodnout o její likvidaci, to vše i bez návrhu.¹⁵⁸ Řízení o zrušení obchodní korporace je upraveno v příslušných ustanoveních zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, přičemž toto řízení je jedním z druhů tzv. nesporných řízení. Vzhledem k tomu, že by se nepochybně jednalo o řízení týkající se statusové věci právnické osoby, věcně a místně příslušným by byl krajský soud¹⁵⁹, u něhož je právnická osoba zapsána ve veřejném rejstříku.¹⁶⁰

5.2 Vymezení komanditní společnosti

Základní znak komanditní společnosti, u kterého lze s jistotou říci, že je v průběhu doby neměnný, je ten, že v komanditní společnosti působí dva odlišné typy společníků, kdy každý z nich má rozdílné právní postavení, čemuž odpovídá i jiná míra rizika, které ten konkrétní společník nese, a různorodý podíl na případném zisku společnosti.

¹⁵⁶ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompasu., s. 179.

¹⁵⁷ § Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), 11 - §14.

¹⁵⁸ § Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, 211 odst. 2.

¹⁵⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, §3 odst. 2 písm. a).

¹⁶⁰ Tamtéž, § 86 odst. 1.

Obecný obchodní zákoník upravuje komanditní společnost toliko ve dvaadvaceti článcích, kdy její legální definice je poměrně logicky zařazena přímo za titulkem „*Co jest společnost komanditní vůbec.*“ Vymezení komanditní společnosti je pak v Obecném obchodním zákoníku s ohledem na jeho systematiku zařazeno do Knihy druhé, která obsahuje právní úpravu obchodních společností. Komanditní společnost je pak zařazena přímo za část Obecného obchodního zákoníku věnované veřejné obchodní společnosti, kdy v článku 150, který uvozuje Rozdíl druhý výše zmiňované knihy je uvedeno následující: *Společnost komanditní jest, když se v živnosti obchodní, pod společnou firmou provozované, jeden neb několiko společníků jediné vklady majetkovými účastní (komanditisté), kdežto při jednom neb několika společníků jiných účastenství touto měrou omezeno není (společníci osobně ručící).* Z předmětného vymezení komanditní společnosti jednoznačně vyplývá, že tato osobní společnost musela mít minimálně dva společníky, kdy jeden z nich se na společnosti účastnil na základě vkladu (ať již splaceného či nesplaceného), přičemž tohoto společníka Obecný obchodní zákoník označuje jako komanditistu. Druhým z členů společnosti je označován jako „*společník osobně ručící,*“ který je v současném pojetí komanditní společnosti nazýván jako komplementář. Nutno říci, že Obecný obchodní zákoník ve svém původním znění pojem komplementář vůbec neuváděl. Komanditní společnost upravená v Obecném obchodním zákoníku pak byla určitá právem uznávaná entita, ve které:

- a) se jeden nebo více společníků účastnilo svými majetkovými vklady;
- b) účast jednoho nebo více osobně ručících společníků nebyla způsobem uvedeným pod písm. a) omezena;
- c) společníci provozovali obchodní živnost¹⁶¹ pod společnou obchodní firmou.

Oproti tomu Zákon o obchodních korporacích definuje komanditní společnost následovně: *Komanditní společnost je společnost, v níž alespoň jeden společník ručí za její dluhy omezeně (dále jen „komanditista“) a alespoň jeden společník neomezeně (dále jen „komplementář“).* Nelze si nepovšimnout, že Zákon o obchodních korporacích shodně jako Obecný obchodní zákoník zakotvil

¹⁶¹ Detailní podmínky pro provozování živnosti upravoval Císařský patent č. 227/1859 Ř. z., jímž se vydává řád živnostenský.

právní úpravu komanditní společnosti opět za veřejnou obchodní společnost, kdy komanditní společnost je jakožto osobní obchodní společnost upravena v Zákoně o obchodních korporacích jako druhá v pořadí. Je tomu nepochybně i proto, že některá ustanovení veřejné obchodní společnosti byla a za účinnosti předmětného zákona stále jsou aplikovatelná i na určité aspekty týkající se komanditní společnosti, o tom však bude pojednáno níže. Oproti Obecnému obchodnímu zákoníku obsahuje Zákon o obchodních korporacích pouze 13 ustanovení, které se dotýkají předmětné osobní společnosti, což je znatelně nižší počet.

Na základě komparace shora uvedených legálních definic je evidentní, že Zákon o obchodních korporacích obsahuje poměrně přesnější vymezení komanditní společnosti s uvedením označení obou jejich společníků, nicméně syntézou obou vymezení lze dojít k tomu, že komanditní společnost má alespoň tyto pojmové znaky, které jsou v zásadě neměnné již přes 155 let:

- a) jedná se o společenství minimálně dvou osob;
- b) komanditisté a osobně ručící společníci (komplementáři) mají v komanditní společnosti diametrálně odlišné postavení.

Jak již bylo uvedeno výše, komanditní společnost byla Československou právní naukou považována za tzv. „modifikovanou veřejnou obchodní společnost.“ Nutno říci, že i tento právní konstrukt přetrvává dodnes, nicméně poněkud v pozměněné formě, když Zákon o obchodních korporacích v ustanovení §119 uvádí následující: *„Pokud ze společných ustanovení části druhé a této hlavy zákona neplyne něco jiného, použijí se na komanditní společnost přiměřeně ustanovení o veřejné obchodní společnosti.“* Tuto právní normu ve stejném znění předchází právní úprava (ani Obecný obchodní zákoník) neobsahovala. Zařazením tohoto pravidla do předmětné právní úpravy odráží záměr zákonodárce, kterým bylo dle důvodové zprávy zvýšení atraktivity této obchodní společnosti, a to i s ohledem na počet komanditních společností existujících v České republice, o kterém bylo pojednáno již v úvodu této rigorózní práce. Zařazením citovaného ustanovení do Zákona o obchodních korporacích došlo ke zpětnému posunu k osobní povaze této obchodní společnosti. *„Toto normativní řešení je jednodušší, využívá možností nové systematiky a ruší, sic odůvodnitelný, leč leckdy zbytečný posun komandity blíže ke společnosti s ručením*

omezeným“.¹⁶² Je třeba dodat, že oproti úpravě uvedené v Obchodním zákoníku současná komanditní společnost vykazuje podstatně méně kapitálových znaků, které ji dříve přibližovaly ke společnosti s ručením omezeným.¹⁶³

Obdobné ustanovení ohledně použití jednotlivých právních norem, zařazených v Knize druhé Rozdílu prvním věnující se veřejné obchodní společnosti, i na úpravu komanditní společnosti rovněž obsahoval i Obecný obchodní zákoník, a to v článku 157, podle něžž *„Právní postavení společníkův mezi sebou nejprve se řídí smlouvou společenskou. Pokud žádné úmluvy není, mají zákonní ustanovení o postavení právním veřejných společníkův mezi sebou i zde průchod, ale s těmi odchylkami, kteréž vycházejí z následujících článků (158. až 162)“* a rovněž v článku 169, který zakotvil následující právní normu: *„Ustanovení, daná ve čl. 119., 120., 121. a 122., průchod mají i při společnosti komanditní.“* Tehdejší terminologií se pak pro vyjádření přiměřené použitelnosti jednotlivých ustanovení týkající se veřejné obchodní společnosti na komanditní společnost používalo sousloví *„mít průchod.“* Porovnáním těchto jednotlivých ustanovení pak opět dojdeme k závěru, že Zákon o obchodních korporacích se s touto problematikou vypořádal o poznání elegantněji, nicméně současná právní úprava v tomto případě vychází z obdobné koncepce, jako Obecný obchodní zákoník.

S ohledem na znění čl. 164 Obecného obchodního zákoníku jsme již v předchozí kapitole dovodili, že tehdejší komanditní společnost byla způsobilá:

- a) k právům;
- b) být stranou v procesu.

Pro rozvedení shora uvedených bodů je podstatné, že pokud společenská smlouva neupravuje jinak, na právní postavení společníkův komanditní společnosti se použijí ustanovení Části Druhé Rozdílu prvního, která je nadepsána takto *„O právích a povinnostech společníkův mezi sebou,“* a která se týká společníkův veřejné obchodní společnosti.¹⁶⁴

¹⁶² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz.

¹⁶³ GÜRLICH, Richard. Komanditní společnost. Novinky z rekonstrukce - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.. 2014, č. 10, s. 1.

¹⁶⁴ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní, Článek 157.

ad a) Tvůrce Obecného obchodního zákoníku měl v tomto případě na mysli především soukromá práva a soukromé závazky, které se však nesmí přičít povaze této obchodní společnosti.¹⁶⁵ Komanditní společnost pak byla nepochybně způsobilá k nabytí vlastnického práva; Obecný obchodní zákoník však nabytí vlastnického práva omezoval pouze na nemovité věci, neboť v článku 164 bylo stanoveno následující: „*Společnost komanditní může pod firmou svou práv nabyvati a závazky podnikati, práva vlastnického a jiných věcných práv na pozemcích nabyvati.*“

ad b) Komanditní společnost *může pod firmou svou před soudem žalovati a žalována býti.*¹⁶⁶ Z tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že stranou sporu byla společnost jako taková, nikoliv její jednotliví společníci. Místní příslušnost pro vedení soudních sporů byla dle citovaného článku dána podle okresu, ve kterém měla komanditní společnost své sídlo.

Současná právní úprava žádné obdobné ustanovení, jako je článek 164 Obecného obchodního zákoníku neobsahuje, neboť komanditní společnost je považována ze jednu z obchodních korporací, které jsou svébytnými právníckými osobami.¹⁶⁷ Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, jedním z nejdůležitějších atributů právnické osoby je její právní osobnost. A právě z tohoto znaku komanditní společnosti jednoznačně dovodíme jednak její způsobilost být účastníkem civilního řízení,¹⁶⁸ kterou však nelze zaměňovat s procesní způsobilostí, a jednak její způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti¹⁶⁹, kdy tato způsobilost je na první pohled o něco širší než výše uvedená pod písm. a).

5.3 Založení komanditní společnosti

Aby bylo možné v dalším výkladu hovořit o dalších aspektech komanditní společností týkajících se jejího praktického fungování, obrazně řečeno je třeba nechat tuto osobní společnost nejprve vzniknout. Na úvod této kapitoly je však

¹⁶⁵ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompasu., s. 184.

¹⁶⁶ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 164.

¹⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §210 odst. 1.

¹⁶⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, § 19.

¹⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, §15 odst. 1.

nutné upozornit na rozdíl mezi **založením** a **vznikem** komanditní společnosti, neboť toto jsou diametrálně odlišné pojmy, kdy každý z nich má svůj praktický význam.

V obecné rovině platí, že obchodní korporace mohou být zakládány buďto společenskou smlouvou nebo zakladatelskou listinou. Současná právní úprava pro zakladatelské právní jednání obchodní společnosti stanovuje některé formální požadavky, o čemž bude pojednáno níže v kapitole 5.3.2.

V procesu zakládání komanditní společnosti můžeme rozlišovat v zásadě několik fází, kdy většina z nich již byla zákonodárcem určitým způsobem upravena. Osobně mám za to, že při základní (nejen) komanditní společnosti lze rozlišovat tyto etapy:

- a) předběžná fáze;
- b) fáze založení;
- c) fáze vzniku.

ad a) Je nepochybné, že na počátku každého, byť sebemenšího personálního sdružení, které právo určitým způsobem reguluje, musí být společná idea dvou a více osob, která směřuje ke vzniku právem aprobované entity. Ne jinak tomu bude i v případě založení komanditní společnosti. Tato tzv. „předběžná fáze“ předmětné osobní obchodní společnosti není právem jakkoliv regulována a závisí pouze na volním jednání jednotlivých fyzických osob. Není vyloučeno, že mezi dvěma osobami může být uzavřena například neformální ústní dohoda ohledně společného záměru směřujícímu ke vzniku komanditní společnosti, nicméně tuto dohodu Obecný obchodní zákoník neupravoval, přičemž ani tuzemský zákonodárce s ní nepočítá. Lze tak uzavřít, že předběžná fáze komanditní společnosti spočívá primárně v úmyslu dvou (případně více) fyzických osob, kterým je vznik komanditní společnosti. Pokud tyto osoby od společného cíle v této fázi nakonec ustoupí, nelze z logiky věci ani hovořit o zrušení či jakémkoliv zániku komanditní společnosti.

ad b) Zakládací fáze je charakteristická tím, že budoucí společníci komanditní společnosti projevují navenek tzv. zakladatelské právní jednání. Toto specifické právní jednání je pak v komentáři k Občanskému zákoníku trefně

označováno jako *povolání k „životu“ samostatného subjektu práv a povinností k realizaci zvoleného účelu*.¹⁷⁰ V tomto stádiu dochází k uzavření¹⁷¹ **společenské smlouvy**, která je de facto důsledkem finální shody jednotlivých zakladatelů na konečné podobě a praktickém fungování komanditní společnosti. Společenskou smlouvu lze jednoduše vymezit jako kontrakt, kterým se obecně zakládá obchodní společnost, pokud právní předpis pro konkrétní subjekt nestanoví něčeho jiného.¹⁷²

ad c) Poslední fáze zakladatelského procesu komanditní společnosti se de facto překrývá s jejím vznikem. Po vzniku pak komanditní společnost existuje jako svébytný subjekt práva, kterému ten který právní řád přiznává určitá práva a povinnosti. S jistou dávkou nadsázky lze výsledek tohoto procesu připodobnit k narození dítěte.

Ačkoliv tzv. předběžná fáze, která byla detailněji specifikována pod písm. a) výše je aplikovatelná jak na současnou právní úpravu komanditní společnosti, tak na úpravu této společnosti uvedenou v Obecném obchodním zákoníku, zakládací fáze a stádium vzniku v procesu zakládání komanditní společnosti se od sebe v jednotlivých právních úpravách liší, proto nebyly v této úvodní kapitole blíže rozváděny.

5.3.1 Založení komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku

Jak již bylo uvedeno výše, předběžná fáze komanditní společnosti nebyla za účinnosti Obecného obchodního zákoníku jakkoliv právem normována, tudíž lze v této části bez dalšího odkázat na výklad uvedený v kapitole 5.3 výše pod písm. a).

¹⁷⁰BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 635. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁷¹ V historii však nemuselo vždy dojít k jejímu sepsu.

¹⁷² ŠTENGLOVÁ, Ivana. Společenská smlouva. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

V zásadě tak lze v rámci Obecného obchodního zákoníku rozlišovat dvě stádia v procesu zakládání komanditní společnosti, se kterými právní řád počítal, ačkoliv je nikterak nepojmenovával ani legálně nedefinoval.

V zakládacím stádiu komanditní společnosti docházelo k uzavření společenské smlouvy. Obecný obchodní zákoník zvolil v tomto případě princip neformálnosti tohoto zakladatelského právního jednání, neboť v Článku 150 odst. 3 stanovil následující: „*Aby smlouva společenská byla platná, k tomu zapotřebí není, aby byla sepsána.*“ Z těchto skutečností tak jednoznačně vyplývá, že společenská smlouva byla uzavřena, jakmile se její účastníci dohodli na podstatných náležitostech tohoto kontraktu, za které lze považovat určení druhu společenské živnosti a dále shodu ohledně majetkových prostředků této společnosti. V době od uzavření společenské smlouvy do vzniku komanditní společnosti vznikaly z tohoto právního jednání práva a povinnosti pouze budoucím společníkům nově vznikající komanditní společnosti, o čemž bude detailněji pojednáno v následující kapitole. Společenská smlouva tak mohla býti s ohledem na shora citované ustanovení uzavřena v ústní formě nebo dokonce i konkludentním právním jednáním, zejména tím způsobem, že *dvě nebo více osob počne pod společnou firmou provozovati obchodní živnost, např. více dědiců kupce jednotlivého vede dále zůstavitelův obchodní závod pod jeho firmou.*¹⁷³ Na obsah a náležitosti společenské smlouvy rovněž nebyly kladeny žádné zákonné požadavky, vše bylo tedy zcela ponecháno na svobodné dohodě jejich smluvních stran.¹⁷⁴

Nutno říci, že zejména v případě konkludentního uzavření společenské smlouvy se obě stádia procesu zakládání komanditní společnosti de facto prolínaly, neboť Článek 163 Obecného obchodního zákoníku zakotvoval tuto právní normu: „*V postavení k osobám jiným nastává právní účinnost společnosti komanditní tou dobou, kdež zřízení společnosti u toho soudu obchodního, v jehož okresu sídlo své má, zapsáno jest do register obchodních, anebo **společnost i jen práce a jednání svá počala.***“ V citovaném článku se pak hovoří o okamžicích vzniku komanditní společnosti, od kterých je toto personální sdružení považováno

¹⁷³ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompassu., s. 189.

¹⁷⁴ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 216. ISBN 978-80-86775-14-2.

za subjekt práva (nikoliv však za právnickou osobu, o čemž již bylo pojednáno v kapitole 5.1.3 výše). Komanditní společnost upravená v Obecném obchodním zákoníku tak mohla vzniknout pouze v okamžiku, kdy bylo započato s obchodováním pod obchodní firmou komanditní společnosti. Pokud však byla komanditní společnost zapsána do „register obchodních“ dříve, než započala se svoji obchodní činností, vzhledem ke třetím osobám se pokládala za vzniklou k okamžiku jejího zápisu do tohoto veřejného rejstříku.

5.3.2 Založení komanditní společnosti dle současné právní úpravy

Když pomineme předběžné stádium komanditní společnosti, i za aktuálně platné a účinné právní úpravu platí tzv. princip dvoufázovosti při zakládání této osobní obchodní společnosti. Nicméně oproti předchozí úpravě obsažené v Obecném obchodním zákoníku doznal tento proces jistých kvalitativních a rovněž i kvantitativních změn.

Předně je třeba uvést, že na založení (i vznik) komanditní společnosti jsou aplikovatelné vedle ustanovení Zákona o obchodních korporacích i obecné právní normy týkající se právnických osob, která jsou obsaženy v Občanském zákoníku. Toto je první zásadní rozdíl oproti úpravě Obecného obchodního zákoníku, neboť jak již bylo shora několikrát zopakováno a judikaturou tuzemských soudů potvrzeno,¹⁷⁵ předmětná osobní obchodní společnosti nebyla ani v Habsburské monarchii, ba ani v Československé republice považována za právnickou osobu.

Občanský zákoník používá v souvislosti s procesem založení a vzniku právnických osob pojem „ustavení.“¹⁷⁶ Tento obecný termín je nadřazen jak založení právnické osoby soukromoprávním jednáním, tak jejím případným zřízeným prostřednictvím určitého orgánu veřejné moci.¹⁷⁷ Nutno říci, že v současném pojetí jsou veškeré úkony směřující k založení, vzniku, změny, zrušení nebo zániku obchodní korporace považovány za **právní jednání**, jehož obecná úprava je rovněž obsažena v Občanském zákoníku.¹⁷⁸ Již bylo uvedeno výše, že komanditní společnost je zásadně obchodní společností multipersonální,

¹⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 173/96.

¹⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 122.

¹⁷⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. § 122 [Ustavení]. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 13. ISBN 978-80-7400-445-2.

¹⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 545 a násl.

z čehož lze dovodit i požadavek na to, aby zakladatelské právní jednání bylo minimálně dvoustranné. V tomto aspektu je pak současná právní úprava s úpravou obsaženou v Obecném obchodním zákoníku ve shodě.

Stejně jako v porovnávané právní úpravě účinné již za existence Habsburské monarchie, i Zákon o obchodních korporacích uvádí, že obchodní korporace, kterou komanditní společnosti nepochybně je, se zakládá shora uvedenou listinou, a to společenskou smlouvou. Lze tak říci, že společenská smlouva, která je uzavírána za účelem založení komanditní společnosti, je de facto konkretizované zakladatelské právní jednání, které je jakožto obecný právní termín společenské smlouvě nadřazené, a které musí obsahovat alespoň tyto esenciální náležitosti:

- a) obchodní firmu;
- b) sídlo komanditní společnosti;
- c) předmět činnosti komanditní společnosti;
- d) statutární orgán komanditní společnosti a jeho ustavení;¹⁷⁹
- e) určení, který ze společníků je komplementář a který komanditista;
- f) údaje o výši vkladu každého komanditisty.¹⁸⁰

S ohledem na to, že mezi Zákonem o obchodních korporacích a Občanským zákoníkem se uplatňuje pravidlo *lex specialis derogat generali*, atributy zakladatelského právního jednání uvedené výše pod písm. a) – d) jsou upraveny v Občanském zákoníku jakožto právním předpise vzhledem k Zákonu o obchodních korporacích obecném, zbylé dva nezbytné rysy společenské smlouvy vztahující se ke komanditní společnosti již náleží speciální právní úpravě, což je logické, neboť by nebylo žádoucí v obecném kodexu občanského práva upravovat konkrétní aspekty komanditní společnosti.

Další podstatný rozdíl oproti Obecnému obchodnímu zákoníku v oblasti zakládání komanditní společnosti spočívá v právní formě zakladatelského právního jednání, resp. společenské smlouvy. Současná právní úprava je pak o poznání přísnější a je de facto protikladem neformálnosti společenské smlouvy dle Obecného obchodního zákoníku. I když Občanský zákoník uvádí, že pro

¹⁷⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 123

¹⁸⁰ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 124 písm. a) a b).

zakladatelské právní jednání směřující ke vzniku komanditní společnosti je třeba písemné formy,¹⁸¹ Zákon o obchodních korporacích stanoví pro toto jednání ještě dodatečnou podmínku úředně ověřených podpisů zakladatelů.¹⁸² Nutno zdůraznit, že zákonodárce stíhá nedodržení formy u při uzavření společenské smlouvy sankcí absolutní neplatnosti tohoto právního jednání, neboť *soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu*.¹⁸³ Ústní či konkludentní uzavření společenské smlouvy směřující ke vzniku komanditní společnosti by tak v současných podmínkách před zákonem neobstálo.

Shora uvedené formální požadavky, které zákonodárce klade na proces zakládání (nejenom) komanditní společnosti, jsou dle mého názoru zcela legitimní, a to i s ohledem na následný zápis komanditní společnosti do obchodního rejstříku. Domnívám se, že požadavek na formu společenské smlouvy netvoří žádnou zásadní překážku, kvůli které by snad komanditní společnosti nemohly vznikat. S ohledem na právní jistotu a průkaznost těch právních jednání, které se bezprostředně dotýkají statusových otázek komanditní společnosti, by nutnost určité jednotné formy při takto zásadních právních „operacích“ měla být v moderním právním státě naprostou samozřejmostí.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze tuto kapitolu uzavřít s tím, že společenská smlouva, jakožto tradiční zakladatelské právní jednání směřující ke vzniku komanditní společnosti v tuzemském právním řádu přetrvala dodnes, nicméně zcela zásadním způsobem se změnil pohled na požadavek její právní formy. Stejně tak je stále na místě hovořit o dvoufázovosti vzniku komanditních společností, o čemž bude ještě detailněji pojednáno v kapitole 5.4 níže.

5.4 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku

V této kapitole se budeme věnovat časovému úseku počínajícím dokončením zakladatelského právního jednání, který je z druhé strany ohraničen vznikem komanditní společnosti. Lze říci, že uzavřením společenské smlouvy je ukončeno tzv. zakládací stádium předmětné osobní obchodní společnosti, o

¹⁸¹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, 123 odst. 2.

¹⁸² Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 6 odst. 1.

¹⁸³ Tamtéž.

kterém bylo pojednáno již v kapitole 5.3, avšak komanditní společnost jako subjekt práva stále neexistuje.¹⁸⁴ Tomáš Dvořák k tomu uvádí, že v tomto stádiu lze (dosud právně neexistující) komanditní společnosti přiznat toliko latentní existenci, která je srovnatelná s postavením korporátního *nascitura*.¹⁸⁵

Problematika tzv. předběžné společnosti souvisí s tím, že v některých případech je nutné, aby komanditní společnost vstupovala do soukromoprávních vztahů ještě před tím, než vůbec vznikne jakožto subjekt práva. Je logické, že tato potřeba je v současné době akutnější, a to v důsledku různých administrativně právních formálních požadavků či dalších aspektů, které se týkají budoucího fungování komanditní společnosti. Jako příklad lze uvést uzavření kontraktů o užívání nemovitých věcí, sjednání dodavatelských smluv s jednotlivými poskytovateli energií, apod.

Na závěr každé z následujících subkapitol pak bude pojednáno o okamžiku vzniku komanditní společnosti a s tím související nutnosti zápisu do obchodního rejstříku.

5.4.1 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku dle Obecného obchodního zákoníku

Předně je třeba říci, že Obecný obchodní zákoník problematiku právního jednání osob, které by jednaly jménem komanditní společnosti ještě před okamžikem jejího vzniku, nikterak komplexně ani obecně neupravoval. Jakýsi „zárodek“ této právní úpravy lze vysledovat v Článku 211 odst. 2 Obecného obchodního zákoníku, jenž se však dotýkal výhradně akciové společnosti, a který zakotvil následující solidární závazek jednajících osob ještě před formálním vznikem předmětné kapitálové obchodní společnosti: „*Jestliže se dříve, než schválení dojde a zápis do register obchodních stane, jménem společnosti jedná, tehdy osoby jednající z toho právy jsou rukou společnou a nerozdílnou.*“ Tato koncepce pak byla zvolena nepochybně i s ohledem na to, že akciová společnost byla na rozdíl od komanditní společnosti považována za právnickou osobu a

¹⁸⁴ S výjimkou konkludentního uzavření společenské smlouvy, kdy tento způsob Obecný obchodní zákoník nevylučoval. V současném právním stavu by však již neobstál.

¹⁸⁵ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnické osoby., s. 2. ISBN 80-7357-027-0.

mohla vzniknout pouze zápisem do „register obchodních“ (obchodního rejstříku).¹⁸⁶ Obdobné pravidlo platilo i pro společnost s ručením omezeným, kterou však Obecný obchodní zákoník ve svém původním znění vůbec neupravoval¹⁸⁷, a které bylo rovněž rozvedeno i v prvorepublikové judikatuře Nejvyššího soudu Československé republiky.¹⁸⁸

Nyní se však vrátím ke komanditní společnosti. Pokud se okamžik založení (uzavření společenské smlouvy) nepřekrýval s jejím vznikem, z tohoto zakladatelského právního jednání vznikaly vzájemná práva a povinnosti pouze jejím budoucím společníkům (zakladatelům). Od okamžiku uzavření společenské smlouvy do vzniku komanditní společnosti tak „*Společnost není ještě subjektem práv, nemůže být stranou v procesu, není tu solidárního ručení společníků za závazky společnosti, jmění společnosti není ještě právně odděleno od jmění společníků, společníci nevystupují jako zákonní zástupci společnosti.*“¹⁸⁹

Jak již bylo uvedeno výše, dle Článku 163 Obecného obchodního zákoníku se komanditní společnosti vůči třetím osobám stala subjektem práva (tedy vznikla) v okamžiku, kdy bylo **započato obchodování** pod obchodní firmou komanditní společnosti. Dřívější zápis do obchodního rejstříku byl právně relevantní ve vztahu k třetím osobám, které právně jednaly důvěřujíc v tento zápis. Tento obchodní rejstřík se svoji povahou nejvíce blížil současnému obchodnímu rejstříku; každému čtenáři je však jasné, že do těchto „register obchodních“ nemohlo býti nahlíženo způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Arnoš Malovský – Wenig k tomu dále uvádí, že za shora uvedený počátek obchodování lze považovat i tzv. přípravná právní jednání, jako je například nákup techniky či vybavení určeného pro budoucí činnosti komanditní společnosti, dokonce i rozeslání ceníků či vzorů. Z výše uvedeného tak lze usuzovat, že zákonodárce ani necítil potřebu do Obecného obchodního zákoníku zakotvit úpravu právního jednání osob před vznikem osobních obchodních společností, neboť k jejímu faktickému vzniku jakožto subjektu práva nebylo

¹⁸⁶ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní, Článek 211, odst. 1: „*Dokud společnost schválení nedojde a do register obchodních zapsána není, dotud jí co takové není*“

¹⁸⁷ Zákon č. 58/1906 Ř. z., o společnostech s omezeným ručením, § 2.

¹⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. 12. 1926, sp. zn. R I 1066/26.

¹⁸⁹ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompassu., s. 189.

potřeba činit žádných formálních úkonů, stačilo, když bylo započato obchodování pod její obchodní firmou.

Zřízení komanditní společnosti pak mělo být dle čl. 151 Obecného obchodního zákoníku ohlášeno jejími společníky k zápisu do register obchodních vedených u obchodního soudu, v jehož okrese měla komanditní společnost své sídlo. Pokud měla komanditní společnost odštěpný závod¹⁹⁰, tento musel být rovněž obligatorně zapsán do register obchodních, a to u každého obchodního soudu, v jehož okrese měla komanditní společnost zřízený tento odštěpný závod.¹⁹¹

Shora zmiňované registry obchodní byly v tehdejší právní nauce rovněž označovány jako obchodní rejstříky¹⁹², proto pro označení těchto veřejných seznamů v následujícím výkladu bude užíváno právě posledně zmiňované označení, které je současněmu čtenáři zcela jistě bližší.

Pro fungování a organizaci obchodního rejstříku v Habsburské monarchii měl značný význam podzákoný právní předpis č. 27/1863 ř.z. Nařízení, vydané od ministerií práv a obchodu pro umluvení s ministerium financí dne 9. března 1863, kterýmž se pro vykonání zákona daného dne 17. prosince 1863 (č. 1. zákonníka říšského na rok 1863), ježto se týče zavedení zákonníka obchodního, vydávají náležitá ustanovení o zřízení a vedení register obchodních (dále jen „**Nařízení č. 27/1863**“), který byl vydán na základě ustanovení §60 Uvozovacího zákona, podle něžž „*Ministrům práv a obchodu uloženo jest, aby tento zákon v skutek uvedli.*“ Citovaná právní norma obsahovala zákonné zmocnění k vydávání podzákoných prováděcích právních předpisů, jejíž obdobný obsah bývá nemálokdy součástí i moderních právních předpisů. Není nezajímavé, že již v této době bylo dbáno na řádnou formální úpravu zápisů do obchodního rejstříku, když v ustanovení §14 nařízení č. 27/1863 byl uveden následující požadavek: „*Zápisy do register obchodních mají se co možná krátce a zřetelným písmem vykonati oprav pak, výškrtů a mezi řádky psaní jest se pečlivě vystříhati.*“ Tento obchodní rejstřík se původně dělil na dvě oddělení, z nichž oddělení „A“ bylo věnováno firmám jednotlivců a do oddělení B se zapisovaly firmy společenské. Ministerstvo

¹⁹⁰ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 20.

¹⁹¹ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 152.

¹⁹² RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 87. ISBN 978-80-86775-14-2.

práv zavedlo s účinností od 14. června 1906 novou podobou obchodního rejstříku se třemi odděleními odlišenými písmeny „A“, „B“ a „C“. Komanditní společnosti byly od shora zmiňovaného data zapisovány spolu s veřejnými obchodními společnostmi právě do oddělení „A“ obchodního rejstříku.¹⁹³

Do tohoto veřejného rejstříku se pak primárně zapisovaly (ohlašovaly) takové právní skutečnosti, které mohly mít právní relevanci ve vztahu ke třetím osobám.¹⁹⁴ Obecný obchodní zákoník označoval tuto „ohlášku“ do obchodního rejstříku na některých místech jako „odpověď“, která v případě zakládání komanditní společnosti vedle informace o tomto založení obligatorně obsahovala ještě tyto údaje:

- a) jméno, příjmení, stav a bydliště každého osobně ručícího společníka (komplementáře);
- b) jméno, příjmení, stav a bydliště každého komanditisty, u kterého mělo být výslovně vyznačeno, že se jedná o komanditistu („*připomenouc, že jest komanditista*“);
- c) obchodní firmu a sídlo komanditní společnosti;
- d) hodnotu vkladu, který byl každým komanditistou vnesen do komanditní společnosti.¹⁹⁵

Tuto odpověď obsahující minimálně shora uvedené náležitosti podepisovali všichni společníci komanditní společnosti (komanditisté i komplementáři) osobně před obchodním soudem. Obdobně byl u obchodního soudu zapisován i odštěpný závod komanditní společnosti s tím rozdílem, že předmětná odpověď se dle Článku 152 Obecného obchodního zákoníku obešla bez podpisů komanditistů. Obchodní soud měl právo nesplnění povinnosti spočívající v řádném vyplnění shora uvedených ohlášek sankcionovat, avšak tento následek při nesplnění primární povinnosti mohl dopadat toliko pouze na komplementáře.¹⁹⁶ Komanditisté byli pro splnění své povinnosti „motivováni“ jiným způsobem, a to na základě Článku 163 odst. 3 Obecného obchodního zákoníku, v němž byla obsažena následující právní norma: „*Pakli společnost před*

¹⁹³ 89/1906 ř. z. Nařízení ministeria práv ve shodě s ministeriem obchodu ze dne 26. dubna 906 o změnách, jak obchodní rejstřík má býti založen a veden.

¹⁹⁴ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 87. ISBN 978-80-86775-14-2.

¹⁹⁵ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 151.

¹⁹⁶ Tamtéž, Článek 154.

zápisem práce a jednání svá začala, tehdy každý komanditista osobám jiným ze závazků společnosti, až po zapsání vzešlých, rovně společníkovi osobně ručícímu práv jest, ač jestliže neprokáže, že osobám těm obmezené jeho ve společnosti účastenství známo bylo.“ O tomto ručitelském závazku komanditisty bude detailněji pojednáno dále v kapitole věnované společníkům komanditní společnosti.

Uvozovací zákon k Obecnému obchodnímu zákoníku pak v části nadepsané titulkem „2. O registrách obchodních a o smlouvách manželských, hledíc ke kupcům a společností obchodním“ uváděl pravidlo, že veškeré odpovědi musely býti u obchodního soudu učiněny společníky komanditní společnosti osobně anebo „*ve formě soudem nebo notářem věrou opatřené.*“ Jednalo se tedy nepochybně o obdobu dnešního úředního ověření podpisu, který byl vyžadován i tehdy, pokud byl společník zastoupen u obchodního soudu při podávání ohlášky na základě plné moci.¹⁹⁷

V závěru této kapitoly se nelze nezaměřit na základní principy ovládající právní úpravu obchodního rejstříku používaného za doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku, neboť tyto zásady, bez kterých by se obecná úprava veřejných rejstříků zřejmě neobešla, byly i po rekodifikaci soukromého práva velmi diskutovaným tématem. Již v tehdejší právní nauce byl zmiňován princip publicity, i když Obecný obchodní zákoník tento termín v žádných svých ustanoveních neobsahoval. V obecné rovině rozlišujeme princip formální a princip materiální publicity. Princip **formální publicity** obchodního rejstříku spočíval v tom, že tento byl veřejně přístupný, což bylo zdůrazněno jednak v Uvozovacím zákoně, podle nějž měl každý právo do listin obsažených v obchodním rejstříku nahlížet a žádat z něj opisy¹⁹⁸ a jednak i v ustanovení §17 Nařízení č. 27/1863, které mimo jiné dále upřesňovalo, že nahlížení do obchodního rejstříku bylo možné v zásadě jen v úředních hodinách.

Dále je třeba říci, že Obecný obchodní zákoník neobsahoval žádná všeobecná pravidla dotýkající se principu materiální publicity zápisů uvedených v obchodním rejstříku, pouze v některých ustanoveních tento princip nepřímo vyjadřoval, a to např. v Článku 25, který se primárně dotýkal změny obchodní

¹⁹⁷ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, § 10.

¹⁹⁸ Tamtéž, § 18.

firmy, když ve svém druhém odstavci stanovil následující: „*Jestliže proměna anebo pominutí do register obchodních zapsány a veřejně prohlášeny nejsou, tehdy ten, u něhož se věci tyto udály, jen potud jimi naproti osobě jiné brániti se může, dokáže-li, že tato jich byla povědoma.*“ Pokud tedy nebyly předmětné změny v rámci komanditní společnosti zapsány a v rámci obchodního rejstříku zveřejněny, ve vztahu ke třetím osobám se jich mohl dovolávat pouze ten, který dokázal, že třetí osoba o těchto změnách věděla. Podstatné bylo, že nepostačoval toliko zápis, ale rovněž i zveřejnění předmětné právní skutečnosti. Článek 25 Obecného obchodního zákoníku tedy upravoval účinek zápisů vůči třetím osobám, na který například odkazovalo ustanovení Článku 155, které se dotýká změny sídla a obchodní firmy komanditní společnosti, a podle kterého měli všichni společníci komanditní společnosti povinnost tuto změnu ohlásit do obchodního rejstříku. Pokud by se tomu tak nestalo, pak „*Účinek naproti osobám jiným spravuje se tím, co ustanoveno v článku 25.*“ V tomto odstavci popsany princip je v právní teorii označován také jako **negativní princip** materiální publicity obchodního rejstříku, který v zásadě dopadá na ty případy, kdy do obchodního rejstříku nebyly ohlášeny rozhodující právní skutečnosti týkající se fungování a struktury (nejen) komanditní společnosti.

Právní principy ovládající úpravu obchodního rejstříku zpřesňovala i prvorepubliková judikatura; na tomto místě je pak možné uvést soudní rozhodnutí týkající se veřejné obchodní společnosti, v jehož právní větě je uvedeno následující: *Vystoupení společníka z veřejné obchodní společnosti má proti třetím osobám účinek jen, byl-li již proveden zápis vystoupení (výmazu) společníka do obchodního rejstříku, leč že by se v případě průtahu opověděného zápisu vystoupivší společník nebo společnost postarala o to, by změna i jiným vhodným způsobem byla uvedena ve veřejnou známost (rozesláním oběžníku obchodním přátelům). Toto vědomí jest otázkou skutkovou.*¹⁹⁹ Pokud by pak v daném případě bylo prokázáno, že třetí osoba věděla o změně společníka, tato změna, i když by nebyla v obchodním rejstříku zapsána, by byla vůči této osobě účinná a nemohla by se tak dovolávat stavu zapsaném v obchodním rejstříku.

Co se týče **pozitivního principu materiální publicity** obchodního rejstříku, ten byl rovněž zakotven v Článku 25 Obecného obchodního zákoníku,

¹⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 25. 10. 1930, sp. zn. Rv I 139/30.

v jehož odstavci třetím bylo uvedeno, že: „*Jak mile se firma zapíše a prohlásí, tehdy třetí osoba proměně anebo pominutí proti sobě průchodu dopustiti musí, ač jestliže se okolnostmi nezdůvodňuje domněnka, že o tom ani nevěděla ani věděti nemohla.*“ Pokud tedy byly předmětné právní skutečnosti uveřejněny v obchodním rejstříku, byly účinné vůči třetím osobám. Nicméně i tato právní norma obsahovala možnost, že by tento účinek za určitých okolností nemusel nastat, pokud by třetí osoba prokázala, že byly kumulativně splněny tyto podmínky: Předmětná právní skutečnost nebyla této osobě známa; tato nevědomost nebyla zaviněná. Tyto podmínky stručně shrnul Antonín Randa následovně: „*Zkrátka, omlouvá tu toliko nevědomost nezaviněná.*“²⁰⁰

5.4.2 Předběžná komanditní společnost, vznik komanditní společnosti a její zápis do obchodního rejstříku dle současné právní úpravy

V intencích této kapitoly je první zásadní rozdíl oproti právní úpravě účinné na našem území do konce roku 1950 ten, že současný právní řád zakotvuje obecnou úpravu tzv. předběžné právnické osoby, tedy zákonodárce počítá i s předběžnou komanditní společností. Čtenáře jistě nepřekvapí, že tento „*korporátní nasciturus*“ není upraven v Zákoně o obchodních korporacích, nýbrž je zakotven v Občanském zákoníku, v ustanoveních vztahujících se k obecné úpravě právnických osob.

Vznik komanditní společnosti je vázán k okamžiku jejího zápisu do obchodního rejstříku; do této doby budoucí komanditní společnost nedisponuje právní osobností, proto také není způsobilá nabývat práva a povinnosti. Zákonodárce si byl samozřejmě vědom, že je žádoucí, aby obchodní společnost mohla být zavázána i právním jednáním, které za ni bylo učiněno ještě v době, kdy právně neexistovala, a to i s ohledem na právní jistotu třetích osob, vůči kterým bylo takto právně jednáno. Současná právní úprava Občanského zákoníku týkající se těchto „*předprávnických osob*“ pak vychází z práva Evropského společenství²⁰¹, konkrétně ze Článku 7 níže citované směrnice, a to „*s plným zachováním jeho smyslu a bez zbytečně rigorozujících nánosů stávajícího § 64*

²⁰⁰ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008., s. 93. ISBN 978-80-86775-14-2.

²⁰¹ PRVNÍ SMĚRNICE RADY ze dne 9. března 1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

obch. z.²⁰² Jak i z důvodové zprávy k Občanskému zákoníku vyplývá, institut předběžné společnosti nebyl ani po 01. lednu 2014 v tuzemském právním řádu úplnou „právní novinkou,“ neboť již před rekodifikací soukromého práva byl zakotven v mnohokráte novelizovaném ustanovení § 64 Obchodního zákoníku, který byl uvozen titulkem „*Jednání jménem společnosti před zápisem do obchodního rejstříku.*“

Občanský zákoník v ustanovení §127 uvádí následující: „*Za právnickou osobu lze jednat jejím jménem již před jejím vznikem. Kdo takto jedná, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám; jedná-li více osob, jsou oprávněny a zavázány společně a nerozdílně. Právnická osoba může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít. V takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku. Převzme-li je, dá dalším zúčastněným najevo, že tak učinila.*“ Je evidentní, že zákonodárce nikterak neomezil okruh takto jednajících osob, nicméně z logiky věci vyplývá, že osoba jednající jménem komanditní společnost před jejím vznikem musí být sama způsobilá v předmětné věci nabývat práva a povinnosti, neboť pokud předmětná právnická osoba účinky těchto právních jednání nepřevzme, pak Občanský zákoník konstruuje nevyvratitelnou právní domněnku, že takováto osoba je z učiněných právních jednání zavázána *ex tunc*. I když v citovaném ustanovení nejsou, byť ani demonstrativně vypočteny osoby, které takto mohou jménem právnické osoby jednat, v praxi bývá pravidlem, že za předběžnou osobu jednají její zakladatelé, budoucí společníci. Z jednání těchto osob však musí být evidentní, že nejednají sami za sebe, ale jménem dosud neexistující obchodní společnosti.²⁰³

V odborných kruzích rezonuje názor, že jednat jménem právnické osoby před jejím vznikem lze dokonce i v případě, kdy ještě nedošlo k zakladatelskému právnímu jednání²⁰⁴, tedy v tzv. předběžném stádiu, o kterém bylo pojednáno výše v kapitole 5.3. Tato skutečnost byla potvrzena v Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2015, sp. zn. 26 Cdo 1478/2015, kdy v jeho právní větě je uvedeno, že: „*Jednání jménem obchodní společnosti před jejím zápisem do obchodního rejstříku není neplatné jen proto, že se uskutečnilo v době, kdy společnost ještě nebyla založena.*“ Tento názor je rovněž předestřen i v důvodové zprávě

²⁰² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

²⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 32 Cdo 2056/2010.

²⁰⁴ Tedy nebyla uzavřena společenská smlouva.

k Občanskému zákoníku²⁰⁵, nicméně autoři níže citovaného komentáře k tomuto kodexu mají za to, že předpokladem pro aplikaci shora citovaného ustanovení Občanského zákoníku je existence alespoň konkrétního záměru určitou juristickou entitu založit.²⁰⁶ Osobně se přikláním k poslední zmiňovanému stanovisku, neboť pokud by u takto jednajících osob zcela absentoval *animus* směřující k budoucímu ustavení a vzniku komanditní společnosti, aplikace citovaného ustanovení §127 Občanského zákoníku na právní jednání, ať již jakýchkoliv osob, by byla zcela bezpředmětná. Není bez zajímavosti, že určité konotace spojené s obdobím před založením obchodní společnosti upravuje i zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Zákon o veřejných rejstřících**“), podle jehož ustanovení §48 může rejstříkový soud zapsat do obchodního rejstříku obchodní firmu založené obchodní korporace, která však ještě nevznikla. Pokud ještě není podán návrh na zápis této obchodní společnosti do jednoho měsíce od zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku, rejstříkový soud obchodní firmu vymaže. Využití této možnosti se může jevit jako praktické zejména v případech, kdy u budoucích společníků komanditní společnosti panuje stoprocentní shoda na obchodní firmě a zároveň zde existuje riziko, že by tuto obchodní firmu mohl jiný subjekt zaregistrovat dříve. Tato úprava je dle mého názoru zcela na místě, neboť obchodní firma (nejenom) komanditní společnosti je v dnešní době úzce spjata s reklamou a marketingem, a tato může být zcela zásadní pro budoucí ziskovost a obrat předmětné právnické osoby.

Je tak evidentní, že současná úprava předběžné právnické osoby je v porovnání s úpravou uvedenou v Obecném obchodním zákoníku více obecná, neboť se vztahuje všeobecně na právnické osoby²⁰⁷, tedy i na komanditní společnost, což je první zásadní rozdíl. Nicméně je třeba říci, že Občanský

²⁰⁵ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz: „*Zvláštní význam to má v případech právního jednání za právnickou osobu, která je teprve založena nebo dokonce jen projektována, ale již je jejím jménem jednáno s třetími osobami...*“

²⁰⁶ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 677. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁰⁷ S výjimkou právnických osob zřízovaných zákonem či soudním rozhodnutím.

zákoník vychází de facto ze stejného principu, jako komparovaná právní úprava, neboť již tehdy zákonodárce zavedl solidární závazek osob jednajících jménem akciové společnosti ještě před jejím zápisem do obchodního rejstříku. Skutečnost, že v současné době je předběžná právnická osoba upravena detailněji včetně toho, že lze zapsat před jejím vznikem do obchodního rejstříku i obchodní firmu, zcela odpovídá současnému stavu právního prostředí a tržní ekonomiky.

Jak již bylo uvedeno výše, komanditní společnost nemůže vzniknout jiným způsobem, než zápisem do obchodního rejstříku. Obligatorním předpokladem vzniku této osobní obchodní společnosti je uzavření společenské smlouvy, o čemž již bylo pojednáno výše. Zápis do veřejného rejstříku je typickým konstitutivním právním aktem, neboť komanditní společnost až od tohoto okamžiku nabývá právní osobnost. Je evidentní, že v těchto aspektech je aktuálně platná a účinná právní úprava diametrálně odlišná s úpravou uvedenou v Obecném obchodním zákoníku.

Pro právní úpravu veřejných rejstříků zákonodárce opět zvolil *lex specialis*, kterým je již shora uvedený Zákon o veřejných rejstřících, jenž vedle spolkového rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku ústavů, rejstříku obecně prospěšných společností a rejstříku společenství vlastníků jednotek zakotvil i právní normy týkající se **obchodního rejstříku**. Obchodní rejstřík je tak jedním z veřejných rejstříků, což implikuje tu skutečnost, že pojem veřejný rejstřík je vůči obchodnímu rejstříku termínem nadřazeným, obecným. Pro vznik komanditní společnosti je pak mimo jiné důležité ustanovení § 42 Zákona o veřejných rejstřících, podle něž se do obchodního rejstříku zapisují vedle jiných osob právě obchodní společnosti, kterou komanditní společnost nepochybně je. Návrh na zápis **založené** komanditní společnosti do obchodního rejstříku obligatorně podávají všichni její společníci,²⁰⁸ tedy jak komplementáři, tak komanditisté, kteří jsou uvedeni v uzavřené společenské smlouvě. Následně je nutné přezkoumat, zda zakladatelské právní jednání bylo učiněné v zákonem stanovené formě a zda obsahuje veškeré jeho obligatorní náležitosti.²⁰⁹

²⁰⁸ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, § 46.

²⁰⁹ DĚDIČ, Jan. § 46 [Osoby oprávněné k návrhu na prvozápis obchodních korporací]. In: DĚDIČ, Jan, GAŇO, Jiří, HAVEL, Bohumil, JINDŘICH, Miloslav, LASÁK, Jan, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 80. ISBN 978-80-7400-285-4.

Do obchodního rejstříku se запиší údaje, jenž jsou povinné pro veškeré zakládané právnické osoby, a které jsou taxativně vypočteny v ustanovení § 25 Zákona o veřejných rejstřících, a dále pak některé informace uvedené v ustanovení § 48 citovaného zákona, které se vztahují k předmětné osobní obchodní společnosti.²¹⁰ Vzhledem k tomu, že Zákonodárce stanovil, že se do obchodního rejstříku zapisuje poměrně široký okruh skutečností, nebudu v těchto řádcích vyjmenovávat každou z nich a dovolím si na tomto místě odkázat na shora citovaná ustanovení Zákona o veřejných rejstřících. Je však nutné říci, že se do obchodního rejstříku запиší vedle jiných veškeré údaje, které byly do tohoto veřejného rejstříku zapisovány za účinnosti Obecného obchodního zákoníku, s výjimkou osobního stavu společníků komanditní společnosti.

Shodně jako v předcházející subkapitole, i na tomto místě se budeme věnovat aktuálním principům, které jsou signifikantní pro obchodní rejstřík, respektive pro veřejné rejstříky vůbec. Stejně jako za účinnosti Obecného obchodního zákoníku, i současná právní úprava zakotvuje princip **publicity** obchodního rejstříku, a to jak ve formálním, tak v materiálním slova smyslu. Zásada publicity ve formálním slova smyslu odráží právo každého na přístup k údajům zapisovaných do obchodního rejstříku, a to bez ohledu na to, zda tato osoba vyžadující informace osvědčí na těchto svůj právní zájem či nikoliv.²¹¹ Princip formální publicity veřejných rejstříků (tedy i obchodního rejstříku) je legálně vymezen v ustanovení § 3 odst. 1 Zákona o veřejných rejstřících, podle kterého „*Rejstříkový soud uveřejní údaje o zapsané osobě a listiny uložené ve sbírce listin způsobem umožňujícím dálkový přístup a umožní získat úředně ověřený elektronický opis.*“

Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, v případě principu materiální publicity obchodního rejstříku, který je někdy v právní teorii označován též jako princip veřejné důvěry (víry),²¹² rozeznáváme dvě jeho složky, a to pozitivní a negativní. Důležitost tohoto materiálního aspektu publicity

²¹⁰ Případně i další informace dle Zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, § 65.

²¹¹ GAŇO, Jiří. § 3 [Uveřejnění údajů; listinný opis]. In: DĚDIČ, Jan, GAŇO, Jiří, HAVEL, Bohumil, JINDŘICH, Miloslav, LASÁK, Jan, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 6. ISBN 978-80-7400-285-4.

²¹² ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 139. ISBN 978-80-7380-524-1.

obchodního rejstříku podtrhuje i názor, že „bez něhož by celý systém nemohl prakticky fungovat.“²¹³

Negativní složka principu materiální publicity veřejného rejstříku je zakotvena v ustanovení § 8 Zákona o obchodních rejstřících, podle nějž „*Proti osobě, která právně jedná důvěřujíc údajím zapsanému do veřejného rejstříku, nemá ten, jehož se zápis týká, právo namítnout, že zápis neodpovídá skutečnosti.*“ Nelze si nevšimnout, že tuzemský zákonodárce zakotvil zcela totožnou právní normu i do Občanského zákoníku.²¹⁴ Je tak možné spekulovat nad tím, zda se jedná o pouhou legislativní nedůslednost či záměr zákonodárce zdůraznit tento negativní aspekt materiálního principu publicity i s ohledem na právní jistotu třetích osob, nicméně mám za to, že tato právní norma je v obecném kodexu občanského práva poněkud nadbytečná.

Pro pozitivní stránku materiální publicity je důležitý údaj, který byl zveřejněn v obchodním rejstříku, nikoliv údaj v tomto rejstříku zapsaný, jak tomu bylo u shora vymezené negativní složky materiální publicity, neboť „*Údaje a obsah listin, jejichž zveřejnění zákon ukládá, může zapsaná osoba namítnat vůči třetím osobám až od okamžiku jejich zveřejnění, ledaže by prokázala, že třetí osobě byly známy dříve.*“²¹⁵ Podle podzákoného právního předpisu vydaného exekutivním orgánem jsou údaje zapsané ve veřejném rejstříku (a listiny uložené ve sbírce listin) zveřejněné jejich uveřejněním způsobem umožňujícím dálkový přístup dle ustanovení § 3 Zákona o veřejných rejstřících.²¹⁶ Pokud je tak určitý údaj (či dokument) dostupný na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti České republiky, považují se tyto údaje (případně listiny) za zveřejněné. Právní předpisy k aplikaci principu materiální publicity veřejných rejstříků stanoví ještě další detailnější podmínky, které však zde s ohledem na zvolené téma nebudou uvedeny.

²¹³ MATES, Pavel, ŠEMÍK, Karel. Nad zákonem o veřejných rejstřících aneb nihil novi sub sole. Bulletin advokacie. 2014, č. 1-2, s. 39-42.

²¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 121.

²¹⁵ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, § 8.

²¹⁶ Nařízení č. 351/2013 Sb., vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů, § 16.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze říci, že význam obchodního rejstříku si uvědomoval již zákonodárny orgán v Habsburské monarchii, neboť Obecný obchodní zákoník počítal s „ohlašování“ předepsaných právních skutečností do „register obchodních,“ přičemž s tímto aktem pak zákon spojoval i určité následky. Zásadní rozdíl oproti předchozí právní úpravě spočívá v tom, že komanditní společnost aktuálně vzniká až zápisem do obchodního rejstříku, kdy od této doby rovněž disponuje právní osobností. Úprava Obecného obchodního zákoníku byla diametrálně odlišná, a to i s ohledem na to, že komanditní společnost nebyla považována za právnickou osobu. I přes to však Obecný obchodní zákoník spojoval se zápisem komanditní společnosti do obchodního rejstříku některé právní následky, a to zejména s ohledem na právní jistotu třetích osob. Detailní fungování, formu a další aspekty jednotlivých zapisovaných skutečností do obchodního rejstříku upravoval za účinnosti Obecného obchodního zákoníku pouze podzákonný právní předpis; v současné době je esenciální úprava veřejných rejstříků na úrovni zákona, nicméně i nyní jsou některé otázky těchto rejstříků řešeny například ve vládním nařízení. Oproti komparované právní úpravě je v současnosti okruh zapisovaných skutečností týkajících se komanditní společnosti do obchodního rejstříku podstatně širší a obecně platný pro veškeré právnické osoby²¹⁷ zřizované dle tuzemského práva, avšak až na výjimku se do tohoto rejstříku zapisují minimálně údaje dle Článku 151 odst. 2 Obecného obchodního zákoníku. Rovněž i formální princip publicity obchodního rejstříku doznal jistých změn, a to zejména s ohledem na celospolečenský technologický pokrok, nicméně jeho základní pojetí zůstává stejná. Co se týče negativní složky principu materiální publicity, jeho podstata byla s ohledem na výše uvedené poněkud pozměněna, nicméně základní myšlenka všech těchto principů, kterou je bezesporu ochrana třetích osob, zůstala nedotčena, což nelze vnímat jinak než pozitivně.

5.5 Společníci komanditní společnosti

Jak již bylo několikrát v této rigorózní práci zopakováno, komanditní společnost se již tradičně společně s veřejnou obchodní společností řadí do

²¹⁷ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů však v ustanovení § 48 stanoví některá specifika pro konkrétní obchodní korporace.

skupiny **osobních** obchodních společností, i když zejména za účinnosti Obchodního zákoníku zaznívaly i některé názory, které komanditní společnosti přisuzovaly spíše charakter tzv. smíšené společnosti.²¹⁸ Zdá se, že tyto hlasy po proběhnutí rekodifikaci soukromého práva víceméně utichly, a to zřejmě pak z důvodu jejího bližšího posunu k osobním společnostem, k čemuž došlo zejména díky tomu, že Zákon o obchodních korporacích nepřevzal právní normu, podle které se na právní postavení komanditistů používaly přiměřeně ustanovení Obchodního zákoníku o společnosti s ručením omezeným.²¹⁹ Nelze odhlédnout od toho, že zmiňované pravidlo bylo zejména vzhledem k jeho formulaci podrobena kritice ze strany odborné veřejnosti, kdy například Tomáš Dvořák v této právní normě shledává „*projev legislativní nedbalosti, resp. spíše pohodlnosti toho, kdo formuloval osnovu obchodního zákoníku.*“²²⁰

Nyní se však vrátím ke shora zmiňované osobní povaze komanditní společnosti. Již samotný termín „osobní“ evokuje, že v této společnosti bude kladen důraz na **individuální vlastnosti společníků** a jejich následné bezprostřední zapojení do jejího každodenního chodu. Zmiňovaný osobní aspekt tohoto personálního sdružení hrál dle mého názoru i roli v tom, že právní úprava Obecného obchodního zákoníku ani někdejší judikatura nikdy neuznala komanditní společnost za ryzí právnickou osobu, jako je tomu dnes. Osobní společnosti jsou pak určitou entitou, která spojuje síly různých podnikatelů, kteří mají svůj osobní zájem na chodu a prosperitě společnosti a nechtějí „pouze investovat.“²²¹ Lze říci, že tato osobní provázanost společníka s předmětnou korporací je nejsilnější v případě komplementáře - fyzické osoby.

S osobní povahou komanditní společnosti se pojí jednak požadavek zákonodárce, aby tato společnost byla sdružením minimálně o dvou osobách a jednak i institut ručení za dluhy společnosti. Na úvod je třeba uvést, že pokud bude v této práci dále pojednáno o ručení, je vždy myšleno ručení za dluhy společnosti, nikoliv za její závazky, neboť i když se s pojmem „ručení za

²¹⁸ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, HAVEL, Bohumil, MACEK, Josef, TOMSA, Miloš, PEKÁREK, Milan, ZUNT, Vlastislav, BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, MUNKOVÁ, Jindřiška. *Obchodní zákoník*. 13. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 338. ISBN 978-80-7400-354-7.

²¹⁹ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, § 93 odst. 4.

²²⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnické osoby., s. 4. ISBN 80-7357-027-0.

²²¹ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Orac, 2002. Comparative Law. s. 19 ISBN 80-86199-49-5.

závazky“ setkáváme dnes a denně, z puristického pohledu není toto sousloví zcela vhodné. Jak již bylo výše několikrát uvedeno, pro komanditní společnost je typické, že se jí obligatorně účastní dvě odlišné kategorie osob, kdy každé z nich náleží jiná práva a povinnosti.

5.5.1 Společníci komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku

Pro právní poměry jednotlivých společníků komanditní společnosti byla určující společenská smlouva, na jejíž formu ani obsah nekladl zákonodárce žádné zvláštní požadavky, nicméně je evidentní, že její obsah se musel minimálně pohybovat v intencích kogentních zákonných ustanovení, neboť například dohoda společníků ohledně toho, že komanditní společnost nebude zapisována do obchodního rejstříku, nemohla modifikovat zákonnou povinnost uvedenou v Článku 151 Obecného obchodního zákoníku. Pokud zakladatelské právní jednání neobsahovalo odchylnou úpravu, (v těch ustanovení, kde to bylo zákonodárcem umožněno) aplikoval se Obecný obchodní zákoník. Z logických důvodů se pak v této kapitole zaměříme pouze na zákonnou úpravu. Na úvod je nutné uvést, že na právní poměry členů komanditní společnosti se tak používala zákonná ustanovení o právním postavení společníků veřejné obchodní společnosti s některými odchylkami.²²²

Na tomto místě je vzhledem k ucelenosti práce více než účelné připomenout Článek 150 Obecného obchodního zákoníku, který obsahuje legální definici komanditní společnosti a z něhož také vyplývá, že této juristické entity se účastnili (vždy alespoň jeden nebo více):

- a) komanditista;
- b) společník osobně ručící (komplementář).

Zákon však již v žádném ustanovení neupravoval, zda tito společníci musí být výhradně fyzické osoby či zda jimi mohou být i jiné právní subjekty od člověka odlišné. Tuto „mezeru v právu“ tak do jisté míry zacelila prvorepubliková judikatura, na kterou bude náležitě odkázáno níže.

²²² Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 157.

A. Komanditista

Obecně lze říci, že komanditista byl vždy ten ze dvou společníků, který nesl o poznání menší riziko než komplementář. Obligatorně se do obchodního rejstříku zapisovalo jméno, příjmení, stav a bydliště každého komanditisty s tím, že u těchto nacionále bylo uvedeno, že se jedná právě o tento typ společníka.²²³ Primární povinností každého komanditisty bylo vnést do komanditní společnosti **vklad** v určité výši. Komanditista však nemusel *ex ante* ve prospěch této osobní společnosti vložit určitou finanční částku, neboť z právního povahy komanditního vkladu vyplývá, že komanditista jen slibuje ručiti za dluhy komanditní společnosti do určité výše vyjádřené v penězích. Toto stanovisko jednak plyne z Článku 165 Obecného obchodního zákoníku („*Ze závazkův společnosti práv jest komanditista jen vkladem, a pokud by vklad nebyl zplacen, slíbenou naň sumou.*“) a jednak bylo potvrzeno i v rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 07. června 1934, v jehož právní větě bylo mimo jiné uvedeno následující: „*Při komanditním vkladu jest lhostejno, zda komanditista skutečně vklad složil, čili nic, a z jakého důvodu došlo k jeho zvýšení.*“²²⁴

Osobní ručení komanditisty za dluhy společnosti zanikalo v okamžiku, když tento společník v plné výši splatil „sumu vkladu majetkového,“²²⁵ a to buďto prostřednictvím finančních prostředků či vnosem určité věci v odpovídající hodnotě, která byla uvedena jako výše vkladu komanditisty v obchodním rejstříku. Nutno zdůraznit, že v případě úplného splacení se tento ručitelský vztah komanditistovy neobnovoval ani v případě, když komanditní společnost tento jeho celý vklad tzv. prohospodařila.²²⁶ Vkladová povinnost komanditisty mohla být dále splněna i započtením pohledávky komanditisty za komanditní společnost, což bylo potvrzeno i v judikatuře, neboť v případě existující pohledávky by bylo zbytečným formalismem žádat, aby mezi komanditistou a společností proběhly

²²³ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 151, odst. 2, bod 2.

²²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 07. 06. 1934, sp. zn. R II 147/34.

²²⁵ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 151, odst. 2, bod 4.

²²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 02. 1927, sp. zn. Rv II 405/26.

hotovostní operace spočívající v obousměrném předání totožných finančních částek.²²⁷

Komanditistu rovněž nestíhala ani povinnost vrátit zisk (a úroky), pokud se následně komanditní společnost dostala do ztráty. K tomu je však nutné dodat, že pokud se prvotní vklad komanditisty zmenšil, aplikoval se Článek 161 odst. 3 Obecného obchodního zákoníku, na základě kterého se použil jeho podíl na ročním zisku komanditní společnosti k uhrazení předmětné ztráty.

Prominutí vkladové povinnosti komanditisty bylo zákonem vyloučeno, neboť Článek 165 odst. 2 Obecného obchodního zákoníku stanovil následující: „*Vklad komanditisty, pokudkoli společnost trvá, ani celkem ani částečně nazpět splacen anebo prominut býti nemůže.*“ Tato právní norma má opět za cíl chránit především třetí osoby, které mohly za určitých okolností využít zákonného ručení komanditisty za dluhy společnosti. Arnošt Malovský – Wenig však k tomu uvádí, že společníkům komanditní společnosti ničeho nebrání, aby komanditistovi prominuli či vrátili jeho vklad, nicméně v takovém případě „*komanditistovo ručení, které složením vkladu zaniklo, oživne,*“²²⁸ neboť souhrn vkladů má tvořit jakousi pojistku pro pohledávky věřitelů za komanditní společnost. Tuto sumu vkladů pak chrání i další odstavce shora citovaného článku.

Je tedy evidentní, že v přímé souvislosti s nesplněním (byť třeba jen částečným) vkladové povinnosti byl komanditista povinen ručit za dluhy společnosti, a to do určené výše. Obecný obchodní zákoník však ve svých ustanoveních zakotvoval i další případy komanditistova obligatorního ručitelství. V následujících řádcích si tak shrneme a uvedeme veškeré případy, kdy komanditista ručil za dluhy komanditní společnosti. Komanditistovo ručitelství lze v zásadě rozlišovat podle toho, zda ručil za dluhy společnosti do určité výše či zda ručil neomezeně:

- 1) omezené ručitelství: komanditista ručil do výše svého nesplaceného vkladu, a to i v případě, že tento vklad mu byl například dohodou společníků prominut či vrácen.

²²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. 09. 1928, sp. zn. R I 463/28.

²²⁸ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompassu., s. 235.

2) neomezené ručitelství:

- a) pokud komanditní společnost započala provozovat svoji obchodní činnost před zápisem do obchodního rejstříku, ručil komanditista třetím osobám za dluhy společnosti, ledaže by prokázal, že třetím osobám bylo jeho postavení komanditisty známo²²⁹;
- b) komanditista dále neomezeně ručil za dluhy vzniknuvší z těch obchodů, které uzavřel pro komanditní společnost, „*nevyřknuv výslovně, že jedná toliko co prokurista anebo plnomocník.*“²³⁰;
- c) v případě, že součástí obchodní firmy bylo komanditistovo jméno (ačkoliv to zákon zakazoval), byl tím opět založen neomezený ručitelství závazek komanditisty vůči věřitelům komanditní společnosti.²³¹ V judikatuře bylo dovozeno, že toto ručení komanditisty se neuplatní pouze v případě, pokud by tento společník dokázal, že ten, kdo uplatňuje jeho ručení, znal pravý stav věci a poměry v podniku komanditní společnosti.²³²

Ze shora uvedeného tak jednoznačně vyplývá, že zákonodárce pojal zakotvení institutu neomezeného ručitelství komanditisty de facto jako sankci za to, že vůči třetím osobám nebyly splněny určité předpoklady, které by zakládaly právní jistotu těchto osob. Obecný obchodní zákoník tak tuto právní jistotu třetích osob v některých případech posiluje, a to na úkor komanditisty, na kterém leželo v případě soudního sporu důkazní břemeno, aby dokázal, že osoba, která se domáhá předmětného neomezeného ručitelství závazku, ve skutečnosti znala právní poměry v komanditní společnosti. Nicméně je třeba říci, že primárně komanditista ručil za dluhy společnosti osobně, ale v zásadě omezeně, do výše částky, která byla v obchodním rejstříku zapsána jako vklad komanditisty. S tímto omezeným ručením pak souvisí i to, že komanditistům nepřísluší vedení komanditní společnosti ani její zastupování navenek.

Vkladové povinnosti komanditisty logicky odpovídalo jeho právo na **podíl na zisku** společnosti, o kterém zákonodárce předpokládal, že jeho způsob výpočtu (či výplaty) bude upraven ve společenské smlouvě. Pokud takováto úprava

²²⁹ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 163, odst. 3.

²³⁰ Tamtéž, Článek 167, odst. 3.

²³¹ Tamtéž, Článek 168.

²³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. 06. 1938, sp. zn. Rv I 3335/37.

absentovala, zisk (i případná ztráta) komanditisty se dělila podle právních norem upravujících zisk a ztrátu společníků veřejné obchodní společnosti,²³³ a to na základě ustanovení Článku 161 odst. Obecného obchodního zákoníku.

B. Společník osobně ručící

Již jsem v této práci jedenkrát zmiňoval, že Obecný obchodní zákoník ve svém původním znění nehovořil o komplementáři, nýbrž o „*společníku osobně ručícím*.“ Nicméně někdejší literatura, stejně tak i judikatura se o osobně ručícím společníku vyjadřovaly jako o komplementáři, proto je v této práci společník osobně ručící označován jako komplementář, a to i s ohledem na současné legislativní vymezení.

První odlišnost obou typů společníků komanditní společnosti spočívala v tom, že komplementáře na základě zákona nestíhala vkladová povinnost, nicméně nebylo vyloučeno, že společenská smlouva nemohla upravit jinak.

Další zásadní rozdíl mezi komanditistou a komplementářem je ten, že komplementář ručil za dluhy komanditní společnosti vždy **bez omezení**, a to veškerým svým jměním. Pokud bylo v komanditní společnosti komplementářů více, jejich ručitelská povinnost byla solidární.²³⁴ Komplementáři pak měli v tomto období postavení, jako společníci veřejné obchodní společnosti. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že komplementáři ručili vždy neomezeně a to na základě Článku 113 odst. 1 Obecného obchodního zákoníku, podle nějž „*Kdokoli do zřízené již společnosti obchodní přistoupí, rovně ostatním společníkům práv jest ze všech závazků, v něž společnost před přistoupením jeho byla vešla, ať již firma proměnu nějakou vzala čili nic;*“ tedy komplementář ručil i za ty dluhy předmětné osobní společnosti, které vznikly v časovém úseku před jeho vstupem do komanditní společnosti. Na tyto ustanovení bychom dnešní právní terminologií hleděli jako na právní normy kogentní, což bylo zdůrazněno v druhých odstavcích Článku 112 a 113 Obecného obchodního zákoníku.

Zákonodárce zavedl do Obecného obchodního zákoníku výslovný zákaz, aby za komanditní společnost jednal její komanditista. Jednatelství za komanditní

²³³ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 109.

²³⁴ Tamtéž, Článek 112.

společnost tak náleželo výhradě komplementáři.²³⁵ Pokud bylo ve společnosti komplementářů více a společenská smlouva neupravovala jinak, všichni tito osobně ručící společníci měli stejná práva a stejné povinnosti. Komanditní společnost tak prostřednictvím komplementářů nabývala práva a povinnosti.²³⁶ Jak již bylo uvedeno výše v kapitole 5.2, komanditní společnost byla způsobilá být stranou v procesu, před soudem ji jakožto účastníka řízení zastupoval právě komplementář (příp. komplementáři).

I když Obecný obchodní zákoník ve svých kogentních ustanoveních neobsahoval pravidlo, které by zakazovalo, aby se komplementářem komanditní společnosti stala jiná právnická osoba, prvorepubliková judikatura dovodila, že v případě společnosti s ručením omezeným je to vyloučeno.²³⁷ Ničemu však nebránilo, aby komplementářem komanditní společnosti byla jiná komanditní společnost.²³⁸

5.5.2 Společníci komanditní společnosti dle současné právní úpravy

V definici komanditní společnosti obsažené v Obecném obchodním zákoníku jsou mimo jiné uvedeny dva typy společníků této osobní obchodní společnosti. Ne jinak je tomu i v případě aktuálně platné a účinné právní úpravy, která již výslovně označuje, že komanditista je společník za dluhy komanditní společnosti omezeně ručící, kdežto komplementář ručí za její dluhy neomezeně.²³⁹ Zákonodárce tak stanovil, že společnosti se musí účastnit alespoň jeden komanditista a minimálně jeden komplementář, pokud by tomu tak nebylo, rejstříkový soud by takto založenou společnost nezapsal do obchodního rejstříku. Pokud by ke snížení počtu společníků komanditní společnosti pod zákonem stanovený limit došlo až po jejím vzniku, rejstříkový soud by postupoval podle ustanovení §211 odst. 2 Občanského zákoníku, neboť by byl povinen takovouto společnost i bez návrhu zrušit a rozhodnout o její likvidaci. Nelze ponechat bez povšimnutí, že se v moderní tuzemské právní praxi objevil i případ, kdy se

²³⁵ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 158, odst. 1.

²³⁶ Tamtéž, Článek 167.

²³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. 05. 1924, sp. zn. R I 278/24.

²³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. 07. 1927, sp. zn. R I 524/24.

²³⁹ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 118 odst. 1.

totožná společnost s ručením omezeným domáhala toho, aby byla do obchodního rejstříku zapsána současně jako komanditista i komplementář jedné komanditní společnosti. Příklad postavil najisto až Vrchní soud v Praze, podle kterého „komanditista a komplementář nemůže být v jedné komanditní společnosti jedna a táž osoba.“ V právní větě citovaného usnesení bylo dále uvedeno, že „jedna a tatáž fyzická osoba nemůže být dvěma společníky jedné komanditní společnosti.“²⁴⁰ Osobně se domnívám, že citované usnesení je pak bez dalšího použitelné i po proběhnuvší rekonstrukci soukromého práva, neboť právní řád nedoznal žádných změn, co se týče multipersonální povahy komanditní společnosti.

V případě společníků komanditní společnosti je na místě zmínit ustanovení §119 Zákona o obchodních korporacích, které upravuje použitelnost právních norem týkajících se veřejné obchodní společnosti i na komanditní společnost: „Pokud ze společných ustanovení části druhé a této hlavy zákona neplyne něco jiného, použijí se na komanditní společnost přiměřeně ustanovení o veřejné obchodní společnosti.“ Zákonodárce však již blíže jednotlivá ustanovení nespécifikoval. Dle dostupné komentářové literatury pak především díky této citované právní normě došlo ke zdůraznění osobního charakteru této společnosti.²⁴¹ Tedy všude, kde zákon v právní úpravě poměrů týkajících se komanditní společnosti neobsahuje žádnou úpravu, aplikují se přiměřeně ustanovení o veřejné obchodní společnosti, nota bene se toto pravidlo týká i komanditistů a komplementářů.

I v současné době právní úprava umožňuje, aby si zakladatelé komanditní společnosti upravili právní poměry komanditní společnosti, jakožto i postavení jejich společníků autonomně, při dodržení základního rámce²⁴² stanoveného Zákonem o obchodních korporacích. Zákonodárce na mnoha místech zmiňovaného právního předpisu předpokládá, že společenská smlouva určí jinak. V následujících řádcích se tak opět budeme pohybovat pouze v Zákoně o obchodních korporacích a zcela pomineme, že by zakladatelské právní jednání určilo odlišné pravidlo chování. Oproti úpravě v Obecném obchodním zákoníku

²⁴⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 6. 1999, sp. zn. 7 Cmo 629/98.

²⁴¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 611. ISBN 978-80-7380-451-0.

²⁴² Kdy tímto rámcem jsou myšlena zejména jednotlivá kogentní ustanovení, od jejichž aplikace se nelze odchýlit, a to ani na základě dohody uvedené ve společenské smlouvě.

však můžeme na základě ustanovení § 95 odst. 2 Zákona o obchodních korporacích dovodit, že je v zásadě dovoleno, aby společníkem komanditní společnosti byla vedle fyzické osoby i osoba právnická. Komplementářem tak v současné době může být i například společnost s ručením omezeným, což nebylo možné ještě ani za doby první republiky.

A. Komanditista

V Zákoně o obchodních korporacích prvně zmiňovaný společník komanditní společnosti je rovněž tím členem, kterého primárně stíhá **vkладová povinnost**, jenž je tak již od doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku signifikantní pro tento typ společníka komanditní společnosti. Legislativce na rozdíl od úpravy v Obchodním zákoníku²⁴³ vypustil požadavek na minimální výše předmětného vkladu, přičemž její určení opět závisí pouze na dohodě upravené v zakladatelském právním jednání.

Zákon o obchodních korporacích na rozdíl od Obecného obchodního zákoníku definuje, co se rozumí vkladem a jakým způsobem lze splnit vkladovou povinnost. Za vklad se v obecné rovině považuje nominální vyjádření předmětu vkladu, předmětem vkladu je pak konkrétní věc, kterou se společník (či budoucí společník) zavazuje do obchodní společnosti vložit. Společník pak splní vkladovou povinnost až v momentě, kdy převede vlastnické právo k předmětu vkladu ve prospěch komanditní společnosti.²⁴⁴ Z obecných ustanovení týkajících se vkladu do obchodní společnosti tak vyplývá, že předmět vkladu může být v zásadě dvojího druhu, a to peněžitý či nepeněžitý. Jak již bylo uvedeno v kapitole věnující se založení komanditní společnosti, údaj o výši vkladu je mimo jiné obligatorní obsahovou náležitostí společenské smlouvy.²⁴⁵ Tato informace se spolu s údajem o výši, ve které byl již vklad splacen, zapíše do obchodního rejstříku.

I když legislativce a priori vylučuje, aby komanditista splnil svoji vkladovou povinnost poskytnutím (poskytováním) služeb či provedením

²⁴³Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, § 97a upravoval, že vklad komanditisty do komanditní společnosti musel být minimálně 5.000,-Kč.

²⁴⁴ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 15.

²⁴⁵ Tamtéž, § 124.

(prováděním prací), zakladatelské právní jednání opět může toto dispozitivní pravidlo modifikovat. Pokud však společenská smlouva ohledně této problematiky mlčí, komanditista je povinen splnit vkladovou povinnost v penězích a bez zbytečného odkladu²⁴⁶ po vzniku své účasti ve společnosti.²⁴⁷ Pokud komanditista mešká se splněním své zákonné povinnosti, Zákon o obchodních korporacích při splnění určitých podmínek umožňuje, aby mohl být takový společník ze společnosti jejím nejvyšším orgánem vyloučen, nicméně vzhledem k formulaci předmětného ustanovení²⁴⁸ mám za to, že toto by mělo být až *ultima ratio* řešení dané situace. Stojí za povšimnutí, že soudobá judikatura²⁴⁹, která je nepochybně použitelná i po rekodifikaci soukromého práva, zastává v případě započtení pohledávky komanditisty vůči komanditní společnosti na pohledávku společnosti na splacení neuhrazeného vkladu obdobné stanovisko, jako prvorepubliková soudní rozhodovací praxe.²⁵⁰

Stejně jako v případě Obecného obchodního zákoníku, i v současné době vkladová povinnost komanditisty souvisí s jeho **ručitelským závazkem** za dluhy komanditní společnosti, který je oproti komplementáři s jedinou výjimkou²⁵¹ pouze omezený. Povinnost společníků komanditní společnosti ručit za její dluhy je pak založena v ustanovení §122 Zákona o obchodních korporacích, podle kterého „*Za dluhy společnosti ručí komanditista s ostatními společníky společně a nerozdílně do výše svého nesplaceného vkladu podle stavu zápisu v obchodním rejstříku.*“ Je tak evidentní, že rozsah solidárního ručitelského závazku komanditisty je odvislý od výše nesplaceného vkladu, která je zapsána v obchodním rejstříku. Do tohoto pravidla se tak promítá opět snaha zákonodárce chránit třetí osoby, které právně jednají důvěřujíc v údaje zapsané ve veřejném rejstříku, na což však pamatovala i úprava Obecného obchodního zákoníku. Pokud se na komanditní společnost aplikuje výše citovaná právní norma,

²⁴⁶ Toto vágní sousloví již bylo několikrátě předmětem výkladu v soudní judikatuře. Například v Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 07. 2015, sp. zn. 30 Cdo 530/2014.

²⁴⁷ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 121, odst. 1 a 2

²⁴⁸ Tamtéž, § 101.

²⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 224/2004

²⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. 09. 1928, sp. zn. R I 463/28.

²⁵¹ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 118, odst. 2.: „*Komanditista, jehož jméno je uvedeno ve firmě, ručí za dluhy společnosti jako komplementář.*“ Obdobné ustanovení obsahoval i Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní.

ručitelský závazek komanditisty zaniká v okamžiku, kdy je v z obchodního rejstříku zřejmé, že jeho vkladová povinnost byla v plném rozsahu splněna.

Novinkou v právní úpravě ručení komanditisty, která je v praxi aplikovatelná od 01. ledna roku 2014, je dispozitivní zavedení tzv. **komanditní sumy**. Tento institut Obecný obchodní zákoník neznal²⁵², nicméně s ohledem na komplexnost této části rigorózní práce je třeba o tomto právním institutu alespoň v krátkosti pojednat. Pokud se společníci komanditní společnosti rozhodnou komanditní sumy využít, je třeba tuto skutečnost obligatorně uvést do společenské smlouvy, včetně její výše, která může být v zásadě odlišná pro každého komanditistu. Zákonodárce stanovil pouze minimální výši komanditní sumy, která nemůže být nikdy nižší, než je vklad komanditisty. Ve stručnosti lze říci, že komanditní suma je dle ustanovení § 129 odst. 1 Zákona o obchodních korporacích konkrétní částka, která se zapisuje do obchodního rejstříku, a do které komanditista ručí za dluhy společnosti. Pokud tak komanditista splní svoji vkladovou povinnost, komanditní suma se snižuje v rozsahu předmětu vkladu.²⁵³ Pokud tak pomineme případ, kdy by komanditní suma byla rovna výši vkladu, **ručení komanditisty za dluhy** komanditní společnosti (v níž byla společenskou smlouvou určena komanditní suma) **nikdy nezaniká**. Použití komanditní sumy v komanditní společnosti má vedle shora popsaného ručitelského závazku další konotace týkající se ztráty či zisku.

Právní úprava týkající se rozdělení zisku a ztráty komanditní společnosti je stejně jako v Obecném obchodním zákoníku dispozitivní, tedy v zásadě se řídí zákonnými ustanoveními pouze v tom případě, pokud společenská smlouva neurčí jinak. Při konkrétní úpravě v zakladatelském právním jednání je však nutné zůstat minimálně v intencích první věty ustanovení §126 odst. 1 Zákona o obchodních korporacích, podle níž se zisk a ztráta dělí mezi společnost a komplementáře.

²⁵² Úprava komanditní sumy byla inspirována Osnovou obchodního zákona z roku 1937, který však nikdy nevstoupil v účinnost.

²⁵³ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 130.

B. Komplementář

Komplementář na rozdíl od komanditisty nemá ex lege vkladovou povinnost, nicméně opět lze nad rámec zákonných ustanovení upravit toto zákonné ustanovení ve společenské smlouvě odlišně.²⁵⁴

Co se týče ručitého závazku komplementáře, ten je shodný se společníkem veřejné obchodní společnosti, přičemž oba ručí za dluhy společnosti neomezeně celým svým majetkem. Dle komentářové literatury je tímto majetkem myšlen i osobní majetek společníka patřícího do společného jmění manželů.²⁵⁵ S ohledem na předchozí kapitolu čtenáře jistě nepřekvapí, že pokud je v komanditní společnosti komplementářů více, za dluhy ručí solidárně.

Komplementář (stejně jako „osobně ručící společník“ dle Obecného obchodního zákoníku), který přistoupí do společnosti až po jejím vzniku, ručí jak za dluhy komanditní společnosti, které vznikly po vzniku jeho účasti, tak za dluhy vzniknuvší **před jeho přistoupením**. Oproti předchozí právní úpravě však v případě, že z tohoto titulu poskytne třetím osobám plnění, může tento komplementář uplatňovat po ostatních společnících regres spočívající v plné náhradě.²⁵⁶ Vedle společníků veřejné obchodní společnosti se pravidlo uvedené v tomto odstavci týká i komanditistů.²⁵⁷

Jak již bylo v této práci několikrát uvedeno, u komplementáře zákonodárce předpokládá vyšší stupeň zapojení do chodu a fungování společnosti, z tohoto důvodu mu náleží i pozice **statutárního orgánu** společnosti.²⁵⁸ Opět je ponecháno na autonomii vůle jednotlivých společníků, aby si ve společenské smlouvě určili, že statutárním orgánem bude pouze některý ze společníků. Když funkci statutárního orgánu vykonává více komplementářů, může každý z nich v této funkci působit samostatně,²⁵⁹ nicméně s ohledem vystupování vůči třetím osobám lze doporučit, aby tyto konotace byly upraveny ve společenské smlouvě.

²⁵⁴ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 100.

²⁵⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 491. ISBN 978-80-7380-451-0.

²⁵⁶ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 110 odst. 2.

²⁵⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 612. ISBN 978-80-7380-451-0.

²⁵⁸ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 125.

²⁵⁹ Tamtéž, § 44, odst. 4.

Zbývá tak dodat, že zákonodárce v Zákoně o obchodních korporacích²⁶⁰ a rovněž i v Občanském zákoníku²⁶¹ zakotvil některé podmínky, které jsou nepřekročitelné pro výkon funkce statutárního orgánu.

S ohledem na shora provedenou komparaci se na první pohled může jevit, že úprava postavení společníků nedostála žádných převratných změn, neboť komplementář je již od doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku společníkem neomezeně ručícím za dluhy komanditní společnosti, kterého v zásadě nestíhá vkladová povinnost, pokud společenská smlouva nestanoví jinak. Druhým ze společníků je komanditista, který svojí účastí v komanditní společnosti nepodstupuje takové riziko, oproti tomu je povinen vnést do této osobní společnosti předmět vkladu v určité stanovené výši.

Zásadní rozdíl právních úprav je opět částečně odvislý od toho, že komanditní společnost dříve nebyla považována za právnickou osobu, když společníci za doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku ručili za dluhy společnosti „*souřadně*“,“²⁶² „*primerně*“,“ což znamená, že v případě dluhu komanditní společnosti se žalovaný společník nemohl hájit námitkou spočívající v tom, že žalobce má nejprve žalovati společnost.²⁶³ Prvorepubliková soudní rozhodovací praxe zastávala názor, že věřitel dokonce neměl povinnost společnost ani upomínat.²⁶⁴ Současná právní úprava ručitelského závazku společníků komanditní společnosti je diametrálně odlišná, když vychází z toho, že její společník (ať již komanditista²⁶⁵ či komplementář) je povinen plnit namísto komanditní společnosti teprve tehdy, když tato svůj dluh nesplní.²⁶⁶ Předpoklad úspěšného uplatnění práva věřitele vůči ručiteli je pak vázán na skutečnost, zda věřitel před tímto uplatněním vyzval dlužníka (tedy komanditní společnost) k úhradě předmětného dluhu.²⁶⁷

²⁶⁰ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 46.

²⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 152, odst. 2.

²⁶² PELIKÁNOVÁ, Irena. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Orac, 2002. Comparative Law., s. 34. ISBN 80-86199-49-5.

²⁶³ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompasu., s. 205.

²⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. 3. 1931, sp. zn. Rv II 200/30. Toto rozhodnutí se týká společníka veřejné obchodní společnosti, nicméně mám za to, že bylo aplikovatelné i na společníka komanditní společnosti.

²⁶⁵ Který zcela nesplnil svoji vkladovou povinnost nebo který ručí do výše komanditní sumy.

²⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 2021, odst. 1.

²⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 26 Odo 786/2006.

Osobně se domnívám, že konotace popsané v předchozím odstavci představují hlavní rozdíl mezi komparovanými právními úpravami, nota bene mají své nepominutelné důsledky i ve vztahu ke třetím osobám. Ostatní drobné změny považuji za nevyhnutelné, a to s ohledem na současnou právní terminologii a aktuální trendy v oblasti obchodního práva, respektive soukromého práva vůbec. Z těchto změn, které de facto reflektují vývoj právního řádu, vybočuje zakotvení shora uvedeného institutu komanditní sumy, který má primárně sloužit k posílení právní jistoty třetích osob. Zakotvení komanditní sumy do společenské smlouvy tak de facto znamená, že komanditisté se nikdy nemohou zbavit svého (omezeného) ručitelského závazku, a to ani po plném splnění své vkladové povinnosti. Tento institut se mi jeví jako poněkud nadbytečným, neboť pokud by měla komanditní suma opravdu plnit svoji funkci ochrany třetích osob, společníci by si nejdříve museli odsouhlasit její výši, která by korelovala s investičními riziky komanditní společnosti. V takovém případě by se pak rozdíl mezi komplementáři a komanditisty nepatrně stíral, neboť komplementáři ze zákona ručí neomezeně a komanditisté by ručili do výše komanditní sumy, jejíž hodnota by byla v takové výši, aby zcela pokryla veškerá možná rizika.

5.6 Zánik komanditní společnosti

Poslední subkapitolu stěžejní části této rigorózní práce nelze zakončit ničím jiným, než stručným pojednáním zániku komanditní společnosti jakožto subjektu práva. Na úvod je třeba říci, že v této problematice se současná terminologie a právní pojmy užívané Obecným obchodním zákoníkem poněkud rozcházejí. Pro obě úpravy je však společná ochrana třetích osob, neboť zrušení (resp. „rozvázání“) komanditní společnosti se již od dob účinnosti Obecného obchodního zákoníku zapisovalo do obchodního rejstříku; ne jinak je tomu i dnes.

V obecné rovině lze rozlišovat dva velké okruhy způsobů vedoucích k zániku jakýchkoliv obchodních společností, a to způsob dobrovolný a nedobrovolný (nucený).

5.6.1 Zánik komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku

Dle Obecného obchodního zákoníku se komanditní společnost „rozvazuje.“ Pro tuto osobní obchodní společnost tak s určitými výjimkami byla aplikovatelná ustanovení týkající se veřejné obchodní společnosti²⁶⁸, jenž jsou uvozena titulkem „*O zrušení společnosti a vystupování společníků z ní.*“²⁶⁹ Z těchto skutečností lze vyvodit, že termíny „zrušení“ a „rozvázání“ používal někdejší zákonodárce jako synonyma; „zánik“ společnosti však v Obecném obchodním zákoníku upraven nebyl. Z tohoto důvodu budu v této části rigorózní práce nadále hovořit pouze o jejím zrušení. Samotné zrušení společnosti bylo obligatorně zapisováno do obchodního rejstříku s tím, že až od této doby bylo de facto účinné vůči třetím osobám. Pokud by tato právní skutečnost nebyla zapsána do obchodního rejstříku, ve vztahu ke třetím osobám se tohoto zrušení mohl dovolávat pouze ten, který dokázal, že třetí osoba o této skutečnosti věděla. Tento závěr vyvozují jednak na základě toho, že účinky zrušení komanditní společnosti se dle Článku 129 odst. 3 Obecného obchodního zákoníku řídí dle zásad uvedených v Článku 25 předmětného kodexu, o kterém již bylo v této práci podrobněji pojednáno v kapitole 5.4.1, a jednak i z prvorepublikové judikatury, podle které: „*Procesní způsobilost veřejné obchodní společnosti nepomijí jejím zánikem, nýbrž teprve výmazem z rejstříku.*“²⁷⁰ Výmaz z obchodního rejstříku tak byl důsledkem zrušení komanditní společnosti a jako takový měl své důsledky ve vztahu ke třetím osobám. Osobně se domnívám, že z výše uvedeného lze dovodit, že komanditní společnost jakožto juristická entita přestala existovat po jejím řádném zrušení a současně výmazu z obchodního rejstříku. Nutno říci, že zrušení společnosti byli její společníci povinni ohlásit příslušnému obchodnímu soudu, a to pod hrozbou pořádkové pokuty.²⁷¹ Toto opět demonstrovuje skutečnost, že správnost zápisů v obchodním rejstříku nebyla pro někdejšího zákonodárce marginální záležitostí.

Vzhledem k tomu, že Obecný obchodní zákoník upravoval mnoho způsobů zrušení komanditní společnosti, omezím se toliko na jejich výčet, neboť

²⁶⁸ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 170, odst. 2.

²⁶⁹ Tamtéž, Článek 123.

²⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 31. 01. 1923, sp. zn. Rv I 842/22.

²⁷¹ Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, Článek 129, odst. 4.

detailní rozbor každého z nich by přesáhl obsahový rámec stanovený pro jednotlivé subkapitoly. Komanditní společnost se zrušuje:

- a) prohlášením konkursu na společnost;
- b) smrtí komplementáře (pokud společenská smlouva neobsahuje ustanovení, že dědic komplementáře se stává společníkem);
- c) prohlášením konkursu na jmění některého ze společníků (nebo pokud se stal některý ze společníků právně nezpůsobilým ke spravování majetku);
- d) obapolným usnesením (vzájemnou dohodou všech společníků);
- e) uplynutím časového úseku, na který byla společnost zřízena;
- f) výpovědí některého ze společníků (pokud byla společnost uzavřena na dobu neurčitou);
- g) výpovědí soukromého věřitele některého ze společníků (k této výpovědi byl soukromý věřitel oprávněn, pokud provedl bez výsledku exekuci na jmění některého ze společníků);
- h) rozhodnutím soudu;²⁷²
- i) *zastavením provozu komanditní společnosti pod její obchodní firmou.*

Veškeré shora uvedené body jsou důvody zrušení komanditní společnosti, které jsou výslovně zakotveny v zákonných ustanoveních Obecného obchodního zákoníku, s výjimkou zastavení provozu této obchodní společnosti. Osobně mám za to, že tento důvod lze analogicky odvodit jednak ze samotné definice komanditní společnosti uvedené v Článku 150 Obecného obchodního zákoníku, a jednak ze skutečnosti, že komanditní společnost byla považována za subjekt práva v okamžiku, kdy bylo započato obchodování pod firmou společnosti. Ostatně obdobné stanovisko týkající se veřejné obchodní společnosti zastávala i někdejší odborná literatura.²⁷³ Za ryze dobrovolný způsob zrušení komanditní společnosti lze považovat pouze vzájemnou dohodu společníků uvedenou pod písm. d).

K výše uvedenému tak zbývá pouze dodat, že po zrušení společnosti ve většině případů následovala její likvidace, pokud se společníci nedohodli jinak. Likvidace komanditní společnosti ve smyslu Obecného obchodního zákoníku se primárně týkala uspořádání majetkových poměrů.

²⁷² Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní, Článek 123 - 126.

²⁷³ WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnická a hospodářská knihovna Československého Kompasu., s. 214.

5.6.2 Zánik komanditní společnosti dle současné právní úpravy

Stejně jako pro vznik komanditní společnosti, i po její zánik je typická tzv. dvoufázovost. Opět budeme v této subkapitole čerpat jak z Občanského zákoníku, který zakotvuje obecné důvody po zrušení jakýchkoliv právnických osob, tak ze Zákona o obchodních korporacích, které k těmto důvodům zrušení přidává ještě některé další. Na úvod je třeba říci, že zákonodárce precizně rozlišuje mezi zrušením společnosti, které je předpokladem pro její zánik. Okamžikem zániku komanditní společnosti rozumíme den, kdy byla tato společnost vymazána z obchodního rejstříku; od této doby již komanditní společnost neexistuje.²⁷⁴

Dle ustanovení §168 odst. 1 Občanského zákoníku lze jakoukoliv právnickou osobu (tedy i komanditní společnost): zrušit na základě: právního jednání²⁷⁵, uplynutí doby, rozhodnutí orgánu veřejné moci, dosažení účelu a dalších důvodů stanovených zákonem. Zákon o obchodních korporacích tyto obecné důvody dále doplňuje o zvláštní důvody, které jsou společné pro veřejnou obchodní společnost a komanditní společnost s tím, že zákonodárce stanovil pro posledně zmiňovanou obchodní společnost určité odchylky.²⁷⁶ Komanditní společnost se dále zrušuje:

- a) výpovědí společníka;
- b) dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým zrušuje společnost;
- c) smrtí nebo zánikem komplementáře (pokud společenská smlouva nepřipouští dědění podílu);
- d) dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek komplementáře nebo zamítnutí návrhu na zahájení insolvenčního řízení pro nedostatek majetku nebo zrušením konkursu proto, že je majetek komplementáře zcela nepostačující;
- e) dnem právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení komplementáře (pouze fyzické osoby);
- f) pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením podílu komplementáře nebo právní mocí exekučního příkazu k postižení podílu některého komplementáře;

²⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 185.

²⁷⁵ U komanditní společnosti se bude jednat o dohodu jejich společníků.

²⁷⁶ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 127.

- g) dnem, v němž žádný ze společníků nebude splňovat požadavky podle § 46 Zákona o obchodních korporacích;
- h) vyloučením společníka podle § 115 odst. 1;
- i) z jiných důvodů určených ve společenské smlouvě.

Nutným následkem zrušení komanditní společnosti je její likvidace, která se v současném pojetí považována za způsob mimosoudního vypořádání majetkových poměrů komanditní společnosti, a která musí proběhnout vždy, pokud celé jmění komanditní společnosti nenabývá její právní zástupce.²⁷⁷ Oproti Obecnému obchodnímu zákoníku je tak v případě likvidace částečně omezena autonomie vůle společníků komanditní společnosti, nicméně podstata a účel likvidace zůstala v základních rysech neměnná.

Studiem odborných pramenů lze dojít k názoru, že někdejší terminologie týkající se zrušení komanditní společnosti nebyla jednotná, nicméně se domnívám, že i když tato skutečnost není nikde výslovně uvedena, i v případě zrušení komanditní společnosti dle Obecného obchodního zákoníku lze vysledovat určitou dvoufázovost, neboť komanditní společnost byla nejprve zrušena a následně její (bývalé) společníky stíhala povinnost tuto skutečnost „ohlásit“ u obchodního soudu, a to pod hrozbou sankce pro její společníky. Co se týče důvodů pro zrušení komanditní společnosti, ty v případě obou komparovaných právních úprav vycházejí z právních norem týkajících se veřejné obchodní společnosti, avšak i zde zákonodárce stanovil určité výjimky, a to zejména s ohledem na společníka, jehož ručení za dluhy společnosti není neomezené. Některé důvody pro zrušení komanditní společnosti zůstaly nezměněné, nicméně současná právní úprava jich nabízí o poznání více, než Obecný obchodní zákoník.

²⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 169.

Závěr

Komanditní společnost je jednou ze čtyř obchodních společností, které jsou v současné době upraveny v Zákoně o obchodních korporacích, a prostřednictvím kterých je možné sdružovat osoby (ať již fyzické či právnické) a kapitál za zákonem dovoleným či výslovně nezakázaným účelem. V odborné literatuře povětšinou panuje shoda nad tím, že tato komanditní společnost jakožto obchodní korporace osobního typu je nejstarší obchodní společností vůbec; a nejen z tohoto důvodu byl v této práci věnován dostatečný prostor pro uvedení veškerých historických konsekvencí s komanditní společností bezprostředně či nepřímo souvisejících.

V první kapitole této rigorózní práce jsem se podrobněji věnoval historii a vymezení obchodního práva, neboť jak zde již bylo několikrát uvedeno, historie obchodního práva s počátky a vývojem prvních juristických entit, které byly de facto předstupněm komanditní společnosti, bezprostředně souvisí. Obchodní právo nemá a ani za doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku nemělo v žádném právním předpise zakotvenou svoji legální definici. Pokud však shrnu veškeré poznatky týkající se obchodního práva, které jsou rozvedené v této práci, lze velmi zobecněně uvést, že obchodním právem rozumíme určitou výseč právního řádu, která upravuje soukromoprávní vztahy (a rovněž obsahuje i některé veřejnoprávní prvky), a která je subsystémem práva občanského, z něhož se postupem času obchodní právo vyčlenilo a osamostatnilo. Osobně mám za to, že i když po proběhnutí rekonstrukce soukromého práva pozbyl účinnosti Obchodní zákoník jakožto základní kodex, který byl pro samostatné odvětví obchodního práva příznačný, nelze ani v současné době o existenci obchodního práva jakožto svébytného právního oboru pochybovat. Pro podporu tohoto mého tvrzení rovněž svědčí například i to, že stále vycházejí nové a nové odborné publikace nadepsané jako „obchodní právo,“ na právnických fakultách nebyly ani po 01. 01. 2014 hromadně rušeny katedry obchodního práva, tím spíše pak ani tento samostatný vyučovaný předmět. A i když by si to řada mých zejména mladších kolegů určitě přála, ani na samotném konci profesního života advokátního koncipienta zkouška z oboru obchodní právo²⁷⁸ doposud nezmizela a

²⁷⁸ Vyhláška č. 197/1996 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád), §1 odst. 1 písm. d).

dle mého názoru bude i v následujících letech neodmyslitelnou součástí advokátních zkoušek. S ohledem na veškeré skutečnosti uvedené v této rigorózní práci jsem přesvědčen, že obchodní právo je i v současné době stále svébytným a samostatným právní odvětvím, a to i přesto, že jeho hranice jsou mnohdy značně neostré a jeho uspokojivá všeobsahující definice prozatím neexistuje a s ohledem na rozsah tohoto právního odvětví mám za to, že nikdy ani existovat nebude.

Pokud pomineme římskoprávní úpravu některých obligačních závazků, které se obchodním institutům zcela jistě přibližovaly, pak za „kolébku“ obchodního práva můžeme zcela jistě označit oblast dnešní severní Itálie, pro kterou byla dlouhá staletí příznačná rozdrobenost jednotlivých státních (respektive městských) územních celků. I s ohledem na geografickou polohu Apeninského poloostrova se v této oblasti zejména ve 12. století velmi dařilo námořnímu obchodu. A právě námořní obchod byl dalším impulsem pro rozvoj právních institutů, které lze bez nadsázky označit za předchůdce dnešní komanditní společnosti. Těmito personálními sdruženími byly tzv. komendy, jejichž charakteristickým rysem bylo, že těchto se účastnily dva druhy osob, které neměly vůči sobě rovné postavení. Ve zmiňovaném období se zcela jednoznačně definoval znak komanditní společnosti, který je této osobní obchodní společnosti imanentní dodnes. Od těchto sdružení založených povětšinou na smluvním základu však byla ještě dlouhá cesta k tomu, než zákonodárce přiznal právním nástupcům těchto komend právní osobnost.

Další podnět k vývoji obchodního práva byl paradoxně dán ze strany státního aparátu centralizovaných absolutistických monarchií, a to na základě rozvíjení myšlenek merkantilismu. Je však evidentní, že primárním cílem absolutistických vládců bylo udržení jejich de facto neomezené moci, k čemuž měl dopomoci rozvoj zahraničního obchodu. Aktivní provozování obchodu lze tak považovat za prvotní předpoklad ke vzniku a rozvoji obchodního práva, neboť z logiky věci vyplývá, že pokud něco existuje pouze v latentní podobě, nevystane ani žádná významná potřeba právní regulace předmětné oblasti. Počátky moderního obchodního práva nejenom v českých zemích se v zásadě datují do 19. století, které je rovněž označováno jako století velkých kodifikací. Vznik tohoto svébytného právního odvětví se pak de facto překrývá s vydáním Obecného obchodního zákoníku.

Jednou ze tří obchodních společností upravenou tímto přelomovým zákonem pak byla i komanditní společnost, která tvoří ústřední téma této rigorózní práce. Není nezajímavé, že ani do zániku účinnosti Obecného obchodního zákoníku se odborná veřejnost neshodla na tom, zda komanditní společnost považovat za právnickou osobu či nikoliv. Ex post k tomu zaujala své jednoznačné stanovisko až judikatura Nejvyššího soudu České republiky, ze které jednoznačně vyplývá, komanditní společnost upravená Obecným obchodním zákoníkem nebyla právnickou osobou.²⁷⁹ V současné době byla tato otázka postavena na jisto přímo ze strany zákonodárce, což lze bezesporu kvitovat.

Hlavní část této rigorózní práce je věnována komparaci právní úpravy komanditní společnosti obsažené v Obecném obchodním zákoníku s aktuálně platnou a účinnou právní úpravou. Ve výše uvedených kapitolách jsou uvedeny a porovnány dle mého názoru stěžejní právní normy týkajících se komanditní společnosti, které toto personální sdružení definují a některé i odlišují od ostatních obchodních společností. Shora uvedená komparace však není srovnáním všeobsahujícím (neobsahuje například srovnání pojetí podílu či detailní rozpracování vyplácení zisku apod.), avšak s ohledem na zaměření a cíl této práce jsem přesvědčen, že je toliko srovnáním zcela dostačujícím k tomu, abych mohl jednoznačně odpovědět na otázku položenou v úvodu této rigorózní práce. Za tímto účelem jsem pak ke komparaci vybral dle mého názoru stěžejní právní normy, které se týkají komanditní společnosti.

S ohledem na shora provedenou komparaci právní úpravy komanditní společnosti lze říci, že základní rysy, které tuto osobní obchodní společnost vymezovaly již za doby účinnosti Obecného obchodního zákoníku, zůstaly po více než sto padesáti letech de facto nezměněné. Důkazem pro toto mé tvrzení je stěžejní pátá kapitola, která tvoří de facto jádro této rigorózní práce a jejíž obecné shrnutí se zde v závěru pokusím stručně nastínit. Porovnáním předmětných právních úprav jsem dospěl k esenciálním definičním znakům komanditní osoby, které jsou společné jak pro Obecný obchodní zákoník, tak i pro Zákon o obchodních korporacích. Mezi základní a v čase neměnné rysy komanditní společnosti dle mého názoru patří alespoň tyto:

²⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 173/96.

- a) multipersonalita;
- b) rozdílné právní postavení společníků;
- c) široká dispozitivnost právní úpravy;
- d) použitelnost právní úpravy veřejné obchodní společnosti.

ad a) Komanditní společnost je takovou právní entitou, které se obligatorně účastní alespoň dvě osoby, kdy jeden jejich společníků musí zastávat pozici komanditisty a druhý komplementáře. Maximální počet společníků není stanoven. Multipersonální charakter této osobní obchodní společnosti vyplývá již z historických konsekvencí, přičemž vždy bylo vycházeno z toho, že jeden ze společníků má kvalitní podnikatelské schopnosti (komplementář), a jeho osobní účast na chodu komanditní společnosti je zásadní, a druhý disponuje dostatkem investičních prostředků (komanditista), avšak tento nechce nést všechna rizika s provozováním komanditní společnosti spojená;

ad b) Tento druhý definiční znak můžeme opět vysledovat již ve středověku a do jisté míry souvisí i s multipersonálním charakterem komanditní společnosti. Rozdílné právní postavení komanditisty a komplementáře se pak projevuje zejména v ručení za dluhy společnosti, které zákonodárce pro komplementáře stanovil vždy neomezeně;

ad c) Společenská smlouva, která je v dnešní době považována za zakladatelské právní jednání, může určit široký okruh právních poměrů, které budou upraveny odchylně od zákonné úpravy. Pouze pokud tomu tak není, aplikují se příslušná zákonná ustanovení. Zákonodárce vždy ponechal společníkům komanditní společnosti relativně velký prostor pro to, aby si záležitosti ohledně fungování komanditní společnosti upravil autonomně dle svých potřeb.

ad d) Za hlavní důvod, proč jsou jednotlivá ustanovení týkající se komanditní společnosti v porovnání s jinými obchodními společnostmi poněkud stručná, lze označit tu skutečnost, že se na některé právní poměry komanditní společnosti přiměřeně použijí ustanovení o veřejné obchodní společnosti. Obecný obchodní zákoník na tyto ustanovení ve většině případů přímo odkazoval, současný zákonodárce zvolil za tímto účelem poněkud sofistikovanější formu, která zahrnuje toliko jeden paragraf.

Samozřejmě lze najít i další společné znaky, nicméně osobně se domnívám, že právě čtyři výše zmiňované jsou těmi esenciálními, které tvoří samotnou podstatu komanditní společnosti, nota bene když první dva z nich mají původ již ve středověku, o čemž bylo podrobně pojednáno ve čtvrté kapitole. Co se týče Obecného obchodního zákoníku, osobně mě velice překvapila propracovanost některých oblastí, například ochrana třetích osob, která se odrážela i v jednotlivých principech, na kterých stála někdejší úprava obchodního rejstříku.

Za jednu ze zásadních odlišností komparovaných právních úprav pak považuji to, že na komanditní společnost bylo za účinnosti Obecného obchodního zákoníku nahlíženo toliko jako na subjekt práva, nikoliv jako právnickou osobu. S touto skutečností pak souvisely další konotace, jako například otázka její majetkové autonomie apod. Samozřejmě lze v porovnávaných úpravách vysledovat i další odlišnosti, které se například týkají vyplácení zisku, avšak osobně veškeré tyto dílčí změny považuji za neodmyslitelný důsledek celospolečenského, politického a právního vývoje. Je nepochybné, že novely jednotlivých právních předpisů jsou v České republice na denním pořádku, nicméně s ohledem na právní úpravu komanditní společnosti považuji za důležité, že její základní pojmové znaky zůstaly i po proběhnuvší rekonstrukci soukromého práva rigidními. Ani tato zásadní „reforma“ soukromého práva tak neznamenal pro právní úpravu komanditní společnosti žádný „Koperníkovský obrat,“ nýbrž pouze její bližší posun k osobním obchodním společnostem. Úpravu komanditní společnosti obsaženou v Obecném obchodním zákoníku tak lze vnímat vedle Osnovy československého obchodního zákoníku z roku 1937 a Obchodního zákoníku za neopominutelný a důležitý zdroj inspirace tuzemského zákonodárce při sestavování jednotlivých právních norem týkajících se komanditní společnosti, obsažených v Zákoně o obchodních korporacích.

Závěr předkládané práce tak lze zakončit toliko apelem adresovaným zákonodárci spočívajícím v tom, aby na současnou právní úpravu komanditní společnosti ničeho neměnil, a to i přesto, že tato osobní obchodní společnost je aktuálně v České republice na samotném chvostu oblíbenosti (pokud ji poměříme počtem zapsaných komanditních společností v obchodním rejstříku), neboť pro adresáty právních norem je nejdůležitější jejich právní jistota, která je

poněkud nabourávána častými změnami právních norem. I přes relativně malý počet komanditních společností mám za to, že tento druh společnosti má v právním řádu své tradiční a nezpochybnitelné místo, nota bene když jej využívají některé nadnárodní korporace, jejichž roční obrat lze zcela jistě vyčíslit minimálně v řádech milionů.

Resume

The aim of this rigorous thesis was to describe the history and development of the limited partnership and furthermore to compare the legal regulations of the limited partnership established in the General Commercial Code from 1862 with currently valid and effective legal regulation.

The limited partnership is one of four companies currently regulated by the Corporate Commercial Act and through which it is possible to associate persons (whether natural or legal) and capital not forbidden by law. In literature, there is usually an agreement that this limited partnership, as a business-type trade corporation, is the oldest trading company at all.

The first chapter of this thesis is devoted to the history and definition of commercial law, for the history of commercial law with the origins and development of the first legal entities, which were as a matter of fact the precursor of the limited partnership, is directly related. Today's northern Italy is generally considered the area of formation of commercial law. Due to its geographic location, particularly in the 12th century, this area was very successful in the maritime trade. And the maritime trade was exactly the impetus for the development of legal institutes which can be described as the predecessor of today's limited partnership without any exaggeration. These personnel associations were so-called comedies, the characteristic feature of which was that there participated two different types of persons who did not have equal status with each other. In the mentioned period, the character of a limited partnership was clearly defined and this personal company has been immanent to this day. Another impetus for the development of commercial law was paradoxically given by the state apparatus of centralized absolutist monarchies, based on the development of the ideas of mercantilism. The beginnings of modern commercial law, not only in the Czech lands, are in principle dated to the 19th century which is also referred to as the century of great codification. The emergence of this distinctive legal sector de facto overlaps with the adoption of the General Commercial Code. One of the three companies regulated by this breakthrough law was also a limited partnership which is the central theme of this rigorous thesis.

The main part of this thesis is devoted to the comparison of the legislation of the limited partnership contained in the General Commercial Code with the current valid and effective legal regulation. In the above chapters, there are presented and compared the main legal norms concerning the limited partnership which define these personnel association and some distinguish them from other companies.

In view of the above-mentioned comparison of the legal regulations of the limited partnership it can be said that the basic features that this personal business company defined already during the period of validity of the General Commercial Code remained de facto unchanged for over one hundred and fifty years. By comparing the legal regulations in question, it is possible to arrive at the distinguishing features of a limited person, which are common to both the General Commercial Code and the Corporate Commercial Act. The basic and time-immovable features of a limited partnership include at least the following: a) mandatory participation of at least two partners; b) the different legal status of the shareholders; c) the broad scope of the legislation; d) the applicability of public company law. The first two mentioned basic features developed in the Middle Ages.

As one of the fundamental differences of the comparative legal regulations, I consider the fact that the limited partnership was viewed by the General Commercial Code only as a subject of law not as a legal person. Other connotations, such as the question of property autonomy, etc., may be related to this fact. Of course, other differences can also be traced in the comparative adjustments, which for example relate to the payment of profits but I personally consider all these partial changes as an inherent consequence of the social, political and legal development. With regard to the legislation of the limited partnership, I consider important that its basic conceptual features remained unchanged even after the re-codification of private law. Even the recodification of private law did not mean any "Copernicus turnover" for the legal regulation of the limited partnership but only its closer move to personal business companies. As a result of the regulation of the limited partnership contained in the General Commercial Code, it is possible to perceive, besides the Curriculum of the Czechoslovak Commercial Code of 1937 and the Commercial Code, not

irrelevant and important source of inspiration of the domestic legislature in the drafting of individual legal norms concerning limited partnerships contained in the Law on Commercial Corporations.

Seznam použitých pramenů

Monografie

- ADAMOVÁ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-749-0.
- BALÍK, Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-273-8.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-451-0.
- BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- DĚDIČ, Jan, GAŇO, Jiří, HAVEL, Bohumil, JINDŘICH, Miloslav, LASÁK, Jan, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-285-4.
- DĚDIČ, Jan, Jan LASÁK a Josef KŘÍŽ. *Obchodní společnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Judikatura k rekonstrukci. ISBN 978-80-7478-852-9.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-325-8.

- DVOŘÁK, Tomáš. *Komanditní společnost*. Praha: ASPI, 2004. Právnícké osoby., ISBN 80-7357-027-0.
- DVOŘÁK, Tomáš. *Osobní obchodní společnosti ve světle rekonstrukce českého obchodního práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Vědecké monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-755-1.
- EFMERTO VÁ, Marcela C. a Nikolaj SAVICKÝ. *České země 1848-1918*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-171-4.
- ELIÁŠ, Karel, Jarmila POKORNÁ a Tomáš DVOŘÁK. *Kurs obchodního práva: obchodní společnosti a družstva*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-048-5.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-807380-454-1.
- HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. *Právníký slovník*. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.
- HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha: Historický ústav, 2014. ISBN 978-80-7286-218-4.
- HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9.
- HURDÍK, Jan, Josef FIALA a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Úvod do soukromého práva*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4112-9.
- HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3.
- JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-251-6.
- KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3.
- KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Právní dějiny. ISBN 80-86432-83-1.

- KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1.
- KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal, ed. *Dicta et regulae iuris, aneb, Právnické mudrosloví latinské*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-383-4.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.
- KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-089-3.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 1997. Právo a hospodářství (C.H. Beck). ISBN 80-7179-108-3.
- KUKLÍK, Jan a Petra SKŘEJPKOVÁ. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací: příspěvek k aplikaci "Principů" E.F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. Avenir edice. ISBN 978-80-87109-07-6.
- KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
- LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Základy obchodního práva*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2011. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-114-6.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 171. ISBN 80-85903-01-6.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Orac, 2002. Comparative Law. ISBN 80-86199-49-5.
- RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008. ISBN 9788086775142.
- RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské*. Sešit I. 4. vyd. V Praze: Otto, 1888.
- RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3205-8.

- ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-524-1.
- SCHELLE, Karel a Ladislav VOJÁČEK, ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3899-3.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-445-2.
- SVOBODA, Emil. *Ideové základy občanského práva*. Karlín, 1936. Základy.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-480-3.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, HAVEL, Bohumil, MACEK, Josef, TOMSA, Miloš, PEKÁREK, Milan, ZUNT, Vlastislav, BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, MUNKOVÁ, Jindřiška. *Obchodní zákoník*. 13. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-354-7.
- URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-7179-504-6.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
- WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. V Praze: Československý Kompas, 1947. Právnícká a hospodářská knihovna Československého Kompasu.
- WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 191.3

Právní předpisy

- Císařský patent č. 227/1859 Ř. z., jímž se vydává řád živnostenský
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský
- Nařízení č. 351/2013 Sb., vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení ministeria práv ve shodě s ministeriem obchodu ze dne 26. dubna 906 o změnách, jak obchodní rejstřík má býti založen a veden, 89/1906 ř. z.
- Nařízení, vydané od ministerií práv a obchodu pro umluvení s ministerium financí dne 9. března 1863, kterýmž se pro vykonání zákona daného dne 17. prosince 1863 (č. 1. zákonníka říšského na rok 1863), ježto se týče zavedení zákonníka obchodního, vydávají náležitá ustanovení o zřízení a vedení register obchodních.
- PRVNÍ SMĚRNICE RADY ze dne 9. března 1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření
- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 224/2004
- Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
- Vyhláška č. 197/1996 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád
- Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní
- Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník

- Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
- Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti
- Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 58/1906 Ř. z., o společnostech s omezeným ručením
- Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti
- Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 02.1927, sp. zn. Rv II 405/26
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. 05.1924, sp. zn. R I 278/24
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 31. 01.1923, sp. zn. Rv I 842/22
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 07. 1993, sp. zn. 3 Cdo 147/92
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 06. 1994, sp. zn. 3 Cdo 162/93
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 03. 1999, sp. zn. 2 Cdon 173/96
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 06. 1999, sp. zn. 7 Cmo 629/98
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 07. 06. 1934, sp. zn. R II 147/34
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 26 Odo 786/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 7. 2015, sp. zn. 26 Cdo 1478/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 07. 2015, sp. zn. 30 Cdo 530/2014
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 05. 03. 1931, sp. zn. Rv II 200/30
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. 07. 1927, sp. zn. R I 524/24
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. 06.1938, sp. zn. Rv I 3335/37
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. 09.1928, sp. zn. R I 463/28

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 25. 10. 1930, sp. zn. Rv I 139/30
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 07. 12. 1926, sp. zn. R I 1066/26

Ostatní

- BERAN, Karel. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625
- GÜRLICH, Richard. Komanditní společnost. Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.. 2014
- GÜRLICH, Richard. Zrušení obchodní korporace. Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.. 2014
- MATES, Pavel, ŠEMÍK, Karel. Nad zákonem o veřejných rejstřících aneb nihil novi sub sole. Bulletin advokacie. 2014
- Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz
- Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz